

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)

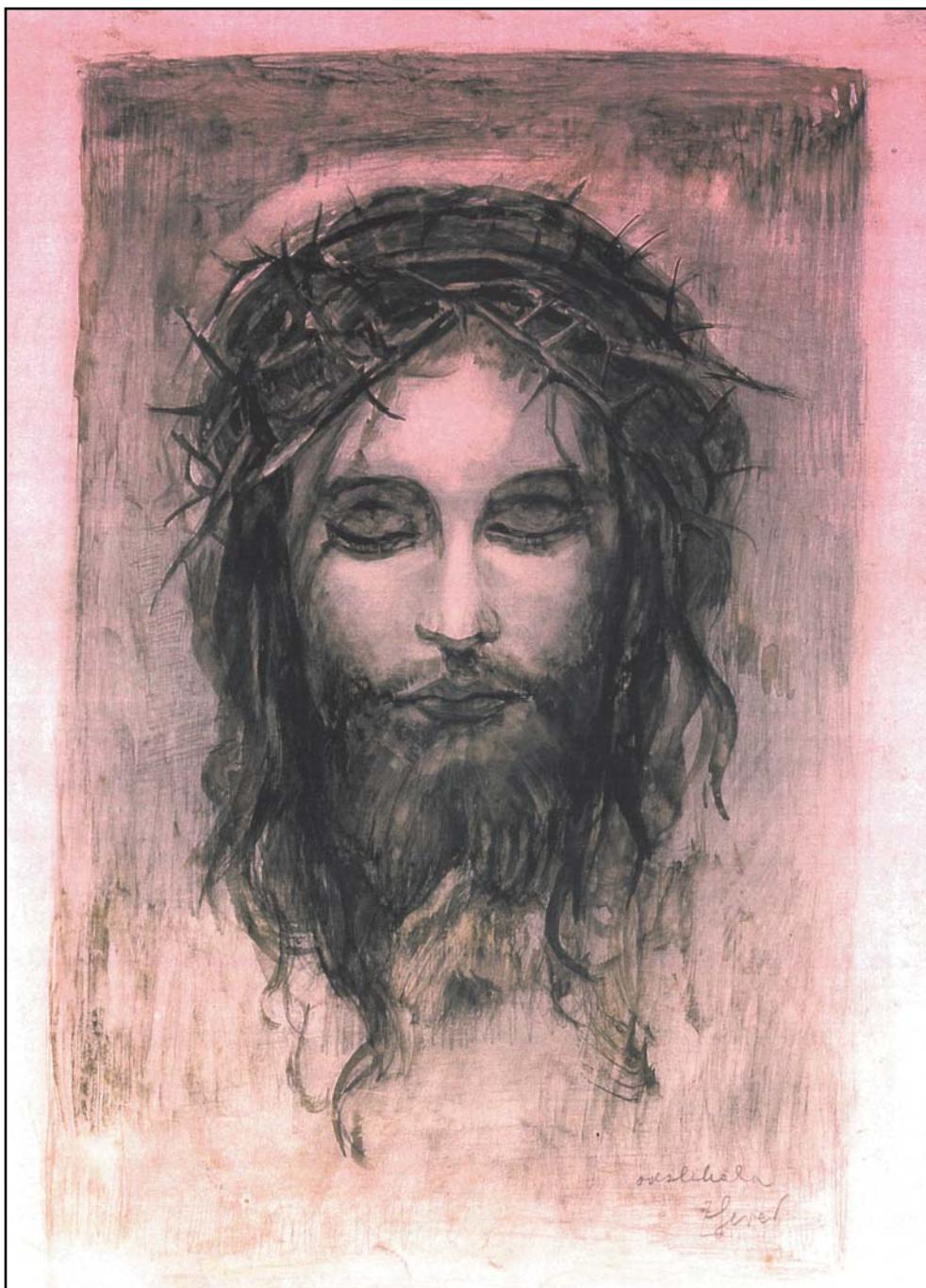
ISSN 1331-4688

politički
ZATVORENIK

GODINA XV. - TRAVANJ 2006. CIJENA 15 KN

BROJ

169

S U
R S
E K
T R
A S
N

politički **ZATVORENIK**

**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDsjEDNIK DRUŠTVA
Alfred Obranić

UREĐNICKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knežević

UREĐNIK
Mislav Gabelica

UREĐNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovićeva 15
tel: 01/46 15 437, 46 15 438
fax: 01/46 15 437
e-mail: hdpz-sred@hdpz.t-com.hr

PRIJELOM I TISAK
MINI-PRINT-LOGO d.o.o. Varaždin

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 2503007-1100009317
kad Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: **416446-7101** S.W.I.F.T.
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb

Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima

Za sve informacije i kontakte u svezi sa
suradnjom i pretplatom tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

www.hdpz.htnet.hr

Na naslovnoj stranici:
ISUS KRIST, akvarel,
naslikala Zorka Sever

Poštovani bivši politički uznici,

naš mjesecnik se kroz proteklih petnaest godina izlaženja profilirao kao ozbiljan politički list, donoseći stajališta o aktualnim političkim pitanjima Republike Hrvatske, prosudjujući o sudbonosnim kao i običnim događajima iz naše prošlosti, a sve to s razumljivo naglašenom domoljubnom notom, vodeći pritom računa o povijesnoj istini.

Tako se i na ovoj stranici rezerviranoj za aktualnog predsjednika udruge progovaralo prvenstveno o aktualnostima naše svakodnevnice, kritizirajući za Hrvatsku neprihvatljive političke poteze, no, iznad svega, zagovarajući zakonitost, pravdu i pravičnost.

Uglavnom, bili su to u pravilu uvijek ozbiljni tekstovi.

No, smatram da i naša udruga ima pravo na predah tijekom godine od životno ozbiljnih tema, pa neka to bude u mjesecu travnju kada uz ostale blagdane imamo i naš 30. travnja, Dan političkih uznika.

Prije uhićenja živjeli smo u strahu hoće li nas otkriti. Dok smo robijali radili smo i živjeli u grču zbog opasnosti i zatvorskog terora. Po izlasku iz kaznionica šikaniranje i tretman manje vrijednih građana.

Stvaranjem slobodne i neovisne hrvatske države ostvarili smo svoj san, doživjeli satisfakciju za sve patnje i teške trenutke provedene u jugoslavenskim kaznionicama.

No, stasanjem Republike Hrvatske uviđamo da to nije ona o kojoj smo sanjari, koju smo u mislima idealizirali, u kojoj će se poštivati zakoni, gdje će pred zakonima svi građani biti u istom položaju, gdje će primarno biti opće dobro.

Pred našim očima ostvaruje se svakim danom masa nepravdi, naša domovina našla se u pandžama surovog kapitalizma i pokvarenog liberalizma.

Ne vjerujući da se to moglo dogoditi, mi protestiramo na našim skupovima ili pišemo članke po novinama, a ponajviše u našem «Političkom zatvoreniku».

Pozivam vas da predahnete od te neprekidne borbe za bolju i pravedniju Hrvatsku, te da barem u ovih mjesec dana, u okviru datih mogućnosti, nastojimo ugoditi svojim bližnjima, učiniti nešto dobro za bolesne ili siromašne, dogоворити se u našoj udruzi o zadacima koje možemo tijekom godine ostvariti. A ima toga dosta.

Naime, nisam pristalica svakogodišnjeg masovnog hodočašća na mjesta stradanja hrvatskog naroda koja su istražena i povijesno verificirana te da su takve manifestacije jedini sadržaj aktivnosti, a da istovremeno u vlastitom dvorištu imamo netaknute i neistražene lokalitete koji će zbog biološke neminovnosti ostati neistraženi, pa čak niti označeni raspelom.

Kao što u svojim nastojanjima i kroz napisane tekstove «vodimo visoku politiku», tako se i prilikom istraživanja i obilježavanja mjesta stradanja više volimo baviti Bleiburgom nego našim selima i šumarcima, zaboravljajući da u Sloveniji, kao i diljem Hrvatske, imamo na stotine Bleiburga.

Pred nama je Dan političkih uznika, koji ćemo ove godine proslaviti u malom općinskom središtu Legrad, na ušću Mure u Dravu. Vjerujem i nadam se, da će nas poslužiti vrijeme, kako bi se nakon Sv. mise i programa mogli što duže družiti i oslobođeni tereta teških tema, bolje se međusobno upoznati i napojiti dušu svježim zrakom.

Alfred OBRANIĆ,
predsjednik Hrvatskog društva
političkih zatvorenika

NEZAVISNA DRŽAVA

HRVATSKA

Nacionalizam je svijest o postojanju nacije, ljudske zajednice koju povezuje isto etničko porijeklo, iz čega slijedi zajednička povijest, zajednički književni jezik, političke, kulturne i gospodarske institucije, te koja u očima promatrača izvan te zajednice izgleda vrlo homogena, sastavljena od ljudi koji posjeduju gotovo identične, bilo tjelesne, bilo duhovne karakteristike. Nacionalizam je osjećaj nacionalne posebnosti koji teži uspostavi nacionalne države i njenom očuvanju, kao okviru koji tu posebnost štiti i goji. Nacionalizam je prirodan osjećaj u pripadnika nacije, a nedostaje samo u onih ljudi čiji se kulturni, gospodarski ili politički interesi, odnosno etničko porijeklo, nalaze izvan zajednice u kojoj žive.

Rođenjem u koga su se polagale nade, kratkotrajnim, burnim životom i tragičnim završetkom, Nezavisna Država Hrvatska simbol je hrvatskog nacionalizma, i do moljubla i rodoljubla. Simbolizira trenutak kada su Hrvati odlučili prolići krv i za svoje interese, kada njihove vrijednosti na jednom komadu zemlje nisu bile inferiore ili tek ravnopravne tuđim vrijednostima, nego su dominirale i tuđe vrijednosti prilagođavale sebi, kada nas je zajedničko stradanje, bez obzira na pokrajinsku, političku ili klasnu razliku uvjerilo da smo zaista jedno, jer nas je neprijatelj takvima video.

Neprijatelj je bio nositelj tuđe, srpske nacionalne ideje, koja se uvukla u hrvatski životni prostor, i «do istrage naše ili vaše», prirodno težila dominaciji na njemu. Međutim, neprijatelj je bila i sveslavenska i njena uža verzija, jugoslavenska ideja, unutar hrvatskog nacionalnog bića, čiji su nositelji bili jednak Mačekovi sljedbenici, kao i hrvatski komunisti. Prvi su Hrvate smatrali nacijom, ali samo ispod slavenske kabанице, te su do Mačekove smrti ustrajali na «lavljoj pogodbi» sa Srbima. Drugi su naciju smatrali produkтом buržoaskog društva, koji će zajedno s državom, ostvarenjem besklasnog društva odumrijeti. Bez obzira na stupanj predviđene hrvatske autonomije unutar Jugoslavije i jedni i drugi su u konačnici interese i izvor svoje vlasti nalazili u Beogradu, središtu srpske nacionalne ideje. Štovati danas te osobe, štovati njihovo političko naslijede, znači štovati ideju u sukobu s hrvatskom nacionalnom idejom, bez čije čistoće hrvatska država nema nikakav smisao, nego postaje zemljopisni pojam, svačija prćija.

Površetku Drugog svjetskog rata, kult Nezavisne Države Hrvatske, njegovao se tajno. Za Domovinskog rata nakratko mu je dopuštena javna manifestacija, ne bi li mobilizirao nov pokret za nacionalno oslobođenje, no njegov pravi revolucionarni potencijal bio je kontroliran idejom o nacionalnom pomirenju, koja je gotovo netaknutom sačuvala staru strukturu vlasti. U tu svrhu izmišljen je i prototip nacionalnog junaka, istovremeno komuniste i hrvatskog nacionaliste, koji je ovoj staroj garnituri u novim okolnostima trebao dati legitimitet.

Odvajanjem od Beograda, gdje više nisu nalazile zadovoljavajućih interesa, stare strukture potražile su nove gospodare, a slobodna i neovisna Hrvatska postala je prijelazno stanje do utapanja u Europsku uniju. Kult Nezavisne Države Hrvatske, njenih vođa i mučenika, potrebno je ponovo potisnuti u intimu, a neposlušnima ponoviti da ta Hrvatska nit' je bila nezavisna, nit' država, nit' hrvatska, nego institucionalizirani zločinački podhvati, u čiju su se službu stavile najmračnije ljudske strasti. Istovremeno se prezentira idealni Hrvat 21. stoljeća, a maneken korišten u tu svrhu jest Srbin rodom, domovinom Hrvat, Amerikanac prebivalištem, građanin svijeta i multinacionalni izumitelj, Nikola Tesla.

Mislav GABELICA

IZ SADRŽAJA

HAŠKI PROCES ŠESTORICI – NEUSPIO POKUŠAJ MEDIJSKOGA LINČA ILI NEŠTO JOŠ GORE? 2

M. N.

DANI SJЕĆANJA 5

Stjepan BRAJDIĆ

BJELOVARSKE ŽRTVE 8

Franjo TALAN

BLAGOSLOV DVORANE I KIPA

BL. IVANA MERZA 12

Postulatura za kanonizaciju

bl. Ivana Merza

NDH U VIROVITICI 8. TRAVNJA 1941. BORBA DO SMRTI ZA HRVATSKU

DRŽAVU (1) 13

Vlatko LJUBIĆ

SAVJEST 17

Ivan VUKIĆ

JEDINO HRVATSKA !

(Prikazivanje sabranih spisa Brune Bušića u Splitu 30.3.2006.) 18

Prof.dr. Branimir LUKŠIĆ

BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC I

HRVATSKA DRŽAVA (XXV.) 21

Ivan GABELICA

ZA ISTINU, PRAVDU I MIR 26

Fra Nikola Mate ROŠČIĆ

BAN PETAR ZRINSKI I KNEZ FRAN

KRSTO FRANKOPAN I NJIHOVA

BORBA ZA OČUVANJE HRVATSKE

DRŽAVNOSTI 30

Ivan GABELICA

PISMA IZ ISTRE 35

Vlado JURCAN

KAKO SU NAS «OSLOBODILI» 36

Mladen ĐAKOVIĆ

GRADIŠČANSKI HRVATI

– Između tradicije i suvremenosti 38

Stjepan KICOŠ

JASENOVAC JE BIO USTAŠKI,

PARTIZANSKI I LOGOR ZA

INFORMBIROOVCE 42

Prof. dr. sc. Vladimir HORVAT

U IME FANTOMSKE UDRUGE 44

Jure KNEZOVIĆ

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON

HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA

(XXXV.) 49

Jure KNEZOVIĆ

IN THIS ISSUE 51

IN DIESEM HEFT 52

HAŠKI PROCES ŠESTORICI – NEUSPIO POKUŠAJ MEDIJSKOGA LINČA ILI NEŠTO JOŠ GORE?

Kako je najavljeno u medijima, pred kraj travnja u Haagu će započeti suđenje tzv. hercegovačkoj šestorici. Riječ je o šest visokih dužnosnika Hrvatske zajednice (republike) Herceg-Bosne i Hrvatskog vijeća obrane (**Prlić, Stojić, Praljak, Petković, Čorić, Pušić**), koji su optuženi za zločine koji su se zbili u hrvatsko-muslimanskom sukobu. Optužnicom su, zapravo, obuhvaćeni događaji na području HZ HB od jeseni 1991. (utemeljenje HZ HB) do proljeća 1994. (sporazumi u Washingtonu), pri čemu **Carla Del Ponte** tvrdi kako je riječ o tzv. udruženome zločinačkom pothvatu kojem je na čelu stajao **dr. Franjo Tuđman** s najbližim suradnicima, a u njemu da su sudjelovali brojni imenovani i neimenovani dužnosnici Hrvatske demokratske zajednice i HVO-a.

Formalno, optužnicom nije optužena Hrvatska (jer MKSJ po Statutu može suditi samo pojedincima). Stvarno, optužnica ima svrhu kriminalizirati hrvatsku državu, jer – kako se izrazio **dr. Mirjan Damaška** – nije moguće kriminalizirati državno-političko vodstvo, a da to nema reperkusija na samu državu i narod. U Hrvatskoj se o tome malo govori, puno manje negoli o optužnicama protiv generala Hrvatske vojske (**Gotovina, Markač, Čermak**). Jedan od razloga takvoga različitog pristupa može se, nesumnjivo, naći u činjenici da je tzv. Tuđmanova politika prema BiH uvijek bila zapravo najprijeporniji dio njegova državničkog djelovanja, pa je često puta nailazila na kritike i osude hrvatske oporbe. Drugi je možda u činjenici da se Hrvate iz BiH – potpuno krivo i suprotno interesima hrvatskoga naroda i Republike Hrvatske – naviklo smatrati «manje vrijednima» i drugorazrednima...

Pothranjivati slabosti obrane

Iako uloga MKSJ-a nije pisati povijest, ovaj će proces, bez ikakve sumnje, rasvjetliti mnoge aspekte hrvatsko-muslimanskog sukoba. Lako se može dogoditi da se sruše mnoge iluzije i da nakon njega naše

predodžbe o nedavnim događajima postanu bitno drugačije. U tom smislu, on bi lako mogao uvelike utjecati na budućnost našega naroda. A da će na sudsbine pojedinaca zasigurno dalekosežno utjecati, pokazuju nam pojedinačni slučajevi o kojima smo već pisali u ovome mjesečniku. Objavili smo, naime, dokument o otpuštanju jednoga hrvatskog redarstvenika iz združenih redarstvenih snaga Federacije BiH, zbog njegove pripadnosti Kažnjeničkoj bojni, slijedom čega – kaže ta odluka – postoji utemeljena sumnja da je sudjelovao u ubojstvima, pljačkama, silovanjima i sl. (usp. PZ, br. 132/2003). O navodnome utemeljitelju Kažnjeničke bojne, **Mladenu Naletiliću – Tuti** može svatko misliti što hoće, no činjenica da je odluka o otpuštanju jednog policajca donesena čak i prije prvostupanjske (a kamoli pravomoćne) odluke o Tutinoj odgovornosti, zorno pokazuje kako je tzv. međunarodna zajednica spremna primijeniti načelo kolektivne odgovornosti.

Osobito onda kad na sva usta govori o potrebi njezine individualizacije.

Postupak protiv šestorice u svakom pogledu nadilazi značenje postupka protiv Tute i **Vinka Martinovića zv. Štela**. Zbog toga je razumljivo da haško tužiteljstvo, a usporedno s njime i nemali dijelovi političkog establishmenta u Hrvatskoj, imaju interesa da se obrane optužnika bave sobom ili uopće perifernim stvarima, umjesto da se koncentriraju na objašnjavanje položaja Hrvata u BiH i rasvjetljavanje razloga koji su doveli do potrebe samoorganiziranja u HZ HB i potom u HVO, a samim time i u obrane svakoga pojedinog optuženika. U sklopu te strategije nije slučajno da je splitski *Feral Tribune* u prvoj travanjskom broju pune dvije stranice posvetio prenošenju najava iz «dobro obaviještenih izvora», da će između optužene šestorice doći do nemilosrdnoga uzajamnog optuživanja i prebacivanja odgovornosti. Oni koji su zainteresirani za takav rasplet, tražit će slabe točke unutar svake pojedine obrane.

O jednoj od mogućih slabih točaka zorno govori nedavna kratkotrajna ali žestoka medijska kampanja povezana s obranom Valentina Čorića, načelnika Uprave vojne policije, a od studenoga 1993. ministra unutarnjih poslova HR HB. Kampanja je trajala svega četiri dana krajem veljače 2006., ali je pokazala s kakvim se slabostima suočava ili se može suočavati obrana kao cjelina.

Naime, zagrebački je «Večernji list» bombastičnim naslovom na naslovnoj stranici, za «izdaju vlastitoga klijenta za milijun haških eura» optužio odvjetnika **Tomislava Jonjića**, bivšeg urednika *Politickog zatvorenika*. Navodno iz kruga njegova klijenta, V. Čorića, doprli su glasovi da je odvjetnik stupio u «tajne pregovore s Haagom», slijedom čega je klijent u nj izgubio povjerenje i otkazao mu pomoć, ali se haško sudište tomu usprotivilo.

Odvjetnik je odgovorio, navodeći kako o odnosima s klijentom ne može javno govoriti, jer se radi o strogo čuvanoj profesionalnoj tajni. No, naveo je nekoliko javno dostupnih podataka. Prvo, da optuženika poznaje više od dvadeset godina i da ga više od sedam godina (**besplatno!**) zastupa u nizu predmeta pred hrvatskim sudovima. Drugo, da je sâm Čorić svojedobno osporio pokušaj tužiteljstva da Jonjića – kao i još neke druge hrvatske odvjetnike – eliminira iz predmeta. Treće, da je upravo voljom optuženika imenovan njegovim braniteljem po službenoj dužnosti (jer formalnopravno takav položaj imaju odvjetnici koje plaća sud). Četvrto, da branitelj po službenoj dužnosti ni po hrvatskim ni po haškim propisima, a ni po praksi Europskog suda za ljudska prava, ne smije napustiti predmet dok ga sud ne razriješi. Peto, da se Čorićevu traženju – bez obzira na problematičnost (zapravo prizemnost!) njegovih motiva – ne protivi, ali istodobno rezolutno tvrdi da nije prekršio norme profesionalnoga ni etičkog postupanja. Šesto, da u predmetu sudjeluje šest obrana i da se kao Čorićev branitelj nikada, ni u jednom trenutku, nije

odvojeno od ostalih obrana susreo s bilo kojim predstavnikom sudskih vijeća, tužiteljstva, pa čak ni sudskog tajništva. Sedmo, da je sama pomisao da bi odvjetnik bio u tajnom dogovoru s Haagom nelogična i suluda, jer odvjetnik bez prirole i sudjelovanja klijenta ne može – sve i da hoće – sklopiti nikakav sporazum o priznanju krivice ili teretiti drugog optuženika.

I osmo, s obzirom na spominjanje milijskoga iznosa, Jonjić je u odgovoru naveo kako do tog trenutka od Haaga na ime obrane Valentina Čorića nije dobio ni jednoga jedinog centa, iako u predmetu radi najkasnije od 1. travnja 2004., dakle, više od 25 mjeseci.

«Večernjak» po narudžbi

Da «Večernjaku» nije bilo do utvrđivanja činjenica i profesionalnog pristupa jednoj potencijalno zanimljivoj temi, nego da je težio pothranjivanju nastalih nesporazuma i razbijanju kohezije u obrani šestorice, pokazuje postupak uredništva prema Jonjićevu ispravku.

Nemilosrdni napadaj, nezapamćen u povijesti hrvatskog odvjetništva (nisu sličan napadaj doživjeli, recimo, **Anto Nobilo**, **Čedo Prodanović** ili **Doris Košta**, braniteljica «pokajnika» **Ivice Rajića**), objavljen je na naslovnoj stranici i u svim izdanjima «Večernjeg lista», uključujući i ono elektroničko, dostupno diljem svijeta. Jonjićev odgovor nije dobio ni naslovnu ni treću, nego tek sedmu stranicu. I na njoj je skresan, a dodatno je sakaćenje doživio u izdanju za BiH odnosno inozemstvo. U elektroničko izdanje, unatoč izričitomu zahtjevu, nije uopće uvršten!

Razumije se da je takvo postupanje protivno jasnim odredbama hrvatskog Zakona o medijima, ali to ovdje nikoga nije briga. I onda su i na tako osakaćen ispravak u «Večernjak» puštene dvije difamatorske replike, pune tvrdnji koje su se sasvim jednostavnom provjerom mogle identificirati kao grube laži.

No, klevetnici znaju da se u njihovu poslu samo upornost može isplatiti. Po onoj Goebbelsovoj: «Laži i stalno laži, uvijek će nešto ostati...!»

Iz ispravka kojega je Jonjić uputio «Večernjem listu» nakon određenog vremena, može se jasno rekonstruirati što

se u međuvremenu zbivalo. On sâm se obratio Hrvatskoj odvjetničkoj komori, izlažući činjenice i tražeći da se protiv njega provede stegovni postupak, ili da mu Komora stane u zaštitu. Njegov instrumentalizirani klijent također se obratio Hrvatskoj odvjetničkoj komori. Navodno je to učinio po naputku krugova bliskih nekim obavještajnim strukturama, koje su pothranjivale stanovite njegove ambicije skopčane s privatnim interesima i uvjera-

vale ga da je, povrh toga, uklanjanje odvjetnika jedini način da se suđenje odgodи, a da onda – zbog tzv. izlazne strategije i skorog okončanja rada MKSJ-a u Haagu – postane i neizvedivo. Kombinacija uzroka i motiva, kojima bi teško odoljeli i stabilniji i čestitiji...

Hrvatska je odvjetnička komora, spojiviši oba zahtjeva, 22. veljače 2006. donijela jasnu odluku kojom se stegovna prijava protiv odvjetnika Tomislava Jonjića od-

Hrvatska
odvjetnička
komora

Zagreb, 23. ožujka 2006.

Broj: Pr-74/2006.

DISCIPLINSKI TUŽITELJ

Gospodin
ČORIĆ VALENTIN
J. Vogrinca br. 2a
10000 ZAGREB

Koturska 53/II
10 000 Zagreb
Hrvatska
tel: +385 01 61 65 200
fax: +385 01 61 70 686

U vezi Vaše prijave od 3. ožujka 2006. godine protiv **Jonjić Tomislava**, odvjetnika u Zagrebu, a nakon što smo prikupili sve potrebne podatke i razmotrili iste, obavještavate se da u postupanju prijavljenog nismo našli težu niti laksu povredu dužnosti i ugleda odvjetništva, pa je Vaša prijava na sjednici Disciplinskog tužiteljstva Hrvatske odvjetničke komore dana 22. ožujka 2006. godine - odbačena.

Disciplinski tužitelj
[Handwritten signature]
(Tamara Abel)

O tom obavijest:
1. Jonjić Tomislav, odvjetnik, Zagreb
2. Odvjetnički zbor Zagreb
3. Evidencija - ovdje.

www.odvj-komora.hr e-mail: odvjetnicka.komora@odvj-komora.hr

Hrvatska odvjetnička komora potvrdila je da je T. Jonjić
postupio profesionalno i etično

Council Members

Able Jolles
Karim Khan
Mira Ispusnikovic
Rodney Dixon

Date: April 5, 2006

Case No. IT-04-74-PT, the Prosecutor v. Jadranko Prlic et. al.

Question presented: Is the Code of Professional Conduct for Counsel Appearing before the ICTY violated by complying with the Registry's order to continue representation where the client has requested new counsel?

- Tomislav Jonić (hereinafter referred to as "Defense Counsel"), lead counsel for Valentin Čorić (hereinafter referred to as "Client" (IT-04-74-PT)). Defense Counsel also represents Pasko Ljubičić as indicated above. As to Defense Counsel's representation of both individuals the issue of conflict of interest was raised by the OTP on July 19 and 20 of 2004. At that time both clients apparently expressly waived any conflict and asked that Defense Counsel continue to represent both of them.
- Defense Counsel has represented Client since 1998 in cases in Croatia and at the ICTY since April of 2004. Defense Counsel also represents Pasko Ljubičić as indicated above. As to Defense Counsel's representation of both individuals the issue of conflict of interest was raised by the OTP on July 19 and 20 of 2004. At that time both clients apparently expressly waived any conflict and asked that Defense Counsel continue to represent both of them.
- In January of 2006 Defense Counsel had a disagreement with Client. That disagreement prompted Client to ask that Defense Counsel terminate his representation. A request for dismissal was filed. On February 20, 2006 the Registry denied the request for dismissal. We know of no further disagreements between Defense Counsel and Client but Client continues to be dissatisfied with Defense Counsel's representation and prefers new counsel.
- Articles 8, 9 and 14 of the Code of Professional Conduct for Counsel Appearing before the International Tribunal (hereinafter referred to as the Code of Conduct) apply. In addition the decision of the Trial Chamber in *Milosević, Decision on Assigned Counsel's Motion for Withdrawal*, 7 December 2004

and *Reduced Reasons for Decision on Appeal by Vojislav Blagojević*, Team, 7 November 2003 provide valuable guidance.

There has been one disagreement between Defense Counsel and Client (apparently having nothing to do with case strategy) and as a result Defense Counsel moved to withdraw his representation. The Tribunal is clear that even where the accused is completely prepared to cooperate with assigned counsel (which is not the case here) that the accused refuses all contact with assigned counsel. That is a disagreement. In fact this is what the Registry decided. As indicated even though there was a disagreement between Client and Defense Counsel is not ceasing a basis for counsel to be relieved from representation (See Milosević, para. 23-27).

Defense Counsel has been ordered by the Registry to remain in the case and by doing so he has breached the Code of Conduct. In fact it is in the interest of justice that Defense Counsel remain in this case. The presence of Defense Counsel is essential to ensure the fair and expeditious conduct of the proceedings under the facts as we know them. [See Milosević, para. 26]

b. Article 8(a) of the Code of Conduct requires Defense Counsel to do what is necessary and reasonable in the case. Article 19 of the Directive indicates a procedure whereby review of the Registry's decision can be sought. Apparently Defense Counsel has sought review. For the time being Defense Counsel is required to continue representation. The conclusion that Defense Counsel should continue to represent Client assumes that when they made their motion to keep Defense Counsel in the case the Registry considered a motion to disqualify him/her.

- raised which are relevant and pertinent as to whether Defense Counsel has been relieved from his/her obligation to defend Client.

1/3
12. This opinion is based exclusively on the law and practice of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia.

On behalf of the ADC ICTY Disciplinary Council

Able Jolles

Međunarodna udruga odvjetnika u Haagu pismeno potvrđuje da je Jonjić postupio na jedini način koji je bio dopušten

bacuje, jer je nakon provedenog postupka ustanovljeno kako on «nije počinio ni lakšu ni težu povredu» ugleda odvjetništva odnosno Kodeksa odvjetničke etike.

Postupak francuskoga sudca

Ne zeleći se izlagati hirovima nestabilnoga i instrumentaliziranoga klijenta, Jonjić se za mišljenje obratio i haškoj odvjetničkoj komori, tj. međunarodnoj Udrži odvjetnika koji zastupaju pred MKSJ-om (ADC ICTY – Association of Defence Counsel Practising Before the ICTY), tražeći potporu zahtjevu za razrje-

šenje položaja branitelja po službenoj dužnosti, te ujedno ocjenuje li na bilo koji način prekršio pravila profesionalnog poнаšanja i kodeks odvjetničke etike. Četveročlano je Stegovno vijeće ADC ICTY-ja u pismenome obliku potvrdilo, da pravilo 8 (A) Kodeksa odvjetničke etike «nalaže branitelju da učini upravo ono što je učinio», tj. da se pokori odluci suda i ostane u predmetu sve dotele dok i ako ne bude valjano razriješen.

Sve pojedinosti koje se tiču sastava obrambenog tima i njegova djelovanja, pre-

ma haškim su pravilima tajne naravi. Tako je pravilo predviđeno s jasnom svrhom da se tužiteljstvu ne otkrivaju eventualne slabosti obrane. Međutim, na statusnoj konferenciji, održanoj 12. travnja 2006. dogodilo se nešto što je u praksi MKSJ-a nezabilježeno. Naime, predsjedavajući sudac Antonetti, svojedobni savjetnik francuskog predsjednika, odlučio je o toj stvari javno progovoriti. Kazao je kako je predsjednik MKSJ-a, koji je ovlašten odlučivati o žalbi protiv odluke o imenovanju ili razrješenju odvjetnika, odbio Čorićevu žalbu i ponovno naložio Jonjiću da ostane u ulozi branitelja. No, on, sudac Antonetti podsjeća da to može izazvati problematičnu situaciju i da on smatra kako bi volju klijenta – bez obzira na razloge – valjalo staviti u prvi plan. Na istoj je toj javnoj sjednici Jonjić odmah reagirao i kazao kako se on zahtjevu za razrješenje nikad nije protivio i kako je apsolutno suglasan sa stajalištem da bez suradnje odvjetnika i klijenta nije moguće pripremiti valjanu obranu.

Ali, zagrebački je «Večernjak» jedini opet (slučajno?) ove odvjetnikove riječi iskrivio, tvrdeći kako je Jonjić rekao da će se «suglasiti sa svakom odlukom suda». To je, međutim, **bitno različito** od onoga što je tamo stvarno kazano.

A zanimljivo je da se «Večernjak» nije upitao zašto je francuski sudac javno, pred tužiteljstvom, odlučio raspravljati o teškoćama u Čorićevu (i još jednoj!) obrani. A svatko tko o postupku pred MKSJ išta znade, zna koliko je tužiteljstvu dragocjena informacija da u obranama škripi. Ne treba sumnjati u to, da će Carla Del Ponte sa suradnicima tražiti način kako da to iskoristi. A koliko se doznaće, odvjetnik Jonjić će – iako je strukovna udruža uskratila potporu *njegovu zahtjevu* da u postojećoj situaciji napusti predmet – podnijeti zahtjev za svoje razrješenje, ne zeleći sudjelovati u nečemu što je sudac nazvao «parodijom pravde»...

Pametniji će shvatiti da ovdje nije na kocki sudbina jednog optuženika, niti ugled jednog odvjetnika, nego stvar koja će se vrlo vjerojatno teško odraziti na ugled i položaj Hrvatske i Hrvata. Odgovornost za to mora imati prednost pred svakim drugim oblikom odgovornosti.

M.N.

DANI SJEĆANJA

Pred nama je opet mjesec SVIBANJ. Iza dugog zimskog sna priroda se ponovo budi da bi nam se u svibnju prikazala u svoj svojoj ljepoti i raskoši. Bože, Stvoritelju neba i zemlje kako je veličanstveno Tvoje djelo!

I mi stari sužnji i patnici željeli bi se i trebali radovati tom novom buđenju. Ali, kako se radovati i uživati u toj ljepoti kad već 61 godinu ne možemo iz svojih misli i sjećanja ukloniti sjenu tuge zbog one strašne tragedije koja se dogodila našoj Domovini i narodu. Tisuće i tisuće pobjjenih i mrtvih duž naših Križnih putova širom Slovenije i Hrvatske, te umrlih i nestalih u progonstvu širom svijeta koji ma nikada ne ćemo naći i okititi grobove.

Dodajmo toj žrtvi i tisuće godina naših robijanja, pa ćemo shvatiti koliko je tamna sjena i koliko je duboka tuga, koja ne će nestati do kraja našeg života.

Pa ipak će i ovaj svibanj svojim cvjetnim plaštem okititi znane i neznane grobove naših suboraca, a i nama još živima unijeti u naša srca barem malo radosti.

Dolazi nam 15. svibanj i mnogi će, nadam se, i ove godine poći na hodočašće put Bleiburga, te možda na grobišta u Celju ili Teznu. Mi pak koji zbog bilo kojih razloga ne ćemo moći poći na taj put obidićemo spomen obilježja u našem kraju, koja smo tako mukotrpno podizali. Možda ponegdje i na Misu zadušnicu. Upalimo svjeće i pomolimo se za njihove duše. ***Ono pak što je najvažnije, budimo živi svjedoci ISTINE. Budimo glasni da nas čuju i oni koji ništa ne znaju o tim tragičnim događajima i oni koji znaju, a nisu ništa naučili iz povijesti pa kao munjeni tumaraju i srljaju u novu tragediju.***

Vi koji ćete imati priliku zapišite točan tekst sa spomenika na Bleiburgu i čuvajte ga. O razlogu drugom prilikom.

Ovom prilikom želim obavijestiti sve vas, članove našeg Društva i naše prijatelje, o toku radova na spomen području u Maceljskoj gori, točnije u zaseoku Fruki.

Nadam se da znadete da je potpuno dovršena kripta s križem u koju smo

Piše:

Stjepan BRAJDIĆ

22.10.2005. položili zemne ostatke tisućastošezdeset trojice (1.163) tamo ubijenih.

Vlada RH i Zagrebačka nadbiskupija doznačili su župi sv. Jurja u Đurmancu izvjesna sredstva za gradnju spomen crkve. Gradnja je u punom jeku tako da će do kraja svibnja biti pod krovom u rohbau stanju.

Od mnogih smo dobročinitelja dobili na dar svu potrebnu ciglu (oko 7.500 kom.), crijepl za krovište, drvenu krovnu građu, željezo, beton, i dr.

Uz to smo dobili i nekoliko desetaka tisuća u novcu. Izgradnja i uređenje čitavog spomen područja će se nastaviti ovisno o mogućnostima i potpori dobročinitelja i darovatelja.

Već sada su u toku pripreme za izgradnju postaja Križnog puta koji bi, ako Bog da, bio izgrađen već do lipnja 2007.

U vezi svega toga pozivam vas da nam se pridružite i pomognete. Postoji, kako ljudi kažu, 101 način odnosno mogućnost. Za poticaj nabrojiti ću samo nekoliko mogućnosti:

- posjetite i zamolite za pomoć poslovne ljude, poduzeća ili ustanove u vašem gradu i mjestu. Tu svakako ne zaboravite službene ustanove, pa i političke organizacije (možda postoji i koja hrvatska). Kopirajte ovu zamolnicu u prilogu ili nam javite da vam je pošaljemo.

- kažu da ima oko 4 miliona Hrvata. Žao mi je, ali sigurno nema. Ako nas ima barem 1 milion, pa puta samo 1 kuna bilo bi dovoljno da potpuno uredimo crkvu, križni put i okoliš. Ako nas ima još puno manje, tada nam preostaje da se sami odrekнемo nešto od svoga i pomognemo. Konačno, sve smo spomenike sami svojim odricanjem izgradili. Jasno izuzeti potvrđuju pravilo, pa u ime sviju nas izražavam veliku zahvalnost svim državnim, odnosno društvenim ustanovama kao i crkvi koji su ipak uz suzdržanost zgodimice pomogli.

Tako prikupljena sredstva pošaljite u ime vaše podružnice izravno na račun župe u Đurmancu s naznakom namjene.

Kod nekih ogranka postoji ideja i želja da u ime svoje udruge daruju za izgradnju jedne postaje križnog puta (vrijednost jedne postaje će biti oko 15.000,00 Kn).

I takva sredstva slati na isti račun, ali s posebnim naglaskom o namjeni.

Možda ćete imati i neku svoju ideju, pa nas s njom upoznajte.

Želio bih da razumijete da ovaj veliki poduhvat nije samo na dar i spomen našim mučenicima.

Svaki spomenik kojeg smo podigli i podijemo govoriti će budućim generacijama i o nama, da smo bili, postojali, živjeli, borili se, umirali i žrtvovali se za našu Hrvatsku.

Sve vaše ideje, prijedloge ili pitanja pošaljite pismeno na adresu naše Središnjice.

Krajem godine 2006. opširno ćemo vas obavijestiti o svemu do tada učinjenom te sa iskazom darovatelja.

Radi orientacije vam prilažem sekciju specijalke kako bi se na odlasku ili povratku s Bleiburga mogli zaustaviti na gradilištu spomen crkve i uvjeriti se o situaciji. Naselje Fruki se nalazi na oko 4 km od graničnog prijelaza Macelj, a gotovo isto toliko od središta Đurmanca. Orientir je 8,50 m visoki bijeli križ sa zapadne strane auto-puta.

Također vam prilažem ZAMOLNICU za pomoć u izgradnji.

U IME NAŠEG ODBORA ZA ISTRAŽIVANJE I OBILJEŽAVANJE GROBIŠTA UNAPRIJED VAM ZAHVALJUJEM NA SURADNJI I RAZUMIJEVANJU!

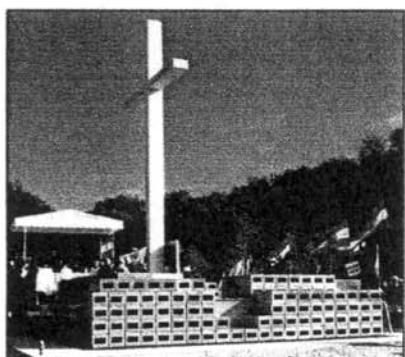
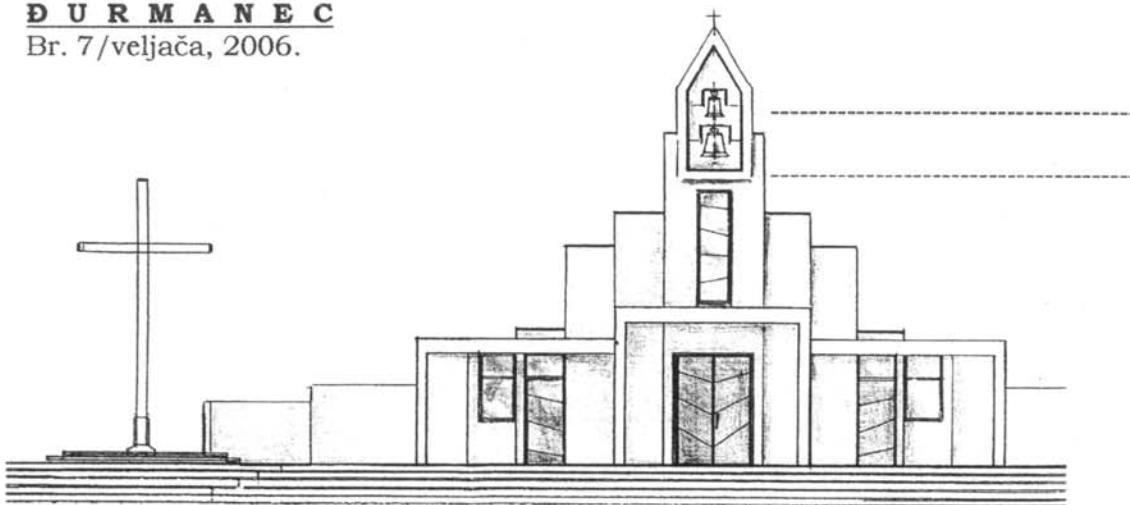
VAŽNO!!

U nedjelju, 4. lipnja – Duhovi – u 17.00 sati bit će već tradicionalna sv. Misa za sve žrtve križnog puta.

Misa će se održati kod križa i kosturnice na gradilištu spomen crkve u zaseoku Fruki, a predvodit će je mons. Valentin Pozaić, pomoćni biskup zagrebački.

Svi ste pozvani!

**ŽUPNI URED SV.JURJA
ĐURMANEC**
Br. 7/veljača, 2006.

**ZAMOLBA ZA POMOĆ PRI IZGRADNJI
SPOMEN-CRKVE MUKE ISUSOVE
NA SPOMEN ŽRTVAMA KRIŽNOGA PUTA**

Prigodom 60. obljetnice Križnoga puta, u Macjlu je 22.10.2005. priređen svečani ukop 1163 macejške žrtve. Uz buduću spomen-crkvu sagrađena je spomen-kosturnica i spomen-križ, na trajni spomen svim žrtvama Križnoga puta. Postavljeni su i temelji spomen-crkve Muke Isusove koju gradimo na spomen svim žrtvama Križnoga puta..

Poštovani prijatelji i dobročinitelji!

Prigodom 60.obljetnice Križnoga puta započeli smo sa izgradnjom Spomen-crkve Muke Isusove na spomen žrtvama Križnoga puta u Donjem Maciju. Ova će crkva biti trajni spomen na sve one koji su časno živjeli i mučenički umirali zbog svoje vjere i ljubavi prema Bogu i svojoj Domovini. Želimo ovo sveto djelo učiniti u znak našeg poštovanja, a na vječni spomen onima koji su kao žrtve Križnoga puta ovdje mučenički završili svoj život. Među njima je i 21 svećenik i bogoslov čija su imena uklesana na spomen-ploči u podnožju spomen-križa.

Pozivamo sve hrvatske udruge, štovatelje macejških žrtava i sve lude dobre volje, da se pridružite i ugradite dio sebe u ovo sveto spomen-zdanje. Biti ćemo Vam zahvalni za svaku Vašu pomoć i podršku.

Unaprijed Vam zahvaljujemo i srdačno Vas pozdravljamo!

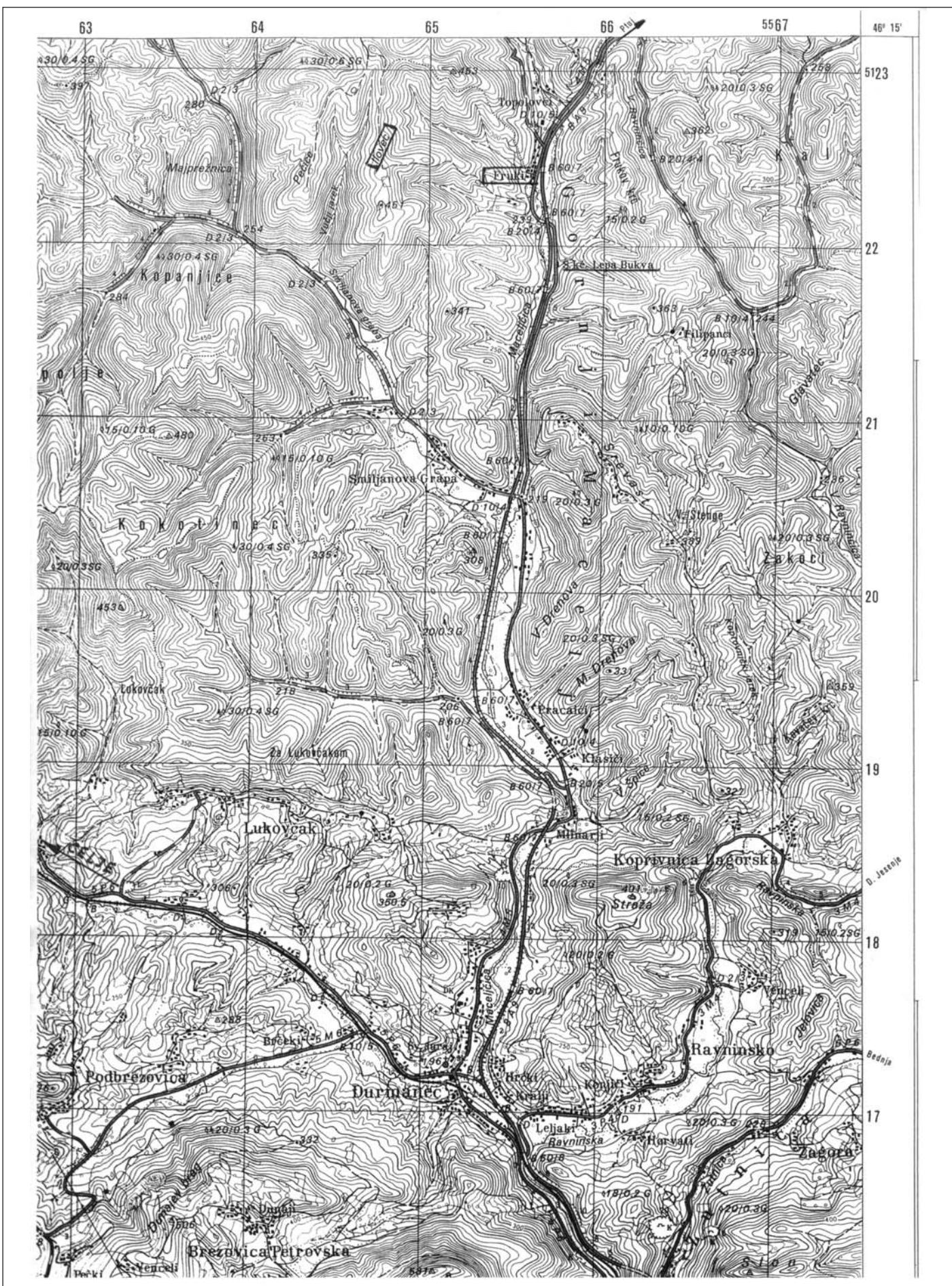
Uz iskreni pozdrav i poštovanje!

Kontakt tel: 049/346-106

mob: 098/212-463

Žiro-račun kod Gospodarsko-kreditne banke-Zagreb, poslovница-Krapina
Br.ž.r: 2381009 - 1113009679 (sa naznakom: "za spomen-crkvu") ...Hvala!
Devizni račun: SWIFT: CCBZHR2X s pozivom na broj: 7030000-2313001312

BJELOVARSKE ŽRTVE

U Donjim Mostima, naselju udaljenom dvadesetak kilometara od Bjelovara, na obroncima Bilogore, podignut je spomenik za 75 hrvatskih prešućivanih žrtava Drugog svjetskog rata i porača stradalih u ratu i od srpsko-četničkog i partizansko komunističkog nasilja

Spomenik zatajenim hrvatskim žrtvama pginulim u rađanju hrvatske slobode

U subotu 8. travnja svečano je obilježena 65. obljetnica stradanja nedužnih hrvatskih seljaka, civila ubijenih od strane srpsko-četničke vojske u mjestu Donji Mosti, u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, a u sklopu komemoracije msgr. Marko Culej, varaždinski biskup, blagoslovio je jedinstven spomenik svim, pola stoljeća prešućivanim, hrvatskim žrtvama iz naselja Donji, Gornji i Srednji Mosti. Sam spomenik postavljen je na župskom groblju u naselju Donji Mosti, a njegova izgradnja ostvarena je prema zamisli dipl. ing. Mladena Gregurića, predsjednika Povjerenstva za podizanje spomenika u Donjem Mostima dok je radove na izgradnji i postavljanju spomenika obavila klesarska radionica Dragutina Ledinskog iz Bjelovara.

Naselje Donji Mosti udaljeno je dvadesetak kilometara sjeverno od sjedišta Županije, a od Novigrada Podravskog i državne ceste D-2, tzv Podravske magistrale udaljeno je oko 12 kilometara. Ove subote u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji osvanuo je sunčan pomalo vjetrovit i ne baš previše topao dan. Zastave su polako vijorile na proljetnom suncu, a okupljanje uzvanika, gostiju, mještana, prijatelja i rodbine stradalih žrtava počelo je od jutarnjih sati. Uzorno organizirana redarska služba upućivala je hodočasnike na mjesto za parkiranje, a automobili, autobusi i ostala vozila u selo su pristizali iz smjera Bjelovara i Novigrada Podravskog.

Naselja Mosti inače spadaju u administrativnu upravu općine Kapela, Bjelovarsko-bilogorske županije, a u vjerskom pogledu župa Sv. Benedikta Donji Mosti spada u Varaždinsku biskupiju. Prema posljednjem popisu, 2001. godine, u naseljima danas živi oko 400 stanovnika, u Srednjim Mostima 122 stanovnika, u Donjem stotinjak, a najviše žitelja je u sjedištu župe gdje djeluje i područna škola koja je počela s radom pred 186. godinom! Pred sedamdeset godina na tim je prostorima živjelo više od 1150 stanovnika, a smanjenje stanovnika evidentira se iz popisa u popis. Vjernički puk u progonu srpsko-četničko i partizanske vojske ostao je i bez župnika Viktora Muellera kojeg su partizani ubili u ožujku 1945. godine, a relativno mala župna zajednica, početkom trećeg tisućljeća, u pro-

Piše:

Franjo TALAN

metnoj nesreći izgubila je i svog mlađeg župnika Zdravka Boraka koji je poginuo 7. lipnja 2003. godine nakon susreta sa Svetim ocem Ivanom Pavlom drugim u Osijeku. Nasuprot škole nalazi se župna crkva Svetog Benedikta podignuta 1883. godine, prema natpisima u crkvi ista je oslikana 1913 godine i obnovljena je 1980. godine, a župom danas upravlja vlč. Mario Filipović rodom iz Gornje Poljane kod Varaždinskih Toplica.

Više stotina ljudi, mještana i gostiju prisutno na komemoraciji

Sama komemorativna svečanost započela je na groblju u Donjem Mostima nešto iza 11 sati, a protokolarni dio komemoracije vodila je gospoda Zorica Šimunić Bojko. Kod spomenika se okupilo više stotina sudionika, mještana naselja, stanovnika župe Donji Mosti i okolnih naselja Koprivničko-križevačke i Bjelovarsko-bilogorske županije, a komemoraciji i blagoslovu spomenika podignutog u spomen na poubijane, stradale i nestale stanovnike naselja Donji, Gornji i Srednji Mosti, i misi zadušnici prisustvovalo je i tridesetak žitelja Varaždinske županije koji su u organizaciji podružnice Političkih zatvorenika Varaždin i Društva za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava prisustvovali svečanosti. Blagoslovu spomenika nazočili su i članovi udruge

Hrvatski domobran iz Varaždina i Varaždinskih Toplica kao i predstavnici brojnih hrvatskih udruga proisteklih iz Drugoga svjetskog rata i porača iz sjeverozapadne Hrvatske. Komemoraciji je prisustvovao i predsjednik udruge Hrvatski domobran iz Zagreba Vladimir Fuček, zamjenik župana Krešimir Jelavić, saborska zastupnica dr. Karmela Caparin, načelnica PU Bjelovarsko-bilogorske županije gospođa Marija Galić, zamjenici gradonačelnice grada Bjelovara Stjepan Čleković i Zlatko Barila, dr. Radoslav Marić, član hrvatskog zbora iz SAD-a, župan Bjelovarsko-bilogorske županije Damir Bajs i mnogi drugi.

Jedinstven spomenik žrtvama srpsko komunističkog terora

U prvom dijelu komemoracije otkriven je jedinstveni spomenik prešućenim hrvatskim žrtvama ratnog i poratnog razdoblja Drugoga svjetskog rata, koji se sastoji od tri dijela, jugozapadni dio obuhvaća spomen ploču poubijanim nevinim hrvatskim seljacima likvidiranim na veliki četvrtak 10. travnja 1941. godine od strane srpsko-četničke vojske. U podnožju prvog dijela spomen ploče stoji zapisano – 6 travnja 1941. godine počinje Drugi svjetski rat na prostoru Jugoslavije. Petog dana rata 10. travnja 1941. godine II konjički puk jugo-vojske „Car Dušan Silni“ iz Virovitice, krećući napasti grad Bjelovar u kojem je ustankom od 8. travnja uspostavljena hrvatska vlast, došavši u selo D. Mosti i na područje općine Kapela čini prvi ratni zločin ubivši na surov način 11 nevinih nenaoružanih hrvatskih seljaka.- Središnji dio spomenika

Spomen ploče prešućenim hrvatskim žrtvama otkrili su čelnici Županije i potomci ubijenih

s natpisom zahvalnosti i trajnog sjećanja nalazi se malo izdvojen od ostala dva dijela, a ispod hrvatskog grba nalaze se upisane riječi – Ovo je jedan od spomenika tragične hrvatske povijesti 20 stoljeća. Spomenik zahvalnosti i trajnog sjećanja na hrvatske mučenike iz sela Donji, Srednji i Gornji Mosti, podiže 2005. godine Bjelovarsko-bilogorska županija s Povjerenstvom za podizanje spomenika u Donjim Mostima, Matice Hrvatske ograna Bjelovar, Grad Bjelovar i Općina Kapela. Na sjevernom dijelu spomenika postavljene su tri spomen ploče stradalim žiteljima naselja Donji, Srednji i Gornji Mosti, a na prvoj ploči postavljenoj od južne strane upisana su imena 27 žitelja naselja Donji Mosti stradalih u ratnim i poratnim stradanjima, u sredini su upisana imena žrtava iz naselja Srednji Mosti, 16 žrtava, a na sjevernoj ploči uklesana su imena 20 stanovnika iz Gornjih Mosti stradalih i poubijanih u ratnim i poratnim daniма Drugog svjetskog rata.

Spomenik otkrili i potomci ubijenih prešućenih hrvatskih žrtava

Na sjevernoj strani platoa, ispred postavljenog spomen zida, izdiže se visok hrastov križ koji sa spomen pločama predstavlja jedinstveno spomen područje stradalim i ubijenim žiteljima sva tri naselja Mosti, a svojim smještajem na najvišem jugozapadnom dijelu groblja, uz lijepo uređenu grobnu kućicu predstavlja dostojanstven spomenik žrtvama ratnog i poratnog razdoblja iz sva tri naselja.

Dio spomenika s imenima 12 hrvatskih žrtava otkrili su Damir Bajs, župan Bjelovarsko-bilogorske županije i Zdravko Ivković, predsjednik Matice hrvatske Ogranak Bjelovar i dopredsjednik Županijskog od-

bora za podizanje spomenika prešućivanim hrvatskim žrtvama 2. svjetskog rata i poraća. Središnji dio spomenika otkrili su Ivan Pintarić i Drago Srbić, a spomen ploče na sjevernoj dijelu spomenika otkrili su, za naselje Donje Moste Ivan Cvrtila s Blažeković Josipom potomkom ubijenog Blažeković Ivana, za Srednje Moste Martin Blažeković s Zlatkom Blažekovićem potomkom ubijenog Josipa Blažekovića, a za Gornje Moste spomenik su otkrili Franjo Ištvanović sa Zdravkom Blažekovićem potomkom ubijenog Blažeković Davora Martina i Rupić Francka.

Nakon otkrivanja spomenika zbor OŠ Kapela pod ravnateljem prof. Božice Palfi otpjevao je hrvatsku himnu, a nakon toga sudionici skupa minutom šutnje sjetili su svih poginulih i nestalih stanovnika i branitelja Hrvatske.

Težnju Hrvata za samostalnošću osporava je većina svjetskih moćnika

U prigodnom slovu Zdravko Ivković, jedan od inicijatora podizanja spomen obilježja, podsjetio je na dane stradanja, a u svom govoru je rekao: - Poštovani sudionici ove svečanosti! Obraćam vam se u ime Odbora za podizanje spomen obilježja prešućivanim hrvatskim žrtvama drugog svjetskog rata i poraća s područja Bjelovarsko-bilogorske županije i njegovog Povjerenstva za podizanje spomenika u Donjim Mostima i uz zahvalnost na vašoj nazočnosti upućujem vam srdačne pozdrave.

Stoljećima je hrvatski narod u svojoj krvavoj i tragičnoj prošlosti nakon gubitka vlastite države stenjao i plaćao ceh za tuđe probitke i najčešće bio uvlačen i korišten u međusobnim sukobima takovih probitaka. Najveći i najkraviji danak platio je hrvat-

ski narod u prošlom stoljeću, naročito tijekom i poslije završetka II. svjetskog rata u kojem su Hrvatsku i hrvatski narod između ostalog zavadile i uništavale suprotstavljene ideologije. Kroz cijelo to vrijeme neprestana je težnja i borba skoro cjelokupnog hrvatskog naroda za svoju državnu samostalnost koju nam je većina svjetskih moćnika osporavala. Najjače se ta težnja i borba izrazila za trajanja bivših jugoslavenskih tvořevina koje su nastajale i nestajale proljevanjem hrvatske krvi. Tako je tzv. I. Jugoslavija već 5. prosinca 1918. (pet dana nakon što je nastala) svojom tada srpskom vojskom na Trgu bana Jelačića u Zagrebu napala demonstrante, ubila 13 hrvatskih domobrana i mnogo ih ranila. Svega 16 mjeseci kasnije slično se dešava na području naše županije, kada u nezadovoljne i pobunjene goloruke hrvatske seljake ista vojska, zajedno sa žandarima 6. travnja 1920. u Velikom Trojstvu puca i ubija 3 hrvatska seljaka, a 6 teško ranjava, a u rujnu iste godine na području Velikog Grđevca i šire gine 15 hrvatskih seljaka, ali i 10 pripadnika državne vlasti. Na kraju svog postojanja Kraljevina Jugoslavija opet proljeva hrvatsku krv 10. travnja 1941. upravo ovdje u Donjim Mostima koje je jedno od mnogobrojnih mjesta stradanja hrvatskog naroda, a po svom je značenju posebno, zato, jer se tog dana dogodio prvi ratni zločin u Hrvatskoj i šire kojeg su počinili pročetnički pripadnici II. konjičkog puka "Car Dušan Silni" iz Virovitice.

8. travnja 1941. godine bjelovarski gradonačelnik proglašio hrvatsku državu

Tzv. druga Jugoslavija nastaje također proljevanjem hrvatske krvi po završetku II. svjetskog rata 1945., a pri svom nestajanju čini mnogobrojne zločine nad Hrvatima 1991. Tragedija koju su Hrvati Bjelovara i okolice doživjeli u ratnom travnju 1941. je kao i ona koju su doživjeli 1945., prešućavana sve do 1990. Međutim samo na temeljima istine odnosno istinite prošlosti čiji dio danas svjedočimo može se graditi bolja i smirenja budućnost. Njemačka i Italija navijestile su Kraljevini Jugoslaviji rat 6. travnja 1941. i u prvim danima tog rata silno neraspoloženje hrvatskog naroda koje se 20 godina taložilo u kraljevini Jugoslaviji, naročito je došlo do izražaja u gradu Bjelovaru i Bjelovarsko bilogorskoj županiji. Bjelovar je u to vrijeme bio jako vojno središte. U njemu je bila smještena Slavonska divizija i čak stožer 4. armije jugoslavenske vojske. Na isteku prvog dana rata u noći 6/7 travnja Slavonska divizija u čijem su sastavu 3 puka, odnosno pukovnije 108, 42 i 40 većinom popunjene s pričuvnim vojnicima s bjelovarskog vojnog područja kreće prema svom ratnom odredištu u smjeru Bilogore i Podravine. Došavši u područje Velikog Grđevca 108. puku je naređeno kretanje

Pozdravnu riječ okupljenom mnoštvu uputio je i Damir Bajs, župan Bjelovarsko-bilogorske županije

Kod spomenika vijenac je položilo varaždinsko izaslanstvo

prema fronti kod Virovitice. Kod podjele streljiva izuzimaju se vojnici Hrvati. Međutim narednik Ivan Cvek preko svojih suradnika prikriveno s oko 6 000 naboja uspijeva opskrbiti vojnike Hrvate. Nakon toga izbjiga pobuna u 108. puku koja podrškom hrvatskog stanovništva prerasta u ustanan protiv Jugoslavije. Pobunjeni 108. puk kreće natrag u Bjelovar. Kod Severina mu se pridružuje 40. dopunski puk, tj. pukovnija na čelu s pričuvnim poručnikom, inače učiteljem Leopoldom Supančićem koji je 1997. za Dan grada Bjelovara proglašen počasnim građaninom. Došavši pred grad u Novoseljane 8. travnja ujutro, pukovnije šalju u sam grad izvidnicu jačine petero vojnika koje su mučki napali srpski žandari u Rusanovoj ulici. Ubijena su 2 hrvatska vojnika dok su 3 teško ranjena. Nakon toga gradska vlast zajedno s hrvatskim građanstvom pridružuje se pobuni i tako se proširuje ustanan. Jugoslavenska vojska koja je bila u gradu, zajedno s žandarmerijom, je u velikoj većini zarobljena, dok je manji dio uglavnom oficira i podoficira uspio pobjeći. Nakon što je u Bjelovaru srušena jugoslavenska vlast u utorak 8. travnja 1941. u 18 sati s balkona Gradskog poglavarstva u Bjelovaru (danasa zgrada Muzeja), voljom hrvatskih ljudi grada i okolice gradonačelnik dr. Julije Makane (bez Nijemaca, Talijana, fašista, kapitalista, komunista i bilo koga) proglašio je hrvatsku državu.

Ratni zločin jugo-srpske vojske nad hrvatskim seljacima

To kod srbočetnika *izaziva mržnju i bijes*. Dovlače u obližnje selo Nartu jaku četničku postrojbu radi napada na Bjelovar. Manje skupine četnika povezuju se s raspršenim skupinicama njihove vojske i vrše teror nad Hrvatima. Već sutra u srijedu 9. travnja u raznim dijelovima grada i bližoj okolini ubiju 6 Hrvata i među njima Milana Bačanija

17 godišnjeg učenika 6. razreda bjelovarske gimnazije. Do kraja travnja u Bjelovaru i okolici zajedno s 11 hrv. seljaka u D. Mostima ubijeno je 33 Hrvata. Beograd želi pokoriti Bjelovar i 9. travnja 1941. prema Bjelovaru kreće II. konjički puk "Car Dušan Silni" iz Virovitice. Na večer dolazi u D. Moste gdje je prenoćio. Ujutro na veliki četvrtak 10. travnja 1941. naši ljudi pohađaju crkvu koja je u središtu sela, nedaleko koje su bile oveće skupine vojnika. Bojeći se krvoproljeća i rušenja hrvatske države u Bjelovaru, malobrojni mještani pokušavaju uvjeriti vojниke kako im je najbolje otići kućama većinom u Srbiju, jer da je rat završen. Iznenada počinje pucnjava i tu u središtu sela ubijeno je oko 11,30 sati 6 hrvatskih seljaka i to Josip Kovačić, Bolto Pavlović, Ludvig Rupić, Stjepan Herceg, Josip Bugarin i Boltto Seđak, dok su na kraju sela prema Kapeli iz kuće Valenta Rupića izvukli njegovog sina Franju starog 17 godina, zeta mu Davorina Martina Blažekovića i kuma Andriju Peveca. Svu trojicu tjerali su pješke među konjima prema Kapeli, dok je Valent Rupić tjeran kao talac na čelu kolone. Pred grobljem u Kapeli u neposrednoj blizini doživio je smrt sina i zeta, a kuma Peveca tjerali su svezanog konju o rep i nakon što je smalaksao i pao na putu prije Kapele bio je ubijen. U samoj Kapeli je ubijen Josip Rožmarić, a na putu prema kući u Donje Moste Stjepan Šifkorin. Istog dana vraćajući se iz vojske pješke kući u Moste u bilogorskom selu Zrinska zaklali su četnici Ivana Blažekovića i to je 10. travnja bila 12-a žrtva srbočetničkih ubojica. Iz Kapele se, nakon što je izvršio krvoproljeće, zločinački konjički puk nastavio kretati prema Bjelovaru. Nijemci su tog dana došli u Bjelovar i sa svojim tenkovima ih dočekali u Hrgovljanim i Križevačkoj cesti, razbili i zarobili. Tada je bio zarobljen i konjički major Nikola Hrgović, po narodnosti Srbin sin gospodara Hrgovića iz Bjelovara. Pretpostavlja se kako je on naredio umorstva, te je predan hrvatskom sudu u Bjelovaru. No kako ga od pozvanih svjedoka iz Mostiju kao takovog nijedan nije prepoznao, bijaše oslobođen. Eto tako su postupale hrvatske sudske vlasti.

ničara Hrgovića iz Bjelovara. Pretpostavlja se kako je on naredio umorstva, te je predan hrvatskom sudu u Bjelovaru. No kako ga od pozvanih svjedoka iz Mostiju kao takovog nijedan nije prepoznao, bijaše oslobođen. Eto tako su postupale hrvatske sudske vlasti.

Borba za priznavanje prešućenih hrvatskih žrtava Bjelovarsko-bilogorskog kraja

Četnički teror i pokolj u Donjim Mostima umjesto zastrašivanja hrvatskih seljaka postigao je suprotan učinak, tako, da se idućih mjeseci većina tih seljaka odazvala u hrvatsku vojsku braniti hrvatsku državu. U ratnom vihoru koji se dalje odvijao sva 3 sela Mosti platili su krvavi danak. U samom tijeku rata do svibnja 1945. poginulo je u borbama od ukupno 63 mrtvih svega 18 dok ih je 45 ubijeno i to: ma Križnom putu 21, koliko ih je odvedeno od kuća i ubijeno, jedan je bačen u jamu Jazovku, a jedna je žrtva partizanskog logora i te jedan nesretni slučaj.

O svemu ovome kako je već rečeno do 1990. se nije smjelo ni govoriti. Na poticaj ogranka Matice hrvatske Bjelovar prvi puta je održan spomen jedanaestorici hrvatskih seljaka 10. travnja 1991. ovdje na ovom groblju. Budući je još postojala Jugoslavija, strah je bio prisutan, te je tom spomenu nazalo svega nas 25. Čak nije održana ni sveta misa, već smo se sami na groblju molići. Već iduće 1992. podignuta je na zgradu škole u D. Mostima spomen ploča i održan spomen 10. travnja kojem je nazalo svega 700 ljudi. Od tada se svake godine održava spomen na te žrtve sa sv. misom. Imena i prezimena svih 75 žrtava sela Mosti upisana su na mramornim pločama ovog spomenika podignutom na trajno sjećanje njihove žrtve.

U Domovinskom ratu 1991.-1995. na prvim crtama bojišnice u postrojbama Hrvatske vojske i hrvatskog redarstva sudjelovalo je 38 mladića. Svoj život položio je na oltar domovine Željko Šteković koji je kratko vrijeme prije Domovinskog rata živio u Mostima, dok je ranjeno 6 bojovnika. U ovom ratu Providnost u odnosu na prošli je očito bila naklonjena ovim selima.

Županijsko poglavarstvo BBŽ na svojoj sjednici održanoj 4. ožujka 2004. po točkom 8. dnevnog reda donijelo je Odluku o osnivanju "Odbora za podizanje Spomen obilježja prešućivanim hrv. žrtvama II. svjetskog rata i poraća s područja Bjelovarsko bilogorske županije" i Odluku o imenovanju članova Odbora. Odbor je zatim na svojoj prvoj sjednici ustrojio 3 Povjerenstva i to za: podizanje spomenika u D. Mostima, zatim u šumi Lug-Bjelovar i za popis žrtava II. svj. rata i poraća. Nakon toga je shodno Odluci Odbora, Povjerenstvo za podizanje spomenika u D. Mostima poduzelo sve potrebne radnje uz napore koji su prije toga poduzimali bjelovarski ogranci Matice

hrvatske i Zdravko Ivković, dipl. oecc., predsjednik Matice hrvatske Ogranak Bjelovar i dopredsjednik Odbora, te Martin Blažeković, Ivan Cvrtila i Franjo Išvanović iz sela Mosti, članovi Odbora i Povjerenstva za podizanje spomenika u D. Mostima. Nakon uteviljenja Odbora i Povjerenstva svoj nesebični doprinos i pomoć u radu Povjerenstva dali su Ivan Pintarić iz Bjelovara (rođen u Donjem Mostima), te profesori Josip Vusić, Željko Supančić, dr. Dragutin Sudar i Mihail Malčić, dipl. iur.

Župan Bajs zahvalio Matici i najavio dostoјno obilježavanje žrtava u šumi Lug

Spomenik je podignut prema zamisli dipl. ing. Mladena Gregurića, predsjednika Povjerenstva po čijem projektu su se odvijali radovi, a obavila ih je klesarska radionica Dragutina Ledinskog iz Bjelovara. Na kraju najveća zasluga i zahvalnost pripada Bjelovarsko bilogorskoj županiji na čelu s županom g. Damirom Bajsom, uz suradnju donedavnog dožupana prof. Ante Rade, inače predsjednika Odbora i sadašnjeg zamjenika župana g. Krešimira Jelavića, bez čije, naročito finansijske pomoći ovakvog spomenika ne bi bilo. Zahvalnost zasluzuju: Grad Bjelovar, Croatia osiguranje d.d., filijala Bjelovar, Elektra Bjelovar i općina Kapela koji su novčano pomogli ovu svečanost, te kao darovatelji Ferostroj Novigrad Podravski, tvrtka Pevec i mnogi drugi kojima se ovom prilikom još jednom zahvaljujem – rekao je u svom izlaganju Zdravko Ivković, predsjednik Matice Hrvatske Bjelovar, pod čijim vodstvom se do 2004. godine prikupljanja podaci o žrtvama i grobištima ratnog i poratnog stradanja na području grada i Županije.

Prisutne sudionike skupa pozdravili su još Zlatko Francolić načelnik općine Kapela, Stjepan Člekočić, dogradonačelnik grada Bjelovara, Vladimir Fuček predsjednik udruge Hrvatski domobran iz Zagreba, a župan Damir Bajs, u svom govoru je istaknuo – Zahvaljujem Matici hrvatskoj na dobro obavljenom poslu i Poglavarstvu Bjelovarsko bilogorske županije koje je donijelo odluku o potpori za podizanje spomenika. Ovo je dan kada dajemo počast hrvatskom čovjeku, koji je poginuo zečeći svoju državu. Uskoro ćemo se naći u Lugu i dostoјno obilježiti sve hrvatske žrtve s područja naše Županije – rekao je između ostalog župan Damir Bajs na komemorativnoj svečanosti održanoj u spomen na stradale i ubijene prešućene hrvatske žrtve iz naselja Mosti. Veoma iscrplju analizu ratnih i poratnih stradanja u Sloveniji iznio je Dragutin Šafaric iz Velenja, predsjednik Povjerenstva Društva za Sloveniju i urednik projekta „Piteteta“ u kojem se na web stranica Društva, adresa je <http://www.safaric-safaric.si>, mogu naći brojni podaci o grobištima i stratišti-

Na povratku s komemoracije u Mostima hodočasnici iz Varaždina pomolili su se kod spomen križa žrtvama komunističkog terora u Čukovcu kod Ludbrega

ma i izjavama svjedoka s područja Hrvatske i Slovenije.

Nakon svojedobnog sata povijesti i pozdravnih govora učenici VIII razreda Osnovne škole Mirko Pereš iz Kapele, Dean Jurković i Nikolina Perak, govorili su stihove Zlatka Tomičića «Hrvatska, ljubavi moja» i Ivana Gundulića «Himna slobodici», a učenike je za nastup pripremila profesorka Ivana Kerekeš. Komemorativnu svečanost recitiranjem stihova vlastite pjesme «Svila se tuga», posvećenu žrtvama 10. travnja u Donjem Mostima, obogatila je Zorica Blažeković, mještanka Donjih Mosti.

Biskup Marko Culej blagoslovio spomenik i služio misu zadušnicu za žrtve

Sam čin blagoslova i molitve izvršen je u nazočnosti vlč. Maria Filipovića, župnika župe Donji Mosti, fra Gordana Propadala iz franjevačkog samostana iz Bjelovara, a spomenik je blagoslovio i molitvu na groblju predvodio je msgr. Marko Culej, varaždinski biskup.

U sklopu komemoracije položeni su i vijenci i zapaljene svjeće brojnih izaslanstava i udruga kao i pojedinaca i rodbine ubijenih i nestalih žitelja naselja Mosti. Prvi su kod spomenika vijenac položili čelnici Bjelovarsko bilogorske županije na čelu sa županom Damirom Bajsom, a nakon toga vijenac su položili predstavnici Odbora Bjelovarsko bilogorske županije za podizanje spomenika prešućivanim hrvatskim žrtvama Drugog svjetskog rata i porača. Kod spomenika vijenac je položilo izaslanstvo grada Bjelovara i članovi ogranka Hrvatski domobran Bjelovar, a u ime Hrvatskog zbora vijenac su položili Stjepan Brajdić, predsjednik časničkog kluba 242 iz Zagreba, dr. Radoslav Marić iz SAD-a, Ivan Bastijanac i Damir Borovčak iz Zagreba. U spomen na stradale žitelje naselja Mosti vi-

jenac je položila i obitelj Josipa Nekokse iz Sesveta, općina Kapela i podružnica Hrvatske seljačke stranke općine Kapela, a u ime varaždinskog izaslanstva vijenac su položili Branka Šargač, Pavao Šćuric i Stanko Lazar. Dirljivo je bilo vidjeti kako spomeniku prilaze svi, i iznemogli starci i stariće, često podupirući se o štakе i međusobno se pridržavajući jedni za druge, i živahn i puna snage djeca koja su se paljenjem svijeća i polaganjem i ukrašavanjem spomenika cvijećem iskazivala zahvalnost za današnju slobodu i samostalnost.

U sklopu komemoracije, u župnoj crkvi Svetog Benedikta u Donjem Mostima, biskup Culej predvodio je misu zadušnicu za stradale žitelje naselja poubijanih u ratnim i poratnim danima, a nakon mise održano je zajedničko druženje svih sudionika komemorativne svečanosti.

Na povratku molitva za prešućene žrtve Čukovca kod Ludbrega

Na povratku iz Bjelovarsko bilogorske županije hodočasnici iz Varaždina zaustavili su se u Čukovcu kod Ludbrega i kod spomen križa zapalili svjeće i položili buket cvijeća u spomen na stradale žitelja naselja poubijane od ruke jugo-komunističke vlasti u proteklom razdoblju, a o stradanjima i progonima žitelja prisutne su upoznale Štefica Koštarić i Nada Kancijan. Na spomeniku, ispod križa uklesane su riječi ratnim i poratnim žrtvama Drugog svjetskog rata i poratnog jugo-komunističkog terora. Na postolju spomenika uklesana su imena i prezimena 16 žitelja naselja Čukovec koji su odvedeni i ubijeni od strane partizana u toku rata ili u poratnim progonima hrvatskog stanovništva naselja. Spomen križ podignut je nastojanjem potomaka stradalih, a uz pomoć brojnih prijatelja i suradnika.

BLAGOSLOV DVORANE I KIPA BL. IVANA MERZA

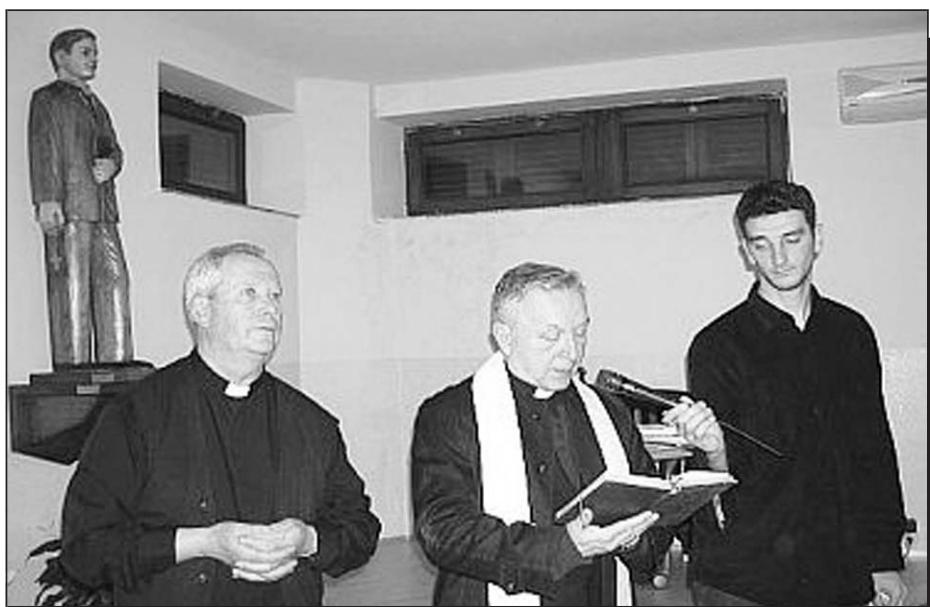
U srijedu, 5. travnja u filijalnoj crkvi u Gradićima, župa Donja Lomnica kraj Zagreba, blagoslovljena je nova dvorana i u njoj kip bl. Ivana Merza. Dvorana je dobila ime po našem najmlađem blaženiku, bl. Ivanu Merzu. Blagoslov dvorane i kipa na poziv župnika vlč. Antuna Rotima obavio je postulator o. Božidar Nagy u nazočnosti brojnih mlađih. Dvorana s nusprostорijama nalazi se ispod cijele nove crkve čija je gradnja s posvetom dovršena 1994. g. U uređenju dvorane aktivno je sudjelovala zajednica mlađih «Trag u beskraju» mjesto Gradića koja broji 95

članova; oni su se posebno angažirali u izradi mozaika koji ukrašavaju četiri noseća stupa. Kip bl. Ivana Merza, kao i kip Krista Uskrslog u crkvi, izradila je u drvetu umjetnica Marija Rizić iz Orubice. Dajući ime dvorani po bl. Ivanu Merzu želja je bila župnika da mladima što više približi lik i djelo našega Blaženika, kojeg je Papa Ivan Pavao II. na poseban način postavio za uzor mlađeži. U kratkom nagovoru prigodom posvete postulator je među ostalim naglasio činjenicu kako je na Sinodi biskupa u Rimu, u listopadu prošle godine bl. Ivan Merz uvršten među

18 najvećih svetaca Katoličke Crkve kao uzor štovanja Euharistije. Jedno ovako veliko priznanje našem Blaženiku svima nam je poticaj i poziv da još bolje upoznamo njegov život i poruku, naglasio je postulator. Nakon blagoslova uslijedilo je prijateljsko druženje s domjenkom što ga je pripremila zajednica mlađih koja pod vodstvom svoga angažiranog predsjednika Tomislava Lukšića, organizira brojne aktivnosti na pastoralnom planu u župi i izvan župe. O tome se detaljnije mogu dobiti informacije na njihovoj web stranici: www.beskraj.hr

Blagoslov dvorane i kipa bl. Ivana Merza

vlč. Antun Rotim i o. Božidar Nagy

*Postulatura za kanonizaciju
bl. Ivana Merza*

NAPOMENA: Drago Pelikan i Dragutin Pelikan su različite osobe

Pišući u »Zatvoreniku« br. 167/veljača 2006. o poznatom političkom zatvoreniku i progonjeniku fra Julijanu Ramljaku, spomenuo sam i zatvorenika Dragu Pelikana u vezi s kojim je zatvorenik Ramljak saslušavan u kaznionici u Staroj Gradiški. Iako sam u tekstu naveo da se radi o »poznatom višestrukom kriminalcu i jednom od najbeskrupuloznijih provokatora i podmetača u Staroj Gradiški«, neki su, čitajući taj tekst, došli u zabludu da se radi o Dragutinu Pelikanu, poznatom političkom zatvoreniku i kasnije autoru knjige »Slatina u vjetrovima povijesti« (Gradsko poglavarstvo Slatina, 1997.). Dakle, u komunističkoj kaznionici u Staroj Gradiški izdržavali su kaznu, pa i istovremeno, politički osuđenik Dragutin Pelikan, r. 20. srpnja 1921. u Bjelovaru i g. 1945. osuđen na smrt, i Drago Pelikan, osuđenik zbog kriminalnih djela, za koga se tvrdi da je provokatorski nastupao prema političkim zatvorenicima, zbog čeka su neki imali dodatnih zatvorskih neprilika, kao i pok. fra Julian Ramljak, a on, provokator Drago Pelikan, od zatvorske uprave dobivao je privilegije. Još jednom, kažnjениći i zatvorenici u starogradiškoj kaznionici u vrijeme komunističkoga sustava (1945. – 1990.) Drago Pelikan i Dragutin Pelikan nisu istovjetne, nego u svemu dvije različite osobe!

Andelko Mijatović

NDH U VIROVITICI 8. TRAVNJA 1941. BORBA DO SMRTI ZA HRVATSKU DRŽAVU

Njemačke divizije dolaze u južnu Mađarsku

Pristup Jugoslavije Trojnom paktu potpisani je 25. ožujka 1941. Vojnim pučem iza kojeg stope antiosovinske snage u noći s 26. na 27. ožujka 1941. srušena je jugoslavenska vlada Cvetković-Maček. Istog dana Njemačka odlučuje jugoslavensko, kao i grčko pitanje riješiti oružanom silom. Izdana je direktiva za napad i komandanje Jugoslavije. Samo kako će biti raskomadana. Njemačka politika još uvijek ne pomišlja na hrvatsku državu. Hoće li se dogoditi isto što sa Slovenijom? Podijeljena je između Njemačke i Italije. Nijemci Mađarskoj nude nekadašnju Kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju a Italiji Dalmaciju (1). Njemačka nije zainteresirana niti za okupaciju Hrvatske, niti je zanimaju njeni teritoriji, ali jugoslavenski problem treba brzo riješiti jer će uskoro izbiti rat s komunističkim Sovjetskim Savezom. Njemačka **8. oklopna divizija** je već raspoređena u Poljskoj i spremna za rat sa Sovjetima. Nijemci žele osigurati južni bok svojim armijama. To treba učiniti što prije. Zato ova 8. oklopna divizija, koja se sastoji od 8., 10 i 28 oklopog puka, te 80. oklopno artiljerijskog puka,

Piše:

Vlatko LJUBIČIĆ

pod zapovjedništvom **Adolfa Kuntzena**, dobija naređenje da se prebaci u Mađarsku na područje Nagykansze radi napada na Jugoslaviju.(2) Ovo je najstarija njemačka divizija s velikim ratnim iskustvom, a ratovala je u Poljskoj i Francuskoj. Isto naređenje dobiva i **14. oklopna divizija** zapovjednika **Fridricha Kuhna**, koja se sastoji od 36., 103., i 108., oklopog puka, te 4. oklopno artiljerijskog puka. I ova divizija se smješta na područje Nagykansze. Iz Francuske u južnu Mađarsku dolazi i **16. motorizirana divizija** zapovjednika **Angerna Guntera Backa**, koja se sastoji od 60., 116., i 165. motoriziranog puka te 146. motorizirano artiljerijskog puka. Ove tri divizije (8. i 14. oklopna i 16. motorizirana divizija) čine **46. motorizirani korpus**. Ovaj korpus sa svoje tri divizije glavna je snaga 2. armije u napadu na Jugoslaviju, a Virovitica će postati glavna vrata kroz koja će tenkovske kolone krenuti najprije prema Zagrebu i Beogradu, a onda i dalje sve do Jadranskog mora. Korpus je raspoređen na

područje Barcsa, Nagykanisze i Balatona. Zapovjedno mjesto Nagykanisza. Zapovjednik **Wolf-Ditrich von Schleinitz**.

Njemački agenti u Hrvatskoj

S dolaskom njemačke vojske na područje južne Mađarske, i njemački agenti i diplomati počinju odradivati svoj dio posla:

“**Njemački natporučnik kao svinjar...**

Prema unaprednom dogovoru Glavnog ustaškog stana i njemačkog zapovjedništva kod Barča trebalo se prebaciti oružje iz Mađarske na područje bivše Jugoslavije i otpremiti željeznicom u Zagreb. Njemački natporučnik Burckl dobio je tešku zadaću na očigled pograđene straže to provesti.

Još prije je taj vrlo sposobni njemački časnik bio prebačen na našu stranu i služio kao svinjar u okolini. Vanredno točno je poznavao koli terenske prilike, toli običaje i razmjehstaj jugovojske.

Spomenutog već četvrtka 3. IV. natporučnik je zbilja prebacio strojne puške, no onaj, koji je trebao odvesti dalje u Brezik bio je u svojem poslu spriječen i tako nije na vrijeme stigao u Brezik.....” (3)

U Virovitici i okolici nekoć su živjeli Nijemci. Tako je postojalo Okružno vodstvo njemačke narodne skupine, koju na spomen godišnjici uspostave hrvatske države predstavlja Hans Nellhiebel, zamjenik okružnog vođe. Mjesno vodstvo njemačke narodne skupine predstavljaju Anton Rutter i Gustav Sloboda. Njemačku pučku školu predstavlja ravnajući učitelj Jakob Benz, Njemačku građansku školu predstavlja prof Arsen Raushh. (4) Virovitica je od rijeke Drave udaljena 15 km, a cestom je (prije i željeznicom) povezana sa selom Terezinim poljem, koje je na hrvatskoj obali Drave. S druge strane Drave nalazi se mađarski grad Barč. Dva drvena mosta, jedan željeznički a drugi za ostali promet, povezivali su Terezino polje i Barč. Od Virovitice prema Barču prvo selo s desne strane puta je Brezik a

Virovitica sredinom 20. stoljeća

Ulazak njemačkih jedinica u Hrvatsku 1941.

zatim dolazi Lukač. Tamo su živjeli Nijemci. Brezik je malo selo i zgodno sastajalište i dogovaralište Hrvata i Nijemaca.

S jedne i druge strane ceste prema Barču, te uz Dravu, nalazili su se pašnjaci na kojima su seljaci napasali svoju stoku. Ovaj njemački nadporučnik je vjerojatno napasao svinje nekog njemačkog seljaka kod kojeg je i boravio. Hrvatski tjednik tvrdi da je prebacivanje oružja bilo dogovoren između Glavnog ustaškog stana i njemačkog zapovjedništva. Ne piše niti tko je predstavljao Glavni ustaški stan niti o kojem zapovjedništvu se radi.

Slavko Kvaternik se sjeća da prvog ili drugog dana nakon beogradskog puča, u Zagreb dolazi **Rudolf Kobb**, njemački obavještajac i izvjestitelj iz Zagreba(5). Prvog travnja u Zagreb putuju "Malletke iz ureda Reichleitera Rosenberga kao i SS-Standartenfuhrer Veesenmayer" (6). Oni imaju uputstvo da djeluju u smislu poruke koja je za dr. Vlatka Mačeka stigla 31. ožujka u njemački konzulat:"Neodložno odvraćamo njega i druge hrvatske vođe da u ma kom obliku surađuju s današnjom beogradskom vladom". "Ministar vanjskih poslova Reicha vas moli da na podesan način stavite do znanja hrvatskim osobama koje dolaze u obzir da gospodina Veesenmayera treba smatrati povjerljivom osobom gospodina ministra vanjskih poslova Reicha." (7) Tek nakon stvaranja hrvatske države Kvaternik je

saznao da je dr. Veesenmayer izaslanik njemačkog ministra vanjskih poslova Ribbentropa. (8) Uoči rata nije bio podesna osoba?

Ljubi Bobanu nije jasno da li je dr. Veesenmayer unaprijed imao zadatku da se orijentira prema ustašama ili je to usmjerenje tek naknadno određeno.(9) U svakom slučaju trebamo uočiti ono SS ispred njegova imena i zapitati se da li je imao ovlasti da pregovara o vojnim pitanjima i naoružanju. S kim su ustaše pregovarale o dopremi oružja? U njegovim razgovorima s ustašama razgovaralo se i o oružju: "**Radikalni nacionalisti pak ponovo naglašavaju da su njihovi redovi desetkovani hapšenjima, bjekstvima i pozivanjem u vojsku. Pošto je uz to naoružanje potpuno nedovoljno, aktivno istupanje nije moguće. U ulasku Njemaca vide jedino rješenje.**"(10) Traže li Nijemci podizanje ustanka ili proglašenje odcjepljenja prije njihova ulaska? Bilo je poznato da su Mađari željni priznanje hrvatske države. To bi za njih značilo da Jugoslavija više ne postoji pa onda niti mađarski savez s Jugoslavijom. To bi im omogućilo da njihova vojska uđe u Bačku, da je pripome Mađarskoj a da ne budu agresori. Slijede li Nijemci mađarsku želju? Nijemci su se i sami voljeli predstavljati kao oloboditelji malih naroda a ne kao agresori. Hrvatski bi ustank i njima dobro došao. Maček je također tražio oružje: "**Žalio se, što uprkos**

njegovoj molbi, nije za Zaštitu izručeno oružje"- izvještava Malletke.(11) On misli da Maček više nema slobodu djelovanja, jer su prvog i drugog travnja u Zagreb i Hrvatsku pristigli veći vojni kontingenti koji bi onemogućili ustank Zaštite. Nijemci očito priželjkuju ustank koji ne prihvataju niti ustaše nit HSS, ali iz različitih razloga. Ustaše traže najprije ulazak Nijemaca, a HSS ostaje u Simovićevoj vlasti i poslije dolaska Nijemaca. Maček nije tražio oružje radi ustanka i proglašenja državne nezavisnosti?

"**Točnosti radi, navadjam da o kakvoj našoj suradnji s njemačkom vojskom, o ustanku, o kakvoj sabotaži ili čemu sličnome, nije bilo razgovora, ni jednom zgodom, što je posve razumljivo jer su u to doba svi Nijemci bili naprsto pijani od njihovih uspjeha i njihove moći, pa nisu trebali, a ni tražili kakvu pomoć.**"- tvrdi vojskovođa **Slavko Kvaternik** u svojim sjećanjima. (12) On procjenjuje da Nijemci ne žele rušiti Jugoslaviju a njegovom bratu neki Nijemac iz Beograda donosi vijest, da Nijemci ne misle stvarati nikakvu hrvatsku državu nego održati Jugoslaviju. Taj Nijemac je to čuo u beogradskom poslansству. (9) No ako Kvaternik ne zna za ustank, netko drugi zna.

Dr Mirko Jerec dolazi u Viroviticu po oružje za ustank u Zagrebu, Sisku, Bjelovaru i Đurđevcu

Dr. Mirko Jerec je rođen u 8. rujna 1897. u Zagrebu. Umro je u ožujku 1943. u sanatoriju Laysayn Fedeille. Nakon uspostave hrvatske države postaje pročelnik hrvatskog ustaškog nadzornog stožera. Prema nekima Hrvatski ustaški nadzor postoji od veljače 1941. a dolaskom hrvatske države samo je legaliziran. Zadatak mu je bio da radi na osnivanju ustaških ilegalnih organizacija (ustaških stanova) na području današnje Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine.(13) Prema Budaku, dr. Jerec je jedna od glavnih Kvaternikovih veza s hrvatskim krajevima.(14) "**Dr. Mirko Jerec je u onim burnim danima sloma bivše Jugoslavije i u vrieme samoga sloma preziruci sve opasnosti razvio značajnu djelatnost radeći na svim područjima, a oso-**

bito podržavajući veze s njemačkim predstavnicima spremajući pobjednosne dane hrvatske revolucije.” Tako pišu sisačke “Hrvatske novine” 3. travnja 1943. na drugoj stranici i obavještavaju čitatelje, da je stigla vijest da je Dr. Jerec umro. Dalje kažu da će ta vijet bolno dirnuti mnogobrojne njegove znance i suradnike, osobito one iz ustaških redova u kojima je bio dobro poznat iz vremena bivše države “kad je obilazio sve hrvatske krajeve kao izaslanik ustaške organizacije primajući na svoje ruke prisegu stotine i stotine ustaša.”

Taj Dr. Mirko Jerec za kojeg “Hrvatske novine” od 3. travnja 1943. znaju da je podržavao veze s njemačkim predstavnicima i spremao pobjednosne dane hrvatske revolucije, dolazi u Viroviticu po oružje za tu istu revoluciju.

“Dolazi iz Zagreba Dr. Mirko Jerec. Posjećuje Povjerenika Poglavnika Dr. Milana Badovinca. Sastaje se s Bakićem i Langerom. Povjerljivo saopćuje dan provale Njemaca. Uređuje se pitanje dobave oružja od Njemaca preko Brezika. Bakić dobiva nalog da doveze oružje iz Brezika. Oružje nije došlo. Nalog dobivaju ustaša Degoricia i drugovi. Odlaze biciklima u Suhopolje. Špijun Pepa uzima auto i juri za njima, prelazi ih i upućuje žandarmeriju, da ovim sumnjvcima oduzme bicikle što ovi i učine, a ustaše “stružu” natrag u Viroviticu, da se spreme za izvršenje glavnog zadatka. (15)

“Ustaše nose glavu u torbi...

Još uvijek traje četvrtak, taj dugački dan, 3. travnja 1941. Dr. Jerec nestrljiv, što ne dolazi oružje iz Brezika. Dr. Jerec odlazi pješke poprekim putevima u Brezik. Langer dobio nalog. Uzme auto i krene prema Suhopolju. Putem sretne konjaničke vojničke patrole. Opazi kako radi na svom polju Tomo Kolar. Langer, prisutan duhom rekne šoferu neka napravi defekt. Auto stane. Šofer prčka po autu. Langer odlazi Kolaru. Rastumači mu stvar i odlazi njegovim kolima preko polja i livada u Brezik.

Putem mimoide Peru Bajerle kod oranja, pa neku djecu. Kod bečke rampe u jami opazi šator i 3 strojne puške, ok-

Mirko Jerec, jedan od čelnih ljudi ustaškog pokreta u domovini

renute prema Breziku i 6-7 vojnika. 'Pomož Bog junaci! što radite', i odlazi dalje u Brezik. Oko 12 sati dolazi u Brezik k Lichtenbergu. Tu je Jerec i dolazi Georg Schumacher.

Strojne puške nijesu došle, kako smo već naprijed vidjeli. Međutim običnih pušaka je već prije prebačeno....

Povratak iz Brezika...

Dr. Jerec vrati se pješke u Viroviticu, a Langer putem kolima. Vojničke ophodnje su svaki čas zavirivale u kola, što on to vozi. Što bi bilo, da su u kolima bile strojne puške?..

Kod kuće drhtala su srca od straha, što će biti ako uhvate oružje?... Ipak se sretno vratise.

Pepa na djelu...

Špijun i denuncijant Pepa neprestano je skakao i osjećao, da se nešto događa.

Pošalje redara Vampovca, da legitimira Dr. Jereca. Sve je u redu. **Došao čovjek u Viroviticu, da preuzme kancelariju Dr. Badovinca, koji je postao javni bilježnik.**

Međutim Pepa je nemiran i očito slijedi Jereca. Gđa Langer uoči opasnost i upozori Dr. Jereca, koji neopaženo ode u Zagreb, a Pepa podvostruči pasku nad Langervom kućom...” (16)

Svjedočanstvo Šandora Langera

Povodom godišnjice uspostave hrvatske države “Hrvatski tjednik” pod naslo-

vom “Otvoriše se groba vrata ili 8. travnja 1941.” objavljuje razgovor sa Šandrom Langerom, koji govori o istim događanjima.

“Dr. Jerec, sadašnji veliki župan, došao je 4. IV. 1941. u jutro k meni i rekao mi, da za 4 dana dolaze Njemci i oslobođenje iz srpskog ropstva. Dr. Jerec je došao po oružje koje je trebalo biti prebačeno od Njemaca preko Drave kod Barča, a trebalo je za ustank u Zagrebu, Sisku, Bjelovaru i Đurđevcu. Željeznicom bi ga prebacio prometnik Kostelić.

Dr. Jerec je potražio ustašu Bakića koji je trebao otići po oružje, no taj se ispričao prešnjim poslom. Kad nije Bakić išao ponudio sam se ja sam te da ne bude napadno dr. Jerec otiđe pješke u Brezik. Ja sam pak sa Jerecovim autom krenuo prema Suhopolju u nadi, da će naći na polju Tomu Kolara. Putem smo sretali konjaničke straže. Kod polja Kolarovog rekao sam šoferu neka zaustavi auto i neka tobože popravlja defekt, a ja sam otišao Kolaru i zatražio kola za Brezik, rekavši mu zašto trebam.

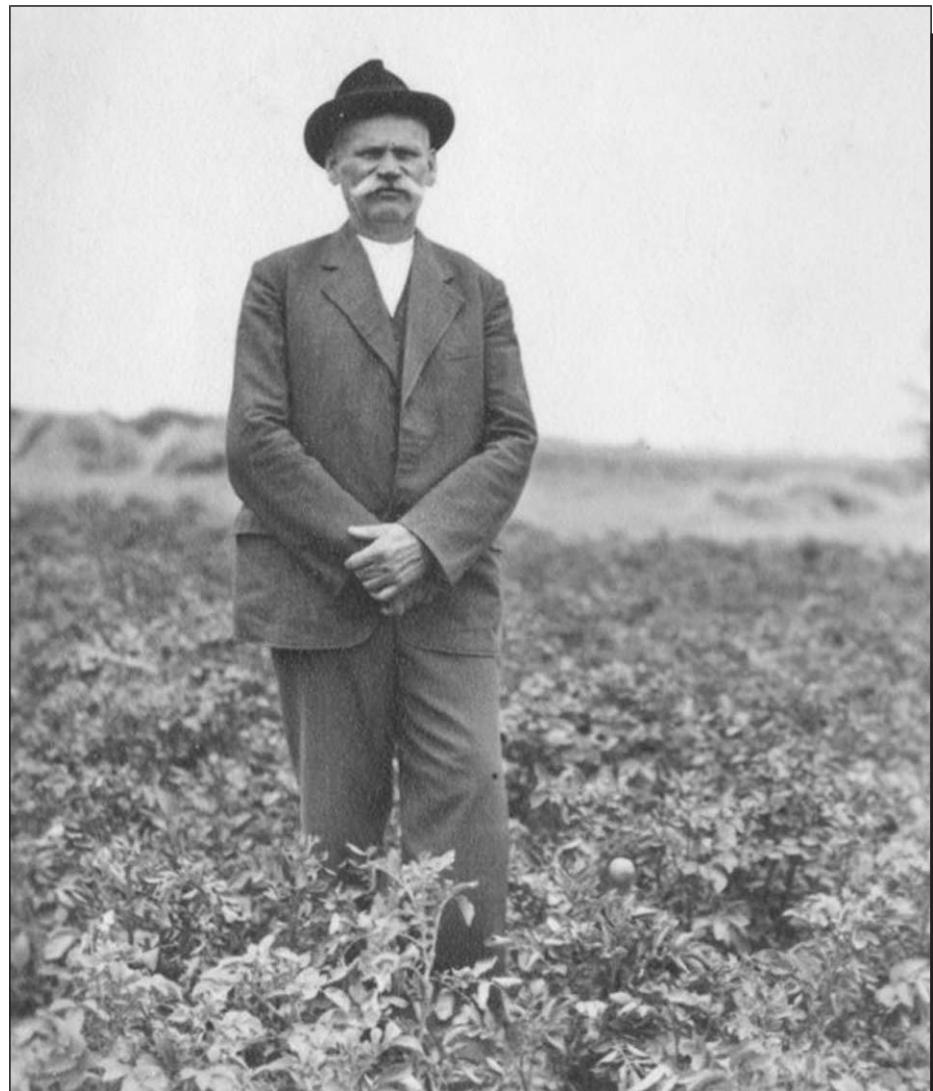
Kolar je bez daljega dao i ja sam postao kočijaš. Kolima sam krenuo preko polja te sam puno puta morao se pred zaprekom vraćati, dok nijesam došao na Bečku rampu. Tamo sam vidio vojsku u jarku kraj strojnice, kako čekaju neprijatelja. “Dobar dan junaci, što radite?” upitam ih. Oni rekoše, da čekaju neprijatelja. Došav u Brezik, došao sam g. Lichtenbergu. Rekao sam mu lozinku: Birne, Heil Hitler! Tada je došao g. Schumacher, koji mi je rekao, da oružje nije stiglo i da se dr. Jerec vratio. Tada sam se i ja cestom preko Virovitice vratio. Putem su se svi čudili, kako to Langer najednom kočijaši, a straže su zagledavale u kola što to vozim. Da je kojim slučajem oružje došlo bio bi i nastradio tada.” (17)

Polje Tome Kolara bilo je u današnjoj Osječkoj ulici uz cestu. Langer nije poznavao polje pa se pred zaprekom vraćao, vjerojatno zbog kanala na koje je našao. Tražio je mostove. Bečke rampe danas nema, a bila je na prijelaz puta koji je iz Bečke ulice vodio preko pruge Viroviti-

ca-Barč. Tu je vjerojatno prešao prugu i putem uz prugu krenuo prema Breziku.

Tko su domaći Njemci koji su posredovali u nabavi oružja i da li su predstavnici njemačke manjine dobili oružje? Hrvati dolaze k g. Lichtenbergu a zatim se pojavljuje Georg Schumacher. Na sprovodu nesretnim slučajem tragično preminulog Jorga Schumachera, 20. lipnja 1942. prisustvuje Jakob Lichtenberg, zapovjednik cijelokupne njemačke momčadi. (18) Ima li on veze s prezimenjakom u čiju kuću dolaze dr. Jerec i Šandor Langer. Sam po-kojni Jorg Schumacher je iz Brezika, navršio je 42. godinu života. Bio je okružni vođa Njemačke narodne skupine okružje Srednja Drava-Ilova (Mitteldrau-Ilova) i rezervni poručnik rezervne Njemačke pripremne bojne (na drugom mjestu ES poručnik). Iza njega su ostali supruga Marija i sin Jorg, koji je na istočnom bojištu. U javnoj zahvali svima koji su uzeli učešće "prilikom bolnog gubitka nezaboravnog nam muža, oca, sina, surjaka i strica" vidimo da se spominje i druga rodbina ali ne poimenično, pa nam "Hrvatski tjednik" ne otkriva tko mu je Georg. Na sprovod je došlo gotovo cijelo vodstvo Njemačke narodne skupine iz Osijeka, na čelu s vođom Njemačke skupine, državnim ravnateljem Branimirom Altgayerom, zapovjednikom cijelokupne njemačke momčadi Jakobom Lichtenbergom itd. Došao je i predstavnik njemačkog poslanika Sigfrida viteza Katschea, predstavnik velikog župana Baranje... Posmrtnе obrede je vodio preuzvišeni dr Papp, evangelički biskup iz Zagreba, do groblja žalobne koračnice svira glazba njemačke pripremne bojne iz Osijeka, počasnu paljbu na groblju ispalila je momčad Einsatztafla. Ova svečana sahrana nam otkriva koliki je ugled i utjecaj imao ovaj okružni vođa, njemački časnik iz Brezika.

Iako nemamo sve željene podatke, ipak možemo zaključiti da se dobava oružja, uz posredovanje domaćih Njemaca, nije odvijala bez podrške uglednih članova njemačke manjine, a mogući suorganizatori su i vodstva Njemačke narodne skupine. Ni onaj njemački natporučnik koji je glumio svinjara sigurno nije bio bez ove podrške.

Tomo Kolar

Bilješke:

1. Kazimir Katalinić, Rađanje države, Buenos Aires-Zagreb, 1995., str. 64.
2. Vidi Nikola Anić, Njemačka vojska u Hrvatskoj 1941.-1945., Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2002.
3. Virovitica u velikim danima oslobođenja, Hrvatski tjednik, Virovitica, br. 20., 24. svibnja 1941., str. 1.
4. Hrvatski tjednik, 1942.
5. Nada Kisić-Kolanović, Vojskovođa i politika, sjećanja Slavka Kvaternika, Zagreb, 1997., Golden marketing, str. 135.
6. Ljubo Boban, Maček i politika Hrvatske seljačke stranke 1928 -1941, Druga knjiga, Zagreb, 1974., Liber, str. 396.;
7. Isto
8. Nada Kisić- Kolanović, Vojskovođa..., str. 137.
9. Ljubo Boban, Maček..., str. 407.;
10. Isto;
11. Isto str. 402.
12. Vojskovodja i politika..., str. 138.
13. Fikreta Buntić-Jelić, Ustaše i Nezavisna Država Hrvatska, Liber/Školska knjiga, Zagreb, 1977., str 76.
- D. Crljen, Hrvatski ustaški nadzor uoči propasti Jugoslavije, Hrvatski narod, 24. VIII. 1941.
14. Fikreta Jelić-Buntić, Liber/Školska knjiga, Zagreb, 1977., str. 53. , bilješka
15. Virovitica u velikim danima oslobođenja, Hrvatski tjednik, br.19, 12. svibnja 1941., str.1.
16. Virovitica u velikim danima oslobođenja, HT, br.20., 24. svibnja 1941., str.; dvobroj 21.-22., 31. svibnja 1941., str. 1.
17. Otvoriše se groba vrata ili 8. travnja 1941., Hrvatski tjednik, Virovitica, 12. travnja 1942. str. 3.
18. Hrvatski tjednik, br. 24., 20. lipnja 1942., str. 2 i br. 25., 27. lipnja 1942., str. 2

(Nastavlja se)

SAVJEST

Savjest je osjećaj koji imaju svi, od običnog smrtnika do okorjelog zločinca. Koliko god ju potiskivali u podsvijest iznenada se javi, pobuđujući u nama nemir i nespokoj. Zracvenimo se sami pred sobom, zbog neke svoje nepodopštine.

Kako je tek onima koji su svoju životnu egzistenciju gradili na žrtvama drugih, ili su zbog kukavičluka, nagobenjaštva i sitnih osobnih interesa zata-

Pitomci Nezavisne Države Hrvatske

jili tko su i što su, zatajili vjeru, narodnost i roditelje.

Savjest se javlja i u vremenskim razdobljima, podsjećajući na vrijeme odrastanja naraštaja. Eto, tako se sada učestalo javljaju pojedinci, predstavnici pojedinih skupina, nastojeći omalovažiti i obezvrijediti žrtvu za Dom do Domovinskog rata, a nemali je broj i onih koji to rade i spram Domovinskog rata. Zašto? Proradila je savjest i oni je žele natrag vratiti u podsvijest. Oh, kako bi bili sretni da je mogu izbrisati!

Na udaru su bivši politički uznici, jer svojom žrtvom za domovinu uzbudjuju savjest i unose nespokoj. Sve češće se čuje lako je za vrijeme komunizma bilo biti političkim uznikom. Dovoljno je bilo nešto reći, ili pak zapjevati protiv komunističkog sustava i eto ti zatvora. To su si priuštile budale.

Ima nekoliko skupina ovakvih mudrača:

- U prvu skupinu spadaju oni koji su po nalogu komunističke partije i u "ime naroda" vršili najveće zločine. Krvave tragove svojih zločina ostavili su od Bleiburga do Niša, a potom po svim kontinentima. Tra-

Piše:

Ivan VUKIĆ

gali su za žrtvama, poput najkrvoločnijih zvijeri, dok ih ne bi našli i ubili.

- U drugoj skupini su oni koji zbog osobnog interesa uđoše u komunističku partiju. U većini slučajeva posjedovanjem

odlučni da partiju razaraju iznutra. Nisu rastočili partiju iznutra, već su postali pokorni izvršitelji njenih naloga. Članstvo u partiji obilno su naplatili kao oni iz prve dvije skupine.

- U četvrtoj su skupini najbrojniji. Nisu bili članovi komunističke partije. Šutjeli su. Pokoravali su se komunističkom sustavu, u javnosti se prikazujući lojalnim građanima samoupravne socijalističke Jugoslavije. Budno su pazili da ne bi svojom riječju ili postupkom svratili na sebe pozornost uvijek i na svakom mjestu budnih čuvara komunističkog režima. Oni su nositelji poznate "hrvatske šutnje".

Sve četiri skupine žele omalovažiti i obezvrijediti svaki izraz domoljublja do Domovinskog rata, a neki tobože ne znaju da je toga uopće i bilo. Zašto? Zbog savjesti. Pokušavaju savjest umiriti činjenicom da su sudionici Domovinskog rata, pa makar kao puki promatrači zbivanja, ili su se uključili u Domovinski rat, te to debelo naplatili i nastoje izbrisati tragove prošlosti.

Mogu zavarati druge, mogu pobjeći od svega, ali ne i od sebe. Čeka ih njihova savjest i s njom će se sučeliti prije ili kasnije.

Hrvatski politički uznici, premda i među nama ima nečasnih, a gdje ih nema, svojom žrtvom za Domovinu, pa ma koliko god puta ona bila i nepromišljena, nije uzaludna. Svojim žrtvama stvarali su uvjete za povijesni trenutak, kada je u veličanstvenom Domovinskom ratu iznjedrena i uskrsla Republika Hrvatska.

Ne tražimo za svoju žrtvu ni hvalu ni nagradu, jer je ljubav prema Domu i Narodu dar Božji, kojim nisu obdareni svi.

Bože, hvala Ti, na daru tome!!

Pobjednička Hrvatska vojska 1995.

JEDINO HRVATSKA !

(Prikazivanje sabranih spisa Brune Bušića u Splitu 30.3.2006.)

Profesor Ivan Oršanić je jednom rekao, da su se u tragičnoj borbi hrvatskoga naroda za slobodu razvila tri smjera hrvatskih političara, smjer „luđaka“, smjer „realista“ i smjer „eunuha“. Da smjer „luđaka“ predstavljaju ljudi poput Starčevića i Radića koji vjeruju u svoje ideale i rade na njihovom ostvarenju **u skoro beznadnim okolnostima**, smjer „realista“ da tvore oni koji suosjećaju sa svojim potla-

Franjo Supilo, sljedbenik jugoslavenske ideologije

čenim narodom, ali istodobno služe i vlasti koja ga tlači jer „treba živjeti“, a smjeru „eunuha“ da pripadaju oni koji se ne žele baviti politikom jer kažu da je opasna, nego žele biti stručnjaci, izvrsni činovnici, izvan i iznad nacionalni pisci, umjetnici, profesori. „U mladosti“ – nastavlja Oršanić – „hrvatski intelektualci su skloni „luđacima“, jer osjećaju u njima Boga, ideale, ljepotu, narod, sve – a u času kad zatreba živjeti životom dana tj. pragmatizma i realnosti, oni slijede smjer „realista“ ili čak „eunuha“. I Oršanić završava rečenicom: **„To je tragedija našega rođstva“** („Vizija slobode“, 1979.). Jedan od ovih navodnih „luđaka“ je bio i ostao do kraja života Bruno Bušić, „luđaka“ koji su očuvali pamet hrvatskome narodu, koji

Piše:

Prof.dr. Branimir LUKŠIĆ

su kroz povijesnu kalvariju hrvatskoga napačenog i ponižavanog naroda bili njegovi lučonoše, čuvari njegovih idealova, svjedoci njegova ponosa, i, konačno, branitelji i tvorci njegove današnje samostalne države. Bušić nije bio ni politički „realist“, ni „eunuh“, drugim riječima ni oportunist, ni kukavica, ni karijerist.

Početkom prošloga stoljeća Hrvat Franjo Supilo je izrekao jednu rasističku misao koja je dovela do proljevanja i hrvatske i srpske krvi i koja je zaustavila normalan razvitak i hrvatskoga i srpskoga naroda. On je rekao, da su Hrvati, Srbi i Slovenci jedan narod sa tri imena. Taj mit o jedinstvenome jugoslavenskom narodu sustavno su zlorabili ideozofi velikosrpskog etnocentrizma, kako u monarhofsističkoj, tako i u komunističkoj Jugoslaviji. Njima su Jugoslavija i jugoslovenstvo bili samo predvorje Velike Srbije. Bušićeva životna ideja, obrana identiteta hrvatskoga naroda od tragične zablude nazvane Jugoslavija, mora se sagledavati u tome povijesnom okviru sustavnog zatiranja hrvatskog nacionalnog identiteta, od najranijih hrvatskih žrtava na Jelačićevom trgu u Zagrebu koje su 5.12.1918. za vrijeme njihova mirnog prosvjeda ubili jugoslavenski vojnici, pa preko brojnih ubojstava, mučenja i batinanja od strane velikosrpske žandarmerije, preko ubojstva hrvatskih zastupnika u beogradskom parlamentu, preko likvidacija i zastrašivanja što su ih provodili četnici, osobito nakon proglašenja Banovine Hrvatske 26.8.1939., pa do zločina partizanskih komunista nad hrvatskim narodom za vrijeme i nakon Drugoga svjetskog rata. Da navedem samo jedan primjer kao uvertiru Bleiburgu i Križnim putovima. Prema pismu koje je 11.5.1945. uputilo britansko poslanstvo pri Svetoj stolici britanskom ministru za vanjske poslove An-

thonym Eden-u samo do toga datuma partizani su na području Jugoslavije ubili 157 dijecezanskih svećenika, 80 redovnika, 9 sjemeništaraca i 10 braće laika. Znajući, da narod najlakše pokoriš kada mu ubiješ nositelje njegova kulturnog identiteta, već dolaskom na vlast 1945. jugoslavenski komunisti su izvršili negativnu sociobiološku selekciju masovnom likvidacijom hrvatskih intelektualaca, za koje su smatrali da će predstavljati stvarnu ili potencijalnu zapreku uspostavi komunističkog totalitarizma. Među tima su se nalazila neka od najznačajnijih imena hrvatske kulturne i znanstvene inteligencije. Mnogima je inkriminirajuća okolnost bio tzv. „zločin kulturne suradnje s neprijateljem“, u koji se ubrajala i znanstvena obrana hrvatskoga kao samostalnog jezika. Kasnije će u Titovoј Jugoslaviji planuti sličan progon onih koji su se usudili tražiti da se u Hrvatsku uvede hrvatski jezik. Slijedeća velika „čistka“ hrvatske inteligencije dogodila se za vrijeme „hrvatskoga proljeća“ 1971. godine, kada je izvršen brutalan obračun sa svima onima koji su

Bruno Bušić, sljedbenik hrvatske nacionalne ideje

Bruno Bušić u krugu prijatelja

mislili, govorili i djelovali hrvatski. Cilj svih ovih progona bio je sprječiti da Hrvati budu svoji na svome, da imaju svoju samostalnu nacionalnu državu, kao i nasilno održati taj hibrid međunarodnog prava zvani Jugoslavija. Bušić je rano naučio lekciju povijesti, **da Jugoslavija ne dolazi u obzir kao temelj slobode hrvatskoga naroda, jer je Jugoslavija ili diktatura, ili je ne može biti.** Doživjevši na vlastitoj koži tešku sudbinu hrvatskoga naroda u okviru komunističke Jugoslavije, Bušić je pokušao dosljedno djelovati. Zato ga od njegove 17. godine prati UDBA, zato je uhićen krajem 1971., optužen temeljem onoga vrlo rastezljivog 118. paragrafa komunističko-jugoslavenskoga kaznenog zakonika, zbog kaznenoga djela protiv naroda i države, neprijateljske propagande i osuđen na 2 godine strogog zatvora i na dvogodišnju zabranu javnog djelovanja. Zbog njegove nepokolebljivosti u ovim idealima komunistički doušnici ga okružuju, a ubojice ga slijede i u inozemstvu te ga po nalogu jugokomunističke tajne policije ubijaju u 11,20 sati noću 16. listopada 1978. godine.

U svome relativno kratkom životu Bruno Bušić je ostavio za sobom impresivni pisani opus kao hrvatski književnik, povjesni istražitelj, novinar i politički prognanik u komunističkoj Jugoslaviji. O njegovom literarnom stilu možemo sažeto reći slijedeće: Bušić piše jasno, kon-

kretno, ne upušta se u cerebralne apstrakcije. Ipak se stječe dojam, osobito kod njegovih kasnijih spisa, da on piše u žurbi, kao da predosjeća da ne će imati mnogo vremena izložiti svoje misli. Njegovo je pisanje autentično, jer izvire iz njegova života. On duboko vjeruje u pravo hrvatskoga naroda na slobodu. Za njega je antikroatizam isto tako zlo kao i antisemitizam. Vrijeme ne dopušta niti da spomenem sve one teme koje se nalaze u ovome hvalevrijednom i potrebnom proširenom izdanju Bušićevih sabranih spisa. Spomenuti su samo neke od njegovih političkih napisa. On dokumentirano piše o ekonomskoj eksplotaciji Hrvata u komunističkoj Jugoslaviji, o kolonijalnoj situaciji Hrvatske, o pretjeranoj centralizaciji političke, vojničke, policijske i finansijske moći u rukama Srbije, što biološki ugrožava sve nesrpske narode. U letku koji je napisao 1976. pod naslovom „Poziv na dostojanstvo i slobodu“ Bušić piše: „Nikakve političke promjene unutar Jugoslavije nisu moguće, niti je one mogu održati. Jugoslavija može egzistirati još izvjesno vrijeme i to isključivo kao policijska država, utemeljena na srpskoj dominaciji i fašističko-staljinističkoj prisili.“ Tu se nalaze i njegove slijedeće značajne riječi: „Sva povijest pokazuje i dokazuje, da hrvatski narod nitko nije mogao podčiniti, ako on to nije sam sobom učinio“. Ove su riječi aktualne i za današnju situaciju u Hrvatskoj. U napisu naslovljenom

„Tito i njegova tiranska taština i nesigurnost“ Bušić piše: „Tito dolazi na otok Igalo da se lijeći, i zato svi bolesnici moraju napustiti Iječilište. Tito prolazi, zato svugdje naokolo opasno stanje. Diktatorove gozbe podsjećaju na stare babilonske satrape i rimske raskalašene careve“. U članku pod naslovom „Titovi dvorci i despotski život“, Bušić među ostalim spominje i to, da Tito podiže spomenike svoje omiljenome psu i konju na Brijunima, a da ga se jedva moglo nagovoriti da posjeti grobove svojih roditelja. U napisu koji je objavljen u Londonu iste godine kada je ubijen, Bušić citira Vladimira Dedjera, da je Tito na V. kongresu KPJ u srpnju 1948. svoj govor, koji se danas naziva povijesnim i za koji se kaže da je značio raskid sa Staljinom, završio poklikom: „Živio drug Staljin!“ i napominje, da nakon Staljinove smrti jedino u Jugoslaviji od svih zemalja Istočne Europe nije došlo do sudskih postupaka zbog kaznenih djela učinjenih u ime naroda za vrijeme Staljina, nego da je staljinistička struktura države, gospodarstva, a osobito organa prisile jedino u Jugoslaviji ostala postojana, iako je u međuvremenu nekoliko puta mijenjala i nadopunjavala oblike i nazivlje („demokratski centralizam“, „radničko samoupravljanje“, „socijalizam s ljudskim licem“, „samoupravni pluralizam“ itd.). Za tu tvrdokornost staljinizma u Jugoslaviji Bušić smatra da u mnogome snosi odgovornost Zapad, koji je prikrivao pravu zbilju režima u kojem je Josip Broz bio istodobno šef države, partije i vojske. Zapad je taj režim pomagao moralno, politički, gospodarski, vojno i policijski. Sve ovo usprkos činjenici koju je iznio Amnesty International, da je u Jugoslaviji bilo više političkih zatvorenika nego i u jednoj istočno-europskoj zemlji, i to unatoč masovnom iseljavanju jugoslavenskog stanovništva na Zapad. Govoreći o hrvatskoj vojsci Bušić navodi, da je u svojim uspomenama Randolph Churchill napisao, da je u 2. svjetskom ratu po vojničkoj vještini i hrabrosti sovjetsku vojsku nadmašila jedino hrvatska vojska, te da su Rusi, nakon nekoliko neuspješnih pokušaja prelaska Drave, raspisali veliku nagradu onom tko dovede jednog živog bobanovca, da vide kakav je to čovjek i od

čega je satkan (H.T. „Danica“ Chicago, 11.7.1977.). U jednom svome intervjuu koji je dao istome tjedniku Bušić piše ovo o zapadnoeuropskim državama: “Činjenica je, žalosna činjenica, da i danas, gotovo sve europske države sprječavaju i zatiru osloboditeljsku borbu malih naroda, koji su se upravo zbog mračnog kolonijalnog nasljeđa našli unutar većih država... Zapad je godinama pomagao Jugoslaviju gospodarski, a i politički, štitio ju je vojnički i politički. Demokratske države u svom odnosu prema Jugoslaviji nisu se brinule kako bi u toj državi utemeljile, proširile i ojačale načela demokracije..., nego su se jedino brinule kako i na koji način osigurati jugoslavenski integritet i nezavisnost... O tome svjedoče, uostalom, i mnogobrojni hrvatski grobovi u zapadnoeuropskim državama, cinična i podlašutnja o nasilju nad hrvatskim narodom u njegovojoj domovini. Tisuće bezimenih hrvatskih zatvorenika gnijije u jugoslavenskim tamnicama, u mukloj tišini pucaju njihova rebra i tvrde glave, a svaka se riječ Đilasova i Mihajlovljeva pomno bilježi i umnožava, jer su oni, a to je na Zapadu uvijek bitno, za Jugoslaviju, za neku ljepšu, bolju, humaniju, i što je najvažnije, snažniju.“ Nešto dalje Bušić proročki kaže: “Velikosrbi se ne će pribратi ni razabrati, nego će nastaviti s nasiljem, i zato će iščeznuti skupa s Jugoslavijom u razbuktalom plamenu koji tinja na sva-

kom hrvatskom i albanskem ognjištu. I to doskora“.

Djelo za koje se zalagao i za koje je dao život Bruno Bušić nije ni danas dovršeno. Tito se, doduše, prevario kad je rekao, da će prije Sava uzgor poteći, nego što će Hrvati dobiti svoju državu. Hrvatska država doista postoji, ali ona je i danas ugrožena u svome opstanku makinacijama nekih izvan nje, sluganstvom i korumpiranosti nekih u njoj. Već je Starčević rekao: “Tuđinci nastoje naći u narodu nekoliko čovječuljaka prikladnih za svoje svrhe, lakovim na čast i na novac. Ove oni nastoje u narodu dignuti na glas; ovi ljudi, u svoje vrijeme, okrenu i obmane tako narod, da on i sam hrli u propast“. Stoga je bitna pretpostavka postojanja samostalne hrvatske države sloga Hrvata u očuvanju svoje države, bez obzira na njihovu stranačku, ideološku i svjetonazorsku opredijeljenost. Jer je narod bez svoje države sličan čovjeku bez svoje osobne iskaznice. Takav narod je objekt, a ne subjekt povijesti. Bez očuvanja svoga jasnog nacionalnog identiteta Hrvati će se utopiti, a ne integrirati u široj europskoj zajednici, osobito u ovakvoj u kojoj buja gospodarski nacionalizam. Ako je EU naša neizbjegljiva budućnost, tada Hrvati moraju u nju ulaziti s jasnim narodnosnim identitetom, sa svojom poviješću, sa zemljom čija prirodna i gospodarska bogatstva nisu rasprodana, i čiji dijelovi nisu rashrvačeni transna-

cionalnom regionalizacijom. Samo je ona globalizacija prihvatljiva, koja čuva i poštova različitost kultura, globalizacija u solidarnosti, a ne u diskriminaciji, globalizacija u integraciji, a ne u asimilaciji. Pretpostavka je za tu slogu Hrvata u očuvanju hrvatske države pomirba među Hrvatima koje je služenje tuđinskim ideologijama u prošlosti zavadilo. Za nju se Bruno Bušić cijelog svog života zalagao. Ali za tu pomirbu potrebno je objektivno povijesno raščistiti sve zločine počinjene na ovome području, ne isključujući ni odgovornost za zločin nad Brunom Bušićem. Oprost pa zatim pomirba mogu uslijediti tek nakon spoznaje pune istine. Uloga je države u tome da stvori uvjete za objektivno saznanje istine. Država ne može oprostiti u ime žrtve, niti se ona može ispričati u ime zločinaca.

Započeo sam ovaj prikaz riječima profesora Ivana Oršanića, pa će ga njegovim citatom i završiti. U svome prikazu „Vizija slobode“, objavljenom u inozemstvu godinu dana nakon mučkog ubojstva Bušića, Oršanić se pita: “Zašto u zajednici s Austrijom nije jačala hrvatska državna misao nego austrijska, s Mađarskom mađarska, a sa Srbijom srpska?“, pa odgovara: “Jedino i samo zato, jer je na hrvatskom tlu vladao idejnopolitički relativizam, koji konačno treba potpuno uništiti, jer nakon toliko mrtvih i palih za hrvatsku slobodu i za hrvatsku državu, nema mjesta političkim lutanjima.“ Ovo je i poruka Bruna Bušića, mučenika za demokratsku, slobodnu i nezavisnu hrvatsku državu.

U duhovnoj dimenziji u kojoj se sada, vjerujemo, ovo skromna i samozatajna osoba nalazi, čiji ideali nisu nikada degenerirali ni u bijesni fanatizam, ni u naduti elitizam, u toj dimenziji ništa nije izgubljeno. Za nju vrijedi poruka Evanđelja, da i u našim odlascima uvijek ostajemo blizu onih koje volimo. Bruno nas, stoga, nije nikada ostavio. Naše se i njegovo zajedničko putovanje nastavlja. On je suputnik svih onih u Hrvatskoj koji još i danas osjećaju nostalgiju u vlastitom domu.

Posmrtni ostaci Brune Bušića vraćeni u Zagreb

BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC I HRVATSKA DRŽAVA (XXV.)

PISANJE «KATOLIČKOG LISTA»

Zbog ostvarenja hrvatske državne nezavisnosti i uspjeha, koji su u hrvatskoj državi na raznim područjima društvenog života u kratkom roku bili postignuti, «Katolički list» je pun poštovanja i udivljenja prema Paveliću i njegovim suradnicima. To poštovanje i udivljenje s vremenom se razvija do kultnih razmjera. U članku «Rad na unutrašnjoj obnovi» od 3. lipnja 1941. izriče se najprije zahvalnost Božjoj Providnosti zbog uspostave hrvatske državne nezavisnosti, a zatim «svim pokoljenjima naših otaca, koji su podržavali u svojem životu misao hrvatske samostalnosti, i koji su nam je namrli kao dragocjeni amanet». Posebna se zahvalnost iskazuje «onim požrtvovnim borcima, koji su pod vodstvom ustaškog Poglavnika dra A. Pavelića neposredno spremili veliki korak proglašenja Nezavisne Države Hrvatske». To je zahvalnost «na dvanaestogodišnjem napornom, punom žrtava i pregaranja radu Poglavnika, koji je neslomivom vjerom išao ususret danu, za kojim je čeznulo punih 8 stoljeća, i koji je točno shvatilo razvoj dinamike novoga europskoga poredka, te tako omogućio povijesni Veliki četvrtak 1941.» (240). Dr. Vilim Nuk u članku «Veliko djelo Providnosti», objavljenom u «Katoličkom listu» 11. lipnja 1941., piše, da je Nezavisna Država Hrvatska rezultat borbe kroz stoljeća i da je zadnjih dvadesetak godina ta borba dosegla vrhunac, kad su se Hrvati «našli u rukama balkanske nemani, koja je, od nikoga nesmetana, bez ikakovih obzira, zatirala sve pozitivne vrednote Hrvata», ali tada se je »našao u pravi čas Vođa naroda, čovjek koji diže ustanak i koji vjeruje i nada se, gdje već nije bilo nade». Taj čovjek, »to je naš POGLAVNIK«. U njemu je bila »tolika moralna snaga i odlučnost do pobjede«, a »toliko pregaranja nije moguće shvatiti bez pomoći odozgora«. Pavelić »vjeruje u pravdu bez rezerve«, a ta »pravda ga doista nije napustila«. I »oko njega kupe se Ustaše, kojih vjera i pobožnost zadivljuje«. Bilo je »dosta prilike promatrati za

Piše:

Ivan GABELICA

vrijema borbe Ustaše u Domovini, a glasovi i svjedočanstva», koji su stizali i »za one izvan Domovine«, potvrđivali su, »da su to bili zaista božji ljudi« i da je to »čist i neporočan naraštaj«. Dakle, »pravedan Bog poprimio je i uslišao molitve i vapaje milijuna, krijepio je Poglavnika s njegovim izabranim borcima, a konačno je dovršio tu borbu uspjehom, kakovom se nije

Poglavnik dr. Ante Pavelić

nitko nadao«. Na kraju dr. Nuk zaključuje, da »vodstvo Države imadu ljudi, prokušani značajevi, kojih je katolički nazor na svijet dovoljno dokazan u prijašnjem životu, a i u zadnjim danima«, pa u njih treba vjerovati i svom ih snagom pomoći (241). Dr. Ante Pavelić je slojevita ličnost. On je političar, revolucionar i državnik, ali i pisac romana, političkih rasprava i nadasve poznate rasprave o komunizmu pod naslovom »Strahote zabluda«, u kojoj je na vrlo kvalitetan način prikazao komunističku doktrinu i praksu i time značajno pripomogao boljemu poznavanju te pojave, koja je odigrala stravičnu ulogu i u hrvatskoj i u svjetskoj povijesti. To djelo je najlaskavijim ocjena-

ma hrvatskoj javnosti prikazao dr. Nikola Kolarek, tadašnji urednik »Katoličkog lista«, u njegovu 31. broju od 8. kolovoza 1941. Prikazujući »Sivu knjigu«, Kolarek za Pavelića upotrebljava riječi, kao što su »uskrstelj i obnovitelj hrvatske državne samostalnosti«, »Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske«, »povijesna ličnost, kakove nijesmo kroz stoljeća imali«, »muž, koji daje svome narodu novi duh i nove oblike državnoga, društvenog i kulturnog života«, »duboki mislilac«, »pjesnik seljačkoga života, njegovih lijepih i teških strana«, te »pisac dubokoga gledanja u bit pitanja, jake, upravo neu-moljive logike i dokazne snage, koja svojom mirnoćom i sigurnošću uvjera i osvaja« (242). U više navrata »Katolički list« je naglašavao, da je vjersko, pastoralno glasilo, pa je u njegovim razmatranjima državnih prilika položaj Crkve uvijek dolazio na prvo mjesto. Taj položaj, po njegovu vlastitom priznanju, bio je Nezavisnoj Državi Hrvatskoj izvanredan. U tomu listu 16. listopada 1941. novi urednik dr. Janko Penić, obilježava-jući prvih šest mjeseci postojanja hrvatske države, piše: »Poglavik je vratio Kat. Crkvi njezin visoki, tradicionalni, božanski autoritet, koji je u bivšoj Jugoslaviji teško stradao. Tko ruši autoritet crkveni, ruši i autoritet državni. Bez poštivanja pak autoriteta nema opstanka ni Crkvi, ni državi, ni bilo kojoj ljudskoj zajednici. Poglavnik posvećuje puno pažnje vjeri i čudoređu. Vjera je svetinja za našega Poglavnika. On je sam duboko poštuje i s punim pjetetom vrši sve njezine propise, pa tako želi i nalaže svim državljanima Nezavisne Države Hrvatske«. Inače, on je »kroz pol godine razvio djela, što ih nisu mogla razviti ni stoljeća«. Ono »za čim su čitava stoljeća naše, hrvatske, narodne povijesti težila, o čemu su tek nacrte pravila i kao plemenite želje i osjećaje pokoljenjima predavala, to je Poglavnik kroz pol godine u djelo proveo« (243). Prva obljetnica ostvarenja hrvatske državne nezavisnosti bila je opet prilika,

da «Katolički list» iznese svoje mišljenje o Paveliću. On je to i učinio. U članku «Veličanstvena proslava godišnjice obnovljenja Nezavisne Države Hrvatske», koji je objavljen 16. travnja 1942., stoji, da je veličanstveno proslavljen obljetničica NDH pokazala «svemu svijetu, da je hrvatski narod sposoban državu stvoriti, voditi i za njezinu slobodu doprinijeti najteže žrtve». Njezino kormilo «nalazi se u rukama mudra i odlučna Poglavnika, koji je svome narodu donio slobodu i koji je umije voditi k ljepšoj budućnosti», pa «je cito hrvatski narod jednodušan u ljubavi prema svome Poglavniku i domovini» (244). Dr. Janko Penić 11. lipnja 1942. u članku «Poglavnikov imendant» ističe Pavelićev idealizam i njegovu ulogu stvaračkoga čimbenika u hrvatskoj politici. Po njemu, sam taj dan, Poglavnikov imendant, podsjeća cijeli hrvatski narod «na velika djela, koja su nerazdruživo povezana uz ime Poglavnika dra Ante Pavelića, nosioca vrhovničke vlasti u domovini našoj, Nezavisnoj Državi Hrvatskoj». Poglavnik je «kao čovjek, kao član ljudskoga društva, svojim radom, žrtvama i pregaranjima zadužio u prvom redu hrvatski narod». Za dobro toga naroda je «izložio sve svoje sile», za njegovu je slo-

bodu «na kocku stavio i sam život, najveću dragocjenost, što je čovjek posjeduje na zemlji». Svojim konstruktivnim radom on je zadužio i «sav svijet, jer je upozorio na razorno djelovanje komunizma tolikom jasnoćom kao malo tko», misleći pri tomu na učinak njegovih «Strahota zabluda». Prema Penićevu mišljenju, cito Pavelićev život «svjedoči bjelodano, da je on kršćanin katolik ne samo po krsnoj knjizi, nego i čitavim životom i radom svojim». To je tim potrebnije naglasiti, što danas, nažalost, ima pisaca, koji mu i to svojstvo posve neargumentirano osporavaju. Nasuprot tomu, za «Katolički list» Poglavnikovo je «ime simbol čitave hrvatske povijesti i sadašnjosti». Tu se polazi od činjenice, da «kroz vjekove već traje borba hrvatskoga naroda za narodnu slobodu i državno vrhovništvo» i da su sva «vremena i svi staleži doprinosili k izgradnji misli oslobođiteljice, ali samo otvarenje slobodne Hrvatske dolazi radom i žrtvom Poglavnikovom», pa su uz njegovo «ime vezani povijesni dani proglašenja Nezavisne Države Hrvatske». No, uz njegovo je «ime vezan i sav dosadašnji rad u Državi», jer «on stvara ideje, on odabire pravac, on bira između raznovrsnih mogućnosti, on postavlja ljude i određuje im svrhu i međe rada, on je os, oko koje se kreće sav naš javni život», a na koncu «njegova leđa nose najveći teret i najveću odgovornost» (245). S hvaloslijevima Paveliću nastavljeno je i u 1943. godini. Stoga je posebno zanimljiv članak dr. Janka Penića «Poglavnik i obitelj», objavljen u «Katoličkom listu» 10. listopada 1943. godine. Obitelj je temeljna stаницa društva, oduvijek je bila u središtu pažnje Katoličke crkve, pa je i Pavelićev stajalište prema njoj bitno utjecalo na odnos Crkve u Hrvatskoj, a time i nadbiskupa Stepinca, prema njemu. Svoje mišljenje o obitelji, koje je posve u skladu s katoličkim učenjem, Pavelić je opširno iznio u «Strahotama zabluda». Posvetio joj je jedno cijelo poglavje, razmatrajući odnos boljševizma prema njoj. Penić u svomu članku navodi dijelove toga poglavlja, očito je, da se s njima slaže, pa kaže, da je obitelj «i u povijesnom i u on-tološkom redu prije države». Dakle, «država je već našla obitelj, a nije ju tek

Pavelić s franjevcima

stvarala». Zbog «toga je država dužna poštivati i čuvati obitelj netaknutom u svemu onomu, što obitelj čini zasebnim društvom, i bez čega obitelj ne može postizavati svoju svrhu». A Poglavnik je ostao «vjeren svojim nazorima i u praksi». On je izdao, kako tvrdi dr. Penić, «zakon protiv pobačaja i providio ga oštrim sankcijama», što je »sasvim opravdano«, jer su pobačaji «prije Nezavisne Države Hrvatske zauzeli već tolike razmjere, da je to bila već javna sablazan». Osim toga, radnicima se grade stanovi, tako da «činiču čitava naselja radnička, a sve sa svrhom, da se radnicima omogući topli obiteljski život». Nisu zanemareni ni državni činonici, kojima je Pavelić «povisio obiteljske doplatke, da što manje osjećaju ratne udarce, koji dakako – uza svu pažnju – pogađaju i obiteljski život». U Nezavisnoj Državi Hrvatskoj «djeci se posvećuje posebna pažnja i briga tako, da je danas i zadnjemu građaninu jasno, kako je dijete u očima države časno biće, u koje država polaze velike nade». Ona su «središte državne pažnje», pa se sve «u državi natječe, da što više uzdigne majku i dijete, ustanovu majčinstva i plodove majčinstva, brojnu zdravu i čestito odgojenu djecu» (246).

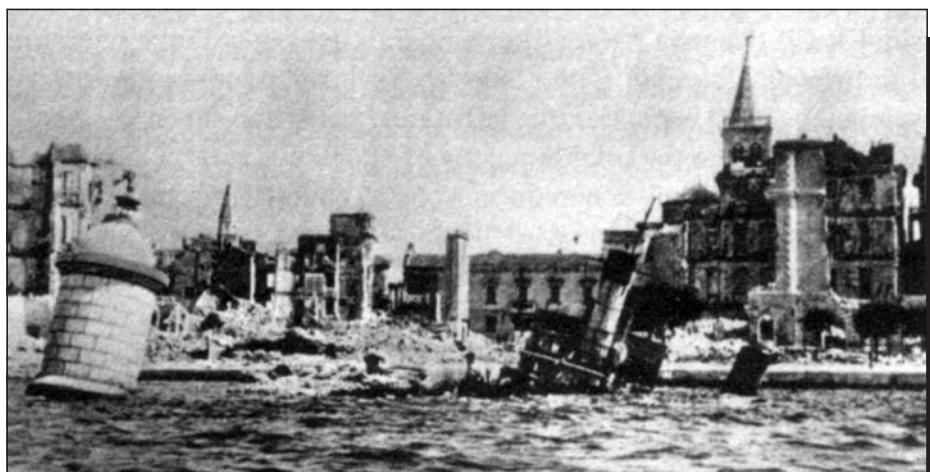
Nagovještaj propasti

Pisanje «Katoličkoga lista» u 1944. i 1945. godini bilo je puno sumornije nego predhodnih godina. Komunistička pobuna se je sve više širila, četnički i partizanski zločini su bili sve veći, a angloamerički zrakoplovi su sravnjavali sa zemljom hrvatska sela i gradove, ubijajući nevinostanovništvo, muško i žensko, staro i mlađe. Zabrinutost zbog tih događaja bila je opća pojava u hrvatskom narodu. Svi su bili zabrinuti za opstanak hrvatske države i postignute nacionalne slobode u njoj, bojeći se nametanja Jugoslavije i boljševizma, pa su tako strepili i krugovi oko «Katoličkoga lista». Stajalište tih krugova

Savezničko bombardiranje Zagreba 1944.

izraženo je u članku «Bombardiranje gradova u Hrvatskoj» od 2. ožujka 1944. Članak je nepodpisani, što znači, da mu je pisac uredništvo «Katoličkoga lista». U njemu se tvrdi, da su angloamerički zrakoplovi bombardirali «više gradova u Hrvatskoj», pa se nabrala, da su bombe «bačene ne Zadar, Split, Šibenik, Trogir, Dubrovnik, Sarajevo, Mostar, Travnik i konačno na Zagreb, baš na pokladni dan 22. veljače o.g. (1944. – op.I.G.)». Te «bombe ubile su nevine ljudе, razorile stambene zgrade siromašnoga svijeta, crkve, samostane i bolnice». Angloamerička promidžba, naravno, tvrdila je, da su pogodjeni vojni objekti, ali im je «Katolički list» uzvratio, da «angloamerički izvještaji o bombardiranju hrvatskih gradova nisu točni, pa ni vjerojatni». Zatim je nastavio s iznošenjem zločina, počinjenih u Drugom svjetskom ratu nad hrvatskim narodom, pa tvrdi, da to nije «jedino zlo što ga je Hrvatska doživjela u posljednje tri godine». «Talijanska sladateska», kaže, «po pakleni smisljenom planu počinila je u Hrvatskoj nezапамћene zulume». Ona je uništavala «hrvatsko stanovništvo i njegovu imovinu». Njoj «su se pridružili četnici, a četnicima partizani komunisti». Svatko od njih je «tražio svoj račun, ali im je cilj bio jedan: uništiti što više hrvatskih života i stvoriti prazan prostor bez Hrvata, za sebe». Posljedice takve politike bile su stravične za hrvatski narod: «Ubijalo se, palilo, mučilo i rušilo. Krv je tekla, plamen se dizao, orio se plač i lelek, a neprijatelji Hrvata u Londonu, Moskvi i Rimu smijali su se sa zadovoljstvom». Svima njima je smetala hrvatska država: «Kad smo konačno trebali u miru uživati krvlju stečenu slobodu te izgraditi svoju obnovljenu državu, agenti Londona i Moskve sve su učinili, da spriječe obnovu Hrvatske i da je bace u krv i požar, u čemer i jad». Na postavljeno pitanje, zašto se sve to Hrvatima čini, pisac članka u «Katoličkom listu», prožet jakom hrvatskom državotvornom svješću, odgovara: «Jedino zato, jer Hrvati hoće da budu sviđi, da sami odlučuju o svojoj судбини, da žive životom, koji je dostojan svjesnoga, kulturnoga i ponosnoga naroda. Jedino zato, jer ne će da budu tuđe roblje, koje bi

Savezničko bombardiranje Zadra u ljeto 1944.

imalo svojim žuljevima služiti slavi i veličini stranaca». Dakle, Hrvati «moraju na svaki način biti krivi», pa «se njih na svaki način mora uništiti, što su se usudili obnoviti svoju državu!» (247). Tako je «Katolički list» u članku «Bombardiranje gradova u Hrvatskoj» najotvorenije ustao u obranu prava hrvatskoga naroda na državnu nezavisnost, koje je ostvareno u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Ali ne i jedini put. Agresija iznutra i izvana na Nezavisnu Državu Hrvatsku s vremenom je postajala sve jača, pa je i «Katolički list» morao sve češće govoriti o problemu hrvatske državne nezavisnosti. Zbog toga ni članci, koji se u njemu objavljuju prilikom važnih državnih obljetnica, ne odišu više optimizmom kao prije. Oni sada govore o stradanjima hrvatskoga naroda. Takav je nepodpisani članak «Naše patnje», objavljen 6. travnja 1944. prigodom treće obljetnice proglašenja Nezavisne Države Hrvatske. U njemu se opisuju borbe hrvatskoga naroda protiv turskih, austrijskih i mađarskih zavojevačkih težnji. Oslobodivši se 1918. godine austrijske i mađarske vladavine, Hrvati su došli pod vlast još gorih tlačitelja. Godine života u Kraljevini Jugoslaviji ispunjene su im «jadom i čemerom, borbom i patnjama», jer se sustavno «šlo za tim, da pomalo podpuno nestane hrvatskog imena i hrvatskog naroda». Protiv takvomu stanju «Ustaški pokret sa svojim vođom Poglavnikom razvio je zastave i prihvatio nametnutu borbu za hrvatsko ime i slobodnu hrvatskoga naroda», a kao rezultat te borbe «dana 10. travnja 1941. proglašena je Nezavisna Država Hrvatska i tako zav-

ršeno prvo razdoblje ustaške borbe». Hrvatska je država stvorena zato, da hrvatski narod u njoj bolje živi i da obnovi ono, što su neprijatelji uništili. Ali «usred nastojanja oko temeljite obnove cijelog narodnoga života došla je nova borba i nova teška stradanja». Protiv hrvatske države «složili su se razni naši neprijatelji, da unište što više hrvatskoga stanovništva i tako stvore prazni prostor za svoje imperijalističke ciljeve». U tomu su im stajali na putu i katolički svećenici, pa «samo to i ništa drugo jest razlog, da je oko pedeset katoličkoh svećenika izgubilo život i glavu od neprijateljske ruke». Oni su ubijeni «iz mržnje prema katoličkoj vjeri i hrvatskom narodu», ali «neprijateljska promidžba neprestano nastoji iskriviti jasne činjenice, kako u pogledu umorstva katoličkih svećenika, tako i u pogledu borbe hrvatskoga naroda za opstanak». Nakon ovoga, može se reći, uvođa, pisac članka nastoji utvrditi, tko su neprijatelji hrvatskoga naroda i zbog kojih razloga, te njihov međusobni odnos. Glavni su neprijatelji, po njegovu mišljenju, «perfidna politika talijanske soldateske, koja je nastojala zauzeti što više hrvatskih krajeva», četnici i partizani. Talijanska soldateska je «ponizivala, zatvarala i ubijala predstavnike hrvatske državne vlasti». Ona «nije htjela surađivati s hrvatskom vojskom, ali je surađivala s četnicima, jer je znala, da će se s njima lako složiti u paljenju hrvatskih sela i ubijanju Hrvata staraca, žena i djece». A «četnici su svojom suradnjom s talijanskim vojnicima na uništavanju hrvatskoga stanovništva ponovno dokazivali svoju

Partizanske diverzije

staru mržnju prema Hrvatima, koji im smetaju samo zato, jer se ne daju posrbiti, kao ni Bugari, ni Albanci». Četnički pokolji su svakomu pokazali, da je tzv. jugoslavensko bratstvo bilo «samo krinka za postepeno i lukavo istrebljivanje hrvatsva, što je bolna stvarnost uz Drinu, Neretu, Cetinu i drugdje odviše jasno pokazala». Ove «talijanske i četničke zulume u Hrvatskoj vješto su iskoristili komunisti». Oni su iz Srbije i Crne Gore doveli «ovamo čitave oboružane vojske, da po nalogu i uz izdašnu pomoć Londona i Moskve razviju što veću djelatnost». Ti komunisti proglašili su se partizanima, a k «njima su dragovoljno pristupili pravoslavni stanovnici, osobito oni iz Pounja, odprije pristalice ljevičarske stranke». Nasuprot tomu, «od Hrvata je malo tko prišao u ovo društvo», jer je broj «Hrvata komunista uvijek bio malen». Partizani su navijestili «borbu protiv Nijemaca i Talijana, ustaša i četnika, a zapravo vodili su borbu protiv hrvatskog naroda i hrvatske države». Sve partizane srpske narodnosti prodahnula je «četnička misao, da treba iskorijeniti Hrvate kao narod». To je posve razumljivo, «jer su u nekim krajevima sve četničke družine listom prešle k partizanima», a «preko četnika dolazili su partizani do oružja talijanskog podrijetla». Partizanske navale «na pojedina mjesta vršene su uz klicanje kralju Petru II.». Svjestan njegova velikosrpstva, «hrvatski je narod u svojoj cjelini protiv komunizma i partizanstva, jer ljubi svoje narodno ime, odan je djedovskoj vjeri, jer neće da bude političko, društveno i gospodarsko roblje klike, koja mu se hoće nametnuti iz redova stranoga naroda». Hrvati, kako ističe pisac članka «Naše

patnje», od sviju traže samo to, da im se «prizna pravo na samostalno i nezavisno uređenje svoje narodne i državne zajednice, bez ičijeg tutorstva» (248). Sudeći po tomu članku, «Katolički list» je bio protiv bilo čije okupacije Hrvatske. Odlučno je bio i protiv četnika i protiv partizana. Beskompromisno je stajao uz Nezavisnu Državu Hrvatsku, podupirući Ustaški pokret kao jedinu sigurnu i dosljednu državotvornu snagu u hrvatskomu narodu. To potvrđuje i članak «Značenje vlastite države za narod», koji je nepodpisani, pa pripada uredništvu, a objavljen je 13. srpnja 1944. U njemu se na teoretski način razmatra uloga vlastite, nacionalne države u životu pojedinoga naroda. U razmatranju polazi se od obitelji, pa se tvrdi, da je u naravi «obiteljskoga života usaćena težnja za samostalnošću i neovisnošću», zbog čega «njedna obitelj ne želi skrbnika», nego svaka «hoće sama sobom upravljati». Ono što vrijedi za obitelj, «i još više, vrijedi i za narod, koji i nije drugo nego sad veći, sad manji broj obitelji, povezanih u zajednicu, veliku narodnu obitelj». Konstatirajući činjenicu, da «u hrvatskom narodu postoji oduvijek živa, budna, nepokolebiva i neslomljiva težnja za samostalnošću i neovisnošću, za državnim vrhovništvom», pisac se pita, «što znači za nas Hrvate naša, hrvatska narodna država», pa odgovara: «U njoj nose svu vlast, pa i najvišu, vrhovničku vlast, naši, domaći, narodni, hrvatski sinovi, koji su kost od naše kosti i krv od naše krvi, koji dišu istim duhom, kojim i narod, i prema tome osjećaju kao i narod i za narod. Prirodni zakon isključuje mogućnost, da bi iskreni narodni rodoljubi kao nosiovi vrhovničke vlasti mogli vlast svjesno i

hotimično vršiti na štetu svoga naroda, jer bi to značilo raditi protiv samih sebe, ubijati narodni organizam te dosljedno ubiti i sama sebe. Na drugoj pak strani taj isti prirodni zakon vrlo rijedko dopušta toliku širokogrudnost tuđinca nosioca vrhovničke vlasti, da bi nesebično radio za tuđi narod, a pustio s vida svoje osobne probitke i probitke one narodne skupine, čiji je on organski dio». A zatim se navode neka zakonska rješenja, koja su donesena u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj za zaštitu hrvatskih nacionalnih probitaka (249). Na temelju toga članka proizlazi, da je «Katolički list» stajao na stajalištu, da je nacionalna nezavisna država, pa prema tomu i Nezavisna Država Hrvatska, zahtjev društvene zakonitosti i pravednosti, pa svako drugo rješenje, dakle i Jugoslaviju, treba odbaciti kao neprirodno i nepravedno. Zbog toga je on i podupirao Ustaški pokret, jer je ovaj bio jedini, koji se je borio za hrvatsku državnu nezavisnost, štiteći uz to dosljedno duhovne, dakle i vjerske, vrijednosti hrvatskoga naroda.

Brojevi «Katoličkoga lista», koji su izlazili u vrijeme Nezavisne Države Hrvatske, pokazuju, da su odnosi između Katoličke crkve u Hrvatskoj, dakle i nadbiskupa Stepinca, i hrvatskih državnih vlasti bili dobri. To potvrđuju ne samo navedeni članci, nego i puno toga drugoga. Pavelićeve su slike sva četiri puta bile objavljene na naslovnoj stranici, čime mu je iskazana iznimna čast. U tomu glasilu zagrebačke nadbiskupije, kojоj je na čelu bio Stepinac, objavljena su Ustaška načela i opširni prikazi Pavelićevih «Strahota zabluda», «Sive knjige» i t.d. Postojanje dobrih odnosa proizlazi i iz nepodpisanih članka, dakle članka uredništva, «Narod, Crkva i Država», koji je objavljen 12. travnja 1945. prigodom četvrte obljetnice Nezavisne Države Hrvatske, odnosno dvadesetak dana prije njezina sloma, pa predstavlja zaokružen pogled na taj problem. Osvrćući se na povijesna zbijanja, u tomu se članku, sigurno ne slučajno, kaže, da je u Hrvatskoj «oduvijek postojala sloga između crkvene i državne vlasti, a na korist hrvatskoga naroda», pa je zato «Sv. Stolica priznavala, podupirala i branila vrhovništvo hrvatske države u svima zgodama i na različite na-

Pop Momčilo Dujić u razgovoru s talijanskim zapovjednikom

čine». Ponovno je istaknuto, da je Kraljevina Jugoslavija podržavala «hegemoniju Srba, a prema hrvatskom narodu i njegovoj Katoličkoj crkvi vladala se kao najgora mačuha prema djjetetu siročetu». Zbog toga se je hrvatski narod «čvršće priljubio svojoj Crkvi i željno čekao čas svoga oslobođenja u vlastitoj državi». Dana «10.IV.1941. – prije četiri godine – hrvatski je narod ostvario svoju državu», zahvaljujući «žrtvama tisuća najboljih Hrvata, a najviše brigom Poglavnika i ustaškog pokreta». Od toga časa «hrvatski narod – hrvatska država – Katolička crkva na veliki i slavni dan 10.IV.1941. stupaše u čvrstu i srdačnu međusobnu vezu, hvaleći svevišnjega Boga i moleći Njegov blagoslov», pa je hrvatska državna vlast «izdala odmah prikladne zakonske odredbe i provedbene naredbe za suzbijanje različitih poroka i zlodjela i tako olakšala Crkvi rad oko duhovne obnove naroda». Na temelju tih poduzetih mjera hrvatskih državnih vlasti, «brzo se osjetilo, da struji u Hrvatskoj novi duh sveopćega narodnog preporoda: u politici i gospodarstvu, u upravi i vojsci, u književnosti i umjetnosti». I «nepravde, godinama nanašane činovnicima, pa i svećenicima, sada su se ispravljale». Nažalost, taj rad je spriječen djelovanjem «vanjskih i nutarnjih neprijatelja, koji su se kao gladni vuci i podmukle hijene bacili na hrvatsku

zemlju, da je pale i robe, da kolju i ubijaju». U članku «Narod, Crkva i Država» «Katolički list» se oštro obara na komunizam, a na kraju moli «Svevišnjega Boga, da pomogne hrvatski narod u današnjim sudbonosnim časovima; da sačuva njegova državu, koja je najbolji jamac njegove slobode; da mu oprosti grjehe i izaslужene kazne te skrati dane nevolja i kušnja» (250). Završetak članka pokazuje, da je pisan u apokaliptično vrijeme za hrvatski narod.

Pisanje «Nedjelje»

b) «Nedjelja». Za razliku od «Katoličkog lista», u «Nedjelji» od travnja 1941. pa do svibnja 1945. je vrlo malo, ako ih uopće ima, ozbiljnijih rasprava o pitanjima crkvenoga ili općenito društvenoga života. Ona je u prvom redu informativni tjednik, koji obiluje kraćim člancima o radu i pogledima križarske organizacije, ali ima i znatan broj vijesti, koje su sadržajno povezane s Nezavisnom Državom Hrvatskom i borbom protiv komunizma. U nekim brojevima nalazi ih se i po desetak. Zbog toga se sa sigurnošću može tvrditi, da su Veliko križarsko bratstvo i Veliko križarsko sestrinstvo bez ikakva pridržaja stajali uz Nezavisnu Državu Hrvatsku, Pavelića i Ustaški pokret i djelatno ih pomagali unatoč izjavi, koja je objavljena 3. kolovoza 1941., «da je križarska organizacija dio Katoličke akcije i nije nikakvo političko društvo, te da nema za cilj politički odgoj svoga članstva» (251). Val oduševljenja, koji je zahvatio i držao gotovo cijeli hrvatski narod, nije mogao ni njih mimoći. To potvrđuju brojni novinski članci iz «Nedjelje», od kojih će se samo neki od njih navesti, ali i druge činjenice.

U članku «Obnovljena je Nezavisna Država Hrvatska», koji je objavljen na naslovnoj stranici 27. travnja 1941., nalazi se Pavelićeva slika i slika ustaške postrojbe, ispod koje piše, da su se «u pratnji Poglavnika dra Ante Pavelića povratili» u domovinu «naši dični ustaše, koji čuvaju stražu na Markovom trgu». Sami pak članak počinje riječima, da je Uskrs 1941. godine bio «za hrvatski narod najsretniji Uskrs, jer nam je donio i Uskršnucu Nezavisne Države Hrvatske, koja je na Veliki

Četvrtak proglašena u glavnom gradu Zagrebu», a završava poklicima hrvatskemu narodu, Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i Poglavniku dr. Anti Paveliću (252). Oduševljenjem odiše i članak Marice Stanković, predsjednice Velikoga križarskog sestrinstva, tiskan u «Nedjelji» 4. svibnja 1941. pod naslovom «Ženska omladina u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj», u kojemu je napisano: «Imamo je, veliku, Nezavisnu Državu Hrvatsku. Ljubljenu, najljubljeniju zemlju na svijetu. (...) Hrvatska je slobodna, Hrvatska je nezavisna, Hrvatska ima svoga suverena – Poglavnika dra Antu Pavelića». Jednakom su radošću prožeti i neki drugi prilozi iz istog broja «Nedjelje», kao što su, na primjer, «Okružnica svim hrvatskim križarima», poziv «Svim križarskim bratstvima» i članak «Križari u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj», u kojemu стоји da je ostvarena »težnja mnogih pokoljenja« i da je obnovljena «slobodna i nezavisna Država Hrvatska – na cjelokupnom povijesnom i narodnom području hrvatskog naroda» (253).

Bilješke:

240. «Katolički list» br. 21 – 22 od 3.6.1941., str. 245. – 247.
241. «Katolički list» br. 23 od 11.6.1941., str. 261. – 263.
242. «Katolički list» br. 31 od 8.8.1941., str. 357. – 359.
243. «Katolički list» br. 41 od 16.10.1941., str. 477. – 478.
244. «Katolički list» br. 16 od 16.4.1942., str. 181. – 182.
245. «Katolički list» br. 24 od 11.6.1942., str. 277. – 278.
246. «Katolički list» br. 23 od 10.6.1943., str. 245. – 246.
247. «Katolički list» br. 9 od 2.3.1944., str. 105. – 106.
248. «Katolički list» br. 14 od 6.4.1944., str. 157. – 159.
249. «Katolički list» br. 28 od 13.7.1944., str. 335. – 336.
250. «Katolički list» br. 14 – 15 od 12.4.1945., str. 106. – 107.
251. «Nedjelja» br. 30 od 3.8.1941., str. 1.
252. «Nedjelja» br. 16 od 27.4.1941., str. 1.
253. «Nedjelja» br. 17 od 4.5.1941., str. 1. – 3.

ZA ISTINU, PRAVDU I MIR

Slovo prigodom dodjele priznanja „Junak hrvatskog Domovinskog rata“

General pukovniku Anti Gotovini

Zagreb, Hrvatski novinarski dom, 1. veljače 2006. u 11 sati

Poštovani predstavnici Udruga proizašlih iz Domovinskog rata!

Ugledni časnici i dužnosnici!

Cijenjene gospođe i gospodo!

Smatram prikladnim započeti ovaj govor obnavljanjem uspomene na proslavljenog spartanskog kralja i junaka **Leonida** koji je 480. godine prije Krista sa svojim izabranim vojnicima iz Sparte i saveznicima iz Grčke htio obraniti svoju zemlju od najezde ratobornih i mnogobrojnih Perzijanaca. Htio ih je dočekati u klancu Termopile. No, bili su izdani od Efijalta i svi su junaci izginuli. Leonidino ime i lik ostalo je do danas simbol junaštva i domoljublja, a Efijaltovo ime simbol sramote i stravičnog grijeha izdaje protiv domovine. Kažu da još uvijek i nakon gotovo 2500 godina postoji spomenik na kojem su uklesane riječi: „Putniče, ako ideš u Grčku, reci njima dolje da smo ovđe svi mi pali za njihovu slobodu“.

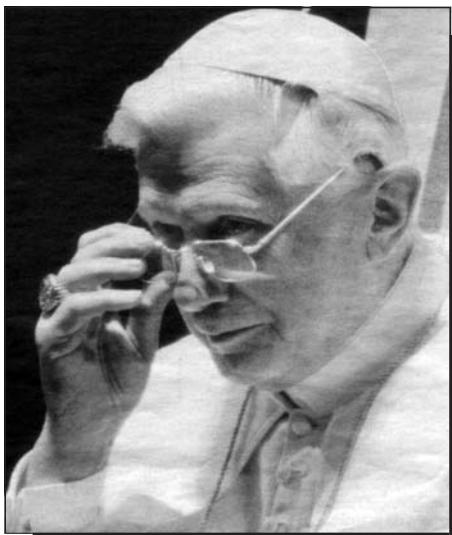
Poštovani prijatelji! Kao katolički svećenik i redovnik danas zacijelo ne bih bio na ovom mjestu, niti bih se odvažio progovoriti u ovoj prigodi, da se u svijesti i savjeti ne osjećam potaknut pismom novoizabranog rimskog pape Benedikta XVI., koji je za svjetski dan mira, dakle za Novu godinu 2006., uputio svijetu svoju poruku koja nosi naslov **U ISTINI JE MIR**. To je zapravo dubokoumno teološko i duhovno razmišljanje o miru koji u svom ostvarenju na osobnoj i univerzalnoj razini mora biti utemeljen na istini. To je ponajprije istina o Bogu i Božja istina o čovjeku, istina o vrijednosti i dostojsanstvu čovjekovog života, istina o temeljnim vrjednotama, ali i istina o povijesnim događajima, njihovim stvarnim uzrocima i posljedicama. Odnosno, to je osuda laži i lažnog pogleda na život, kako pojedinca tako i cijele ljudske zajednice. Jer, kako ističe papa, „s lažju je povezana drama grijeha sa svojim perverznim izvedenicama koje su prouzročile strahovite posljedice u životu pojedinaca i naroda i još uvijek to prouzročuju. Treba se samo sjetiti što se dogodilo u prošlom stoljeću –

Piše:

Fra Nikola Mate ROŠČIĆ

nastavlja papa – *kad su nastrani ideološki i politički sustavi planski izvrtili istinu i tako doveli do izrabljivanja i potčinjavanja golemog broja ljudi, štoviše, čitavih obitelji i zajednica*“

Zbog povijesnih i političkih laži i izokretanja istine mnogi narodi trpe nepravde i nasilja. Papa se pri tom poziva na važni i velebni dokument II. vatikanskog sabora *O Crkvi u suvremenom svijetu (Gaudium et spes)*. A tu je, između ostalog, i riječ o

Papa Benedikt XVI.

miru i svemu onome što stoji u službi mira među narodima. Papa navodi riječi iz 5. poglavљa spomenutog saborskog dokumenta koji se odnosi na „*promicanje mira i izgradnju zajednice naroda*“. Ne bez razloga u tom kontekstu Benedikt XVI. izrijekom citira riječi o ulozi vojnika koje glase: „*Oni pak koji služeći domovini vrše vojničku dužnost neka se smatraju službenicima sigurnosti i slobode naroda, i ako ispravno vrše tu dužnost, istinski pridonose učvršćenju mira*“ (GS, 79).

Pomno čitajući papinu poruku nisam se mogao oteti dojmu da je pred njegovim očima i u njegovim mislima bila i naša ak-

tualna hrvatska situacija koja se u svojoj najozbiljnijoj i najpresudnijoj komponenti upravo vrti oko pitanja istine o našoj suverenosti i slobodi, našem Domovinskom ratu, o glavnim akterima naše najnovije povijesti, ali i lažima i krivotvorinama koje se oko toga spliću i ispliću. Potrebno je utvrditi istinu o tome je li to bio **Domovinski rat za slobodu i suverenu cjelovitost jednog naroda i države**, ili pak „**zajednički pohvat i plan zločinačke organizacije**“, dakle djelo/nedjelo zločinačke politike i generala zločinaca, odnosno jesu li naši branitelji zasluzni i časni hrvatski vojnici, časni dužnosnici, junaci i heroji ili pak zločinci, zlikovci/zlikavci. Bez te istine nema mira, bez te istine nema pravedne prosudbe, pa ma od kojeg suda, političara ili povjesničara bila proglašena. A istinu se ne traži, istinu se ne priznaje, istinu se ne poštuje. Istину se, izgleda, želi diktatom nametnuti. To je diktat „međunarodne zajednice“, a ne pravorijek na temelju svih relevantnih činjenica. Po tom diktatu neki tuđinci pišu našu novu povjesnicu, ideološki i politički povijesni katekizam u režiji vladara svijeta. To je diktat orwellovskog „*Velikog brata*“ iz „*ministarstva istine*“. Nažalost, u njemu sudjeluju i domaći koautori koji, kako primjećuje dr. Zdravko Tomac „*vrlo sustavno i agresivno provode novu titoizaciju, obnavljaju kult Tita i bratstva i jedinstva, idealiziraju Titovo vrijeme i bivšu Jugoslaviju, a destruiraju i kriminaliziraju Hrvatsku nastalu u Domovinskom ratu*“ (usp.: Z. TOMAC, *Predsjednik protiv predsjednika*, str. 173).

Na tragu pisma pape Benedikta XVI. treba podsjetiti da je iz lažnih postavki proizašla nacistička „istina“, komunistička „istina“, a odатle i druge „istine“ koje služe za opravdanje nemilih ratova, ugjetavanje naroda i krojidbu planova „novog svjetskog poretku“. Te lažne ideo-loške i političke „istine“ izrodile su užasne zakone u pojedinim režimima, koji su upravo u tijeku XX. vijeka, koji je bio „stoljeća ratova“, prouzročile stravične zločine. Po nacističkoj i Hitlerovoj

„istini“ svi Slaveni, Židovi, Romi i brojni drugi, proglašeni su nearijevcima i potom brutalno tretirani kao neljudi. Na osnovi neistine i laži trebalo ih je pokoriti, istrijebiti, uništiti. Po lenjinističko-staljinističkoj ideološkoj „istini“ vođeni su procesi nad milijunima ljudi, kad je čuveni državni tužitelj Višinski fabricirao i iznudio dokaze. Te žrtve ideološke mržnje napunile su Sibirske zatvore i rudnike, to je Solženjicinov *Arhipelag Gulag*, to su svi nacistički logori, to je Bleiburg, Križni putovi, Jazovke i Macelske šume, to je Stara Gradiška, Lepoglava, Goli otok i sva druga mjesta Titovih komunističkih progona, osuda. To je stravični smrtopis izopačene ideološke mržnje, povjesne laži protiv Boga i čovjeka, protiv brojnih naroda i vjera. Stoga dr. Tomac piše:

„Borba za istinu jest presudna. Istina je jedna od temeljnih vrijednosti demokratskog društva. Zato će narod koji dopusti krivotvorenje svoje povijesti, prije ili kasnije, izgubiti sposobnost suvereno odlučivati o svojoj budućnosti“ (usp.: Z. TOMAC, *Predsjednik protiv predsjednika*, str. 162).

U međunarodnoj literaturi i vojno-političkom pojmovniku, kad je riječ o događajima na našim prostorima obično se govori o *sukobima na Balkanu*. To je preblag izraz za brutalne događaje, za sve poginule i usmrćene, prognane, nestale, silovane, zatvorene, ranjene, za sve porobljene i ponižene ljude, za sve ono što je porušeno i spaljeno, za sva etnička čišćenja, za sve bombe, mine, bojna kola i oružja koja su upotrebljavana. To je preblag izraz za toliki naboj mržnje, za masovne grobnice i sabirne logore, za Vukovar, Srebrenicu, Sarajevo, Dubrovnik i Prištinu i sva druga mjesta i gradove, za toliko krvi, smrti i pepela!

Kroz minule godine tražilo se, nalazilo i rabilo različite sintagme za opis i izricanje događanja na Balkanu. Zabilježeni su nazivi: bratoubilački ratovi, etnički sukobi, građanski rat, plemenski rat (*tribalizam*), nacionalistički sukobi, osvajački rat, revanšizam, vjerski fundamentalizam, balkanska posla, drevne etničke razmire, plemenske osvete, stara neprijateljstva (*atavizam*), križarski ratovi, humanitarna intervencija, janjičarski ratovi, treći balkanski rat, itd. A Samuel P. Huntington tvrdi: *«Rat u Bosni bio je rat civilizacija»*, pa pokušava tu svoju hipotezu opisati i dokazati (usp.: *The Clash of Civilizations*, hrv. prijevod, str. 353 i 356).

Nasuprot tome filozof Alain Finkielkraut kaže: *«Teza o ratu civilizacija je potpuna glupost»* (usp.: intervju u *Novom listu*, 5. X. 1997., str. 28).

Povijest poznaje mnoge i različite ratove: osvajačke i obrambene, kolonijalne, svjetske, ideološke, bratske, plemenske, građanske, revolucionarne, partizanske, vjerske, stogodišnje, tridesetogodišnje, sedmogodišnje i brze ratove (*Blitzkrieg*), pustinjske, morske, atomske i nuklearne ratove, ratove zvjezda, psihološke, hladne, diplomatske, špijunske, mafijaške ratove, pa konačno i rat protiv rata. Što se je od svega toga dogodilo na Balkanu? Jesu li to bili sukobi ili ratovi? Tko je to započeo, tko prouzročio, tko vodio, provo, sudjelovao i dovršio?

Cini se da jedno ipak stoji: naime, sve što se na Balkanu događalo, nikada nije bilo proglašeno (definirano) pravim ratom te službeno i pravno od međunarodnih instancija tako nazvano i kategorizirano. Jer, *«Zapad je, kao vrhovni križni manager, sebi pridržao vlast definicije nad konfliktima»* (usp.: Zborno djelo koje je uredila Dunja MELČIĆ, *Der Jugoslawien – Krieg. Handbuch zu Vorgeschichte, Verlauf und Konsequenzen*, Westdeutscher Verlag, 1999., str. 11). A upravo su zbog toga nastali očiti propusti i prouzročene posljedice tog propusta. Ujedno, upravo stoga, sva ta pomutnja u govoru, s velikim zlim posljedicama koje su otuda proizašle. Svjetska je politika najprije zakazala jezično, nije se znalo kako nazvati te događaje, i stoga Hans Magnus Enzesberger u jednom članku piše: «Vjerojatno se radi o jednoj povijesnoj novosti» (usp.: Franz SCHIRRMACHER, *Der westliche Kreuzzug*, 41

Positionen zum Kosovo-Krieg, DVA – Stuttgart 1999., str. 28). Ili se pak s Robertom Spaemannom može govoriti o semantičkom triku, jer se ne govoriti o **ratu**, nego o **sukobu**, a *«rat je, kao i mir, jedno pravno stanje, iako manje radosno»* (usp.: *Der westliche Kreuzzug*, str. 151). A budući da po toj semantici nije bilo nikakva rata, nema ni ratnog prava, nema agresora, nema ratnog pobjednika, nema ratne štete, a nažalost, napisljetu ni pravog završetka rata, niti pravednog mirovnog sporazuma. Sve se strpalо u jedan te isti koš, sve strane i sudionici bili su podjednako proglašeni krivima, a to znači i podjednako nedužnim, svi jednako zločestii i jednako odgovorni. Otuda, i stoga, zbumjenost, pomutnja, neistina, nepravda. Ovo je za Europu bila prigoda, ali ona je izabrala jednaku distancu prema svim zaraćenim stranama. Stoga je reakcija i akcija Europe tijekom čitavog trajanja konflikta bila preslabia i stizala je prekasno (usp.: *Der Jugoslawien - Krieg*, str. 464).

Međutim, može se, a i treba drukčije misliti. Stravični sukobi na Balkanu nose i imaju u sebi sve vidljive znakove rata, štoviše jednog svjetskog rata, iako geografski ograničenoga, u minijaturi. Napadnuti su samostojni narodi i neovisne, suverene države, okupirani su teritoriji, postojao je agresor, a na drugoj strani branitelj, bili su poznati ratni ciljevi, ratni stroj je bio u punom pogonu, sa svim što u to spada i što to znači. *Nikakav slučajan sukob, nego jedan pravi pravcati rat!* Mnoge svjetske organizacije i države sudjelovale su u tome: UNO, NATO, EU, OSCE, pravoslavni blok država, Islamska liga. U Hrvatskoj, BiH, Albaniji, Makedoniji i Kosovu bili su i još se uvijek

Srpski zločini

nalaze vojnici iz raznih država. Bio je to fragmentarni i ogledni predložak *Trećeg svjetskog rata* u globalnoj strategiji determiniranog kaosa. A taj se rat ne vodi više po priručniku austrijskog generala **Karla von Clausewitza** (1780 -1831), nego po novim strateškim smjernicama velikih sila koje ratove izazivaju, vode i njima upravljaju. Odbačeni su i prekrojeni klasični pojmovi *jus ad bellum, bellum justum, jus in bello, jus post bellum* (*pravo na rat, pravedni rat, pravo u ratu, pravo nakon rata*), pa oni danas imaju posve novo i sasvim drukčije značenje, tumačenje, zagovornike i nositelje.

Nakon nemilih i tragičnih događaja na našim prostorima koji su se zbivali pred očima svjetske javnosti i uz veliku izravnу uključenost brojnih država i svjetskih organizacija, nastupilo je vrijeme redefiniranja onoga što se i kako se dogodilo. Na visokim razinama, nama često nepoznatima i nedostupnima, stvorene su i diktirane političke i pravne odrednice po kojima se događaji u ovoj regiji trebaju prikazati i kategorizirati kao svojevrsni **gradičanski sukob** u kojem su suprostavljene strane podjednako odgovorne. Stoga se briše pojam „**agresija i agresor**“ kao i „**obrana i branitelj**“. Sukladno tome uspostavljen je međunarodno sudište koje će procesuirati „**zločince**“ s jedne i druge sukobljene strane. Po tom diktatu odbačuje se naziv „**branitelji Domovinskog rata**“, a ustupljena kategorija „**sudionici u zločinačkom pothvatu**“. Slijedom toga i nije bilo „**Domovinskog rata**“, a vojni i politički dužnosnici se nisu borili za obranu, slobodu i suverenitet svoje države, nego su bili združena „**zločinačka skupina**“ koja je smislila, planirala i izvršila „**zločinački čin**“. Ona je to učinila posebno na području „Srpske krajine“ te na prostorima druge države, to jest Bosne i Hercegovine. Sudskom presudom, koja bi usvojila ove kvalifikacije Haaškog tužiteljstva, definitivno bi se iz povjesnice hrvatskog naroda i kolektivne svijesti nacije trebala brisati sintagma „**Domovinski rat**“, a na političko-pravnom planu uslijedile bi sankcije i reparacije za izvršeni „**zločinački pothvat**“. Kao posljedica i ovjekovječenje te presude jamačeno bi u dogledno vrijeme u Kninu mogao niknuti memorijalni muzej i spomenik o „srpskom holokaustu“. Sukladno tome u srednjoj BiH bi mogao nastati drugi memo-

Pobjeda Hrvatske vojske u kolovozu 1995.

rijalni spomenik o „bošnjačkom holokaustu“. U tom kontekstu, kao posljedica nametnute i lažne krivnje, hrvatski bi entitet u BiH, odbačen i zaboravljen od svoje matične zemlje, naroda i države, bio sveden na etničku i vjersku manjinu, postao bi „**hrvatsko-katolički milet**“, koji bi doduše uživao pravo „zaštićenih građana – štićenika“ (zimije) među islamskim Bošnjacima, plaćao bi podanički porez (džiziju) i pokorno živio u svom getu kao građani drugog reda.

Poštovani branitelji!

1. Hvala vam na pozivu i mogućnosti da kao čovjek i svećenik smijem i mogu pozdraviti suglasnu odluku Udruga proizašlih iz Domovinskog rata, da se general-pukovniku Anti Gotovini, sada uzniku Haaškog tribunala, dodijeli časni naslov „**Junak Domovinskog rata**“. To je zasluženo i pravično priznanje za njegovo životno vojničko djelo. Neka mu bude na ponos i utjehu, na poticaj da se časno i muževno drži i održi u nemilom sudskom okršaju u kojem treba braniti i obraniti sebe i svoju Domovinu. Podrška njemu osobno ujedno je i podrška svim visokim dužnosnicima i časnicima Hrvatske vojske i Hrvatskog vijeća obrane koji su u procesu suđenja, bilo da se brane sa slobode ili kao uznici.

2. Smatram da je posve razvidno kako se kroz suđenje pojedincima smišljeno i ciljano smjera na osudu cijelovitog političkog i vojnog vrha Hrvatske tijekom Domovinskog rata, napose kroz vojno-redarstvene pothvate „Bljesak“ i „Oluja“. To dokazuje toliko puta ponavljanja sintagma

„**zločinačka organizacija**“. Stoga je to ustvari sudski proces i tužba PROTIV HRVATSKE. Žalosna je činjenica da je takva tužba dobrim dijelom satkana od iskaza i optužbi iz Hrvatske, od prodanih duša i antihrvatskih revanšista. Začuđuje preslabu obaviještenost i svijest o čemu se zapravo radi i koje su sve moguće posljedice toga.

3. U teškim i zamršenim narodnim i međunarodnim suđenjima, tužba i presuda nikada nisu lišene snažnog političkog utjecaja. Stoga je ovo političko, a to hoće reći i ideološko suđenje, jer su činjenice podvrgnute diktatu svjetskih političkih, vojnih i gospodarskih moćnika. Već su davno Rimljani rekli *Summum jus summa injuria*, i time dali do znanja da pozitivno pravo i pravednost nisu jedno te isto, da se ponekad istjerivanje vrhunskog prava pretvara u vrhunsku nepravdu. Povijesno iskustvo svjedoči da su ljudski sudovi i sudišta, pozitivno pravo i zakonske presude, bezbroj puta bile neistinite, pogrešne. Samo je Božji pravorijek istinit i vječan.

4. Institucija svjedoka i svjedočenja stara je koliko i institucija suda i sudaca. Biti svjedokom je časna i odgovorna dužnost u službi istine. To zacijelo vrijedi i za svjedočenje pred Haaškim sudom. No, oduvijek je bilo presudno je li svjedok pouzdan, vjerodostojan, istinit. Nažalost povijest poznaje i brojne lažne svjedoke i lažna svjedočenja, poznaje svjedoke dodvorice i izdajice, plaćene svjedoke, osvetoljubive svjedoke. Najtragičnije je kad se izdaja pretvara u optužnicu. Kako se ne sjetiti biblijskih krivokletnika i tužitelja iz

*Ubijeni hrvatski novinar
Siniša Glavašević*

knjige proroka Danijela (Dn, 13,42-64) ili pak Jude koji je poljupcem izdao Isusa (Lk 22,48), ili lažnih svjedoka u procesu protiv Isusa pred Velikim svećeničkim vijećem (Mk 14,55-59; Mt 26,60), a napose rimskih vojnika koji su bili potkupljeni od starješina da daju lažno svjedočanstvo – i „*oni uzeše novac i učiniše kako bijahu poučeni*“ (Mt 28,11-15).

5. Pod svodom ove dvorane Hrvatskog novinarskog doma, nije moguće zaobići i činjenicu da je uz Haške optužnice protiv Hrvatskih generala i visokih časnika HVO podignuta optužnica i protiv nekolike hrvatskih novinara. No, iz ovog se doma nije čula zauzeta riječ i prosvjed u njihovu obranu i zaštitu. Uzalud novinarski etički kodeks, utaman pozivanje na slobodu pisane i govorne riječi, uzalud priziv na demokratska prava građana, uzalud smrt Siniše Glavaševića, Gordana Lederera i još dvanaest novinara tijekom Domovinskog rata. Izgleda kao da se ovdje brani samo lijevo krilo medijskih poslenika koji dovornički i služnički ubojitim medijskim streljivom i prepoznatljivom jakobinskom gorljivošću promiču i podupiru tzv. proces „detudmanizacije“, odnosno, točnije rečeno, „dekroatisacije“. Ne služi im na čast!

6. Sudske procese i osude koji nose pečat političke i ideološke obojenosti treba promatrati u velikom povijesnom kontekstu, jer povijesni pravorijek nadvladava pristrane i jednostrane zakone i osude. To pokazuju neki primjeri iz naše hrvatske i vjerske prošlosti:

- Godine 1391. u Jeruzalemu je na okrutnu smrt po islamskom zakonu osuđen Šibenčanin Nikola Tavilić – a Crkva ga proglašila blaženim i svetim.

- Godine 1616. po zakonima kalvinističke antikatoličke osvete u Košicama je podnio mučeničku smrt **Marko Križevčanin** – a Crkva ga proglašila blaženikom i svecem.

- Godine 1671., 30. travnja, po zakonima Habsburške Monarhije u Bečkom Novom Mjestu pogubljeni su hrvatski rodoljubi **ban Petar Zrinski i markiz Franjo Krsto Frankopan** – a Hrvati ih poštuju kao simbol rodoljublja i kosti su im prenijete u zagrebačku katedralu.

- Godine 1946. na komunističkom procesu i sudištu kao ratni zločinac i klerofašist osuđen je **Alojzije Stepinac** – a Crkva ga proglašila blaženikom i nadamo se uskoro svecem.

7. Duboko boli i zabrinjava činjenica da se Domovinski rat, a naročito hrvatski branitelji i hrvatska vojska sustavno prikazuju u negativnom svjetlu, da se u tako kratkom vremenskom roku urušio domoljubni etos. Treba njegovati nacionalni ponos, raditi na sveopćoj nacionalnoj konsolidaciji i strategiji, promicati nacionalne vrijednote kako bi Hrvatska, kao relativno mala nacija, uzmogla sačuvati svoj prepoznatljivi identitet u globalnim bespućima svjetske moći. Stoga još jednom citiram riječ dr. Tomca koji kaže: „*Bolje je sačuvati obraz i dostojanstvo, sačuvati istinu o Domovinskom ratu, suprotstaviti se politici koja zasluzne ljudi krivotvorinama pretvara u zločince, nego ući u Europsku uniju u kojoj ćemo biti tretirani kao zločinački balkanski narod*“ (usp.: Z. TOMAC, *Predsjednik protiv predsjednika*, str. 196).

8. U svemu tome smatram da Crkva u Hrvatskoj ima svoju posebnu zadaću i poslanje. Oslobođena od bilo kakvih političkih i klerikalnih pretenzija, u duhu Evanđelja mira i ljubavi Isusa Krista te smjernica koje su izrečene na II. vatikanском saboru, kao i u duhu enciklike pape Benedikta XVI. *Bog je ljubav*, Crkva je pozvana da se angažira na svim područjima od životne važnosti za konkretnog čovjeka, a to znači i za čovjeka koji pripada i tvori određeni narod, naciju, državu. Ponekad se stječe dojam kao da se Crkva odveć povlači u bontonsku šutnju, da je iznenađena ili zastrašena pred trendovima

neoliberalizma, antikonfesionalizma, prerušenog ateističkog i komunističkog revivalsa, koji u nekim segmentima dominiraju hrvatskom kulturnom, medijskom i političkom javnom scenom. Područja gdje se naročito uočavaju trendovi neokomunističke ideologije, anarholiberalne građanske opcije i jugonostalgije upravo je odnos prema naciji, prema vojničkom pozivu, prema Crkvi. Uspostava suverene i neovisne Hrvatske, Domovinski rat i branitelji, uloga Katoličke crkve u narodu i državi, to je ono što se već godinama sustavno napada i razara, kritizira i kriminalizira. Poznato je da je Katolička Crkva stalna meta jurišnika determinizma, kako piše **Davor Domazet-Lošo** u knjizi *Gospodari kaosa* (str. 448sl.). No, valja postaviti pitanje: što je narod bez svoje nacionalne suverene države, što je država bez svoje vojska nadahnute i vođene domoljubnim etosom, što je Crkva bez životodajne vjere svojih vjernika? U traganju za istinom o Bogu i čovjeku, o narodu i povijesnim događajima, o nasilnim ideo-ologijama i tvorcima lažnih i pogubnih kri-votvorenja - **Crkva ne smije šutjeti** !

Dragi prijatelji, poštovani branitelji!

Ovaj današnji čin dodjele priznanja, odnosno časnog naslova *Junak Domovinskog Rata* generalu Anti Gotovini, sada uzniku Haškog suda, veoma je znakovit, vrijedan i važan događaj. On u sebi nosi poruku, ali je u isto vrijeme i prosvjed protiv krivotvoritelja istine o našem Domovinskom obrambenom ratu, prosvjed protiv neprijatelja naše slobode i suvereniteta, protiv zatirača hrvatskog domoljubnog etosa, protiv podložnika i pokornih slugana koji pod formulom „detudmanizacije“ ustvari sustavno provode „dekroatisaciju“. Ima u tom nešto što je domoljubna romantika i nostalgija, ali to je daleko uzvišenije od izdaje i nehaja. Stoga mi se čini prikladnim i u ovoj prigodi istaknuti važnost i potrebu vjere u domoljubne ideale i u ovim sadašnjim okolnostima, pa završavam ovo moje slovo poznatim stihovima **S. S. Kranjčevića** iz pjesme *Mojsije*, iz daleke 1893. godine:

„I tebi baš, što goriš plamenom

Od idealja silnih, vječitih,

Ta sjajna vatra crna bit će smrt,

Mrijeti ti ćeš, kada počneš sam

U ideale svoje sumnjati.“

BAN PETAR ZRINSKI I KNEZ FRAN KRSTO FRANKOPAN I NJIHOVA BORBA ZA OČUVANJE HRVATSKE DRŽAVNOSTI

- O 335. obljetnici mučeničke smrti -

Izborom Kolomana iz ugarske dinastije Arpadovića za hrvatskoga kralja 1102. godine hrvatska država nije prestala postojati. Ona je tada samo stupila u personalnu uniju s Ugarskom, pa su se i zajednički kraljevi gotovo do polovice 13. stoljeća krunili posebno hrvatskom, a posebno ugarskom krunom. Nakon toga je to dvostruko krunjenje prestalo i hrvatska su se državna prava sve više krnjila. Naročito su ih krnjili Habsburgovci, koji su slobodnim izborom hrvatskoga naroda, kojega je tada politički predstavljalo plemstvo, došli na hrvatsko prijestolje 1. siječnja 1527. godine. No, time se nije gasila hrvatska narodna svijest o posebnoj državnosti. Ona je dolazila svom snagom do izražaja naročito u prijelaznim vremenima. Nekoliko je primjera dovoljno, da potvrdi tu činjenicu. Hrvati su u Cetingradu 1527. godine izabrali Ferdinanda Habsburgovca svojim kraljem uz uvjet, da on ispuni određene obveze prema njima, među ostalim da će čuvati nepovrijeđenima njihova ustavna prava. Kako se Ferdinand nije pridržavao preuzetih obveza, oni su mu najprije sa sabora u Cetingradu 28. travnja 1527. poslali ovu poruku: «Neka znade Vaše Veličanstvo, da se ne može naći (zabilježeno), da bi ikoji vladar silom zavladao Hrvatskom, jer po smrti našega posljednjeg kralja blažene uspomene Zvonimira, slobodne se volje pridružimo svetoj kruni ugarskoga kraljevstva, a poslije toga Vašemu Veličanstvu» (1). Budući da je Ferdinand nastavio s neispunjavanjem preuzetih obveza, hrvatski su mu predstavnici sa sabora održanoga u Topuskomu 1535. uputili još oštiju poruku: «Molimo Vaše Veličanstvo, da nam ispravu našu koju Vam poslasmo po Vašim punomoćnicima (1527.), udostojite se povratiti, a mi ćemo Vama Vašu» (2). Dakle, iz ove izjave izbjiga svijest, da je izbor za kralja dvostrani pravni posao, ugovor, pa jedna strana ima pravo raskinuti taj ugovor i opozvati izbor za kralja, ako druga strana ne ispunjava voje obveze dadene prilikom izbora. Prema hrvatskomu ustavnom pravu, ban je bio vrhovni vojni zapovjednik u Hrvatskoj, pod njegovom vojnom vlašću Hrvati su išli u rat. Kada je kralj Rudolf (1576. – 1608.) krajem 16. stoljeća zapovjedništvo vojske htio povjeriti štajerskomu pukovniku Eggenbergu, zbog čega se je ban Ivan Erdedi

Piše:

Ivan GABELICA

odrekao banske časti, Hrvatski sabor je poručio kralju, «da se Hrvati», ako ne budu imali bana, «ne će pokoravati nijednom generalu tuđe narodnosti, niti će s njim polaziti u rat, pa makar svi zajedno s domovi-

nom propali. Oni će i najskrajnije poduzeti, prije nego im se sloboda povrijedi» (3). Dana 9. ožujka 1712. Hrvatski je sabor donio tzv. Pragmatičku sankciju, kojom priznaje, pod određenim predpostavkama, i ženskoj lozi iz dinastije Habsburg pravo nasljedstva na prijesto. Pri tomu je, da naglasi državnu nezavisnost Hrvatske od Ugarske, Hrvatski sabor izjavio: «Nije nas Ugrima podvrgla ni jedna sila, ni jedno ropstvo, već

Hrvoje Vukčić Hrvatinić

se sami od svoje volje pokorismo ne kraljevstvu, nego kralju njihovu ... slobodni smo, a ne robovi» (4). A kad su Mađari Hrvatima htjeli podkraj 18. stoljeća nametnuti svoj jezik kao službeni, tomu se je odlučno opro ban Erdedy, izjavivši: «Regnum regno non praescribit leges – Kraljevstvo kraljevstvu ne propisuje zakone» (5).

No, nisu Hrvati samo riječima i saborškim deklaracijama branili svoju državost. Oni su u njezinu obranu dizali i ustanke. Jedan od poznatijih takvih ustanaka bio je podignut nakon smrti kralja Ljudevita Anjouvinskoga godine 1382. Na čelu su mu bili Ivan Paližna, prior vranski, ban Stjepan Lacković, zagrebački biskup Pavao i njegov brat Ivaniš Horvat, te herceg Hrvoje Vukčić Hrvatinić i bosanski kralj Tvrtko Kotromanić. Ustanak se je vodio s naizmjeničnom srećom dvadesetak godina, da bi na kraju pobjedio kralj Žigmund, muž Ljudevitove kćeri Marije. Godine 1391. umrli su prirodnom smrću kralj Tvrtko i Ivan Paližna, dva glavna predstavnika hrvatske odporne snage. S ostalim protivnicima je Žigmund krvavo obračunavao. U bitci kod Dobora, u Bosni, potukao je Ivaniša Horvata, kojega je dao vezati konjima za repove, a onda je bio užarenim klijestima mučen i na komade sasječen. Stjepana Lackovića je godine 1397. na prijevaru domamio na sabor u Križevce, obećavši mu podpunu sigurnost, a kada je Lacković došao, Žigmundove su ga pristaše pred njegovim očima sasjekle. Jedino je Hrvoje Vukčić Hrvatinić ostao neporažen. Tako je hrvatski pokret odpora bio skršen, ali je on ipak podigao hrvatsku narodnu samosvijest, koja će zaustaviti proces centralizacije i spasiti hrvatsku državnost.

Posebna zasluga u spašavanju hrvatske državnosti pripada Zrinskim i Frankopanima. Ta dva najznamenitija hrvatska roda igrala su pet stoljeća najistaknutiju ulogu u hrvatskomu državnom životu. Iстicali su se kao ratnici, književnici i državnici, često obnašajući dužnost bana. Tako je bilo sve do polovice 17. stoljeća, kada je austrijska sila iskorijenila ta dva hrvatska roda. U to vrijeme u Europi je bio na vrhuncu proces stvaranja apsolutnih monarhija i gušenje posebnih narodnih individualiteta. Dio toga procesa bila je i Habsburška monarhija, kojom je od 1657. da 1705. vladao nespособni i neugledni kralj Leopold, koji je uz to bio okružen nevaljalim i licemjernim savjetnicima. On je provodio intenzivno centralističku politiku, htijući od Hrvatske i Ugarske učiniti obične austrijske pokrajinе, bez karakterističnih državnopravnih obilježja, i podvrgnuti ih središnjim njemačkim dvorskim uredima u Beču. U te zem-

Petar Zrinski

lje, a naročito u Hrvatsku, slao je njemačke vojne postrojbe s njemačkim časnicima, koje su pljačkale i puk i plemljivo. Sabori, koji su tomu zlu mogli barem donekle doskočiti, nisu sazivani i tako je njihova uloga u političkomu životu postajala sve bezznačajnija. To se je pokazalo naročito 1664. godine, prilikom zaključenja mira s Turском. Te godine je Turska zaratila s Habsburškom monarhijom. Uz pomoć Frančuske, Turci su 1. kolovoza 1664. bili do nogu potučeni kod Sv. Gottharda na rijeci Rabi, pritoci Mure. Ali, umjesto da dalje progoni potučenoga neprijatelja i oslobođi oteta područja, bečko Ratno vijeće je na brzinu 9. kolovoza 1664. zaključilo mir u obližnjem Vasvaru. Tim mirom Turci su zadržali sva ona područja, koja su do tada bili osvojili, a Leopold im se je još obvezao platiti 200.000 talira na ime ratne odštete. Po tomu je ispalo, da je Turska pobjedila, a ne izgubila u ratu. To je uznemirilo i hrvatske i ugarske pravke, jer su upravo Hrvati i Mađari bili pogodeni ovim mirom, budući da su njime baš njihova područja bila prepuštena Turcima. Kako je mir sklopljen bez znanja i sudjelovanja hrvatskoga i ugarskoga sabora, što se prema tadašnjim pravnim propisima nije moglo ni smjelo učiniti, hrvatski i ugarski predstavnici su držali, da je taj mir pravno nevaljan i da je njegovim sklapanjem grubo povrijeden hrvatski i ugarski državnopravni položaj.

U to vrijeme Nikola Zrinski bio je hrvatskim banom. Ban je bio na čelu sudske, upravne i vojničke vlasti u Hrvatskoj. On je bio predstavnik hrvatskoga državnog suvereniteta. Hrvatski sabor je vodio čitavu upravu Hrvatske, a uz to se je bavio novčenjem i uređenjem vojske. O državnim problemima, koji se tiču Hrvatske, donosio

je na svojim sjednicama potrebne zaključke, koji su dostavljeni kralju, a nakon što ih je kralj potvrdio odnosno dao im sankciju, oni su imali snagu zakona. Petar, mlađi brat Nikole Zrinskoga, već je bio na glasu kao hrabar ratnik, koji je u nekoliko bitki pobjedio Turke, pa je bio imenovan kapetanom slunjskim, velemeričkim, žumberačkim uskoka, ogulinskim i t.d. Boraveći često u Ozlju, stupio je u tješnji doticaj s Vukom Krstom Frankopanom Tržačkim, pa se je tako upoznao i s njegovom djecom i to kćerkom Anom Katarinom, s kojom će se kasnije vjenčati, i sinom Franom Krstom Frankopanom, s kojim će kasnije biti pogubljen u Bečkomu Novom Mjestu. Svi su oni bili izraziti hrvatski rodoljubi i bavili su se književnošću. Živeći pretežno u Čakovcu, Nikola Zrinski se je često družio s mađarskim velikašima, izvrsno je poznavao mađarski jezik, pa je na mađarskom jeziku spjevao ep pod naslovom «Adriai tenernek Syrenaia» (Jadranskoga mora sirena). No, time se nije odrekao svoje pripadnosti hrvatskomu narodu. On o tomu izričito piše zagrebačkomu podžupanu Ivanu Ručiću: «Ego mihi conscius sum, etenim non degenerem me Croatam et quidem Zrinium esse scio» (6), što na hrvatskomu jeziku znači: «Ja sam sebe svjestan, ja nisam odrod, ja sam Hrvat i to Zrinski». Petar Zrinski je preveo na hrvatski jezik i preradio ep svoga brata Nikole, dodajući mu i neke svoje kitice. Sve je to objavio pod naslovom «Adrianskoga mora syrena». U svojim izvornim kiticama dao je maha svomu rodoljubnom čuvstvu. U «Obsadi Sigeckoj», koja je glavni dio toga spjeva, kroz usta glavnih junaka on ističe svoje hrvatstvo. Nikolu Šubića – Zrinskoga, znamenitoga branitelja Sigeta 1566., i njegove viteze naziva «obrambo hrvacka». Delivid, jedan od većih junaka u spjevu, plače videći, «da j' opast (opasnost – op. I. G.) hrvatskomu domu». Odvraćajući udarac turske sablje, Radovan se ponosi što je Hrvat, pa kliče: «Ja sam pak Hrvatom, ni (nije – op. I. G.) mi tajno ime». Slava pak Radivoja i Juranića trajat će «hrvatska sprot (nasuprot – op. I. G.) turskoj dokle sablja grede» (7). Njegova supruga Ana Katarina Frankopan – Zrinski, ta najveća i najtragičnija hrvatska banica, napisala je i objavila 1661. godine molitvenik «Putni tovaruš» (priatelj – op. I. G.), žalosteći se, «da se skoro zmeda (između – op. I. G.) vsega svita jezikov najmanje hrvackoga ovo doba štampanih knjig nahodi» (8). Pjesništvom se je bavio i njezin brat Fran Krsto Frankopan. U zavtoru je napisao zbirku pjesama «Garlick (vrtić – op. I. G.) za čas kratiti». I u njegovim se pjesmama očituje rodoljubna

nota, kao, na primjer, u pjesmi «Pozvanje na vojsku», u kojoj je i naročito poznati stih «navik on živi, ki zgine pošteno» (9).

Zbog toga je politika kralja Ludovika, kojom su hrvatska državna prava gažena i državni probitci oštećivani, morala izazvati uznemirenost naročito među takvim rođljubima, kakvi su bili Nikola i Petar Zrinski te Katarina Frankopan – Zrinski i njezin brat Fran Krsto Frankopan. Slična reakcija nastala je i u ugarskim rodoljubnim krugovima, među kojima se posebno ističu Đuro Lippay, nadbiskup ostrogonski, i Franjo Wesselény, palatin, kojima se je kasnije pridružio Franjo Nádasdy, državni sudac. Kako su hrvatski i ugarski državni probitci bili jednakо ugroženi, Hrvati i Mađari su zajednički nastupali. Da je kralj Ludovik redovito sazivao hrvatski i ugarski sabor, što mu je bila dužnost, njegovo politici se je moglo suprotstaviti na tim saborima. No, kako on to nije činio, oporba njegovo politici mogla se je organizirati samo izvan sabora, kako bi se prava i probitci domovine zaštitali.

Na čelu nezadovoljnika stajao je u početku Nikola Zrinski. On je po svojim sposobnostima i po svomu ugledu bio najpozvaniji, da bude vođa, oko kojega su se svi ostali bili spremni okupiti. No, on je 18. studenoga 1664. poginuo u lovnu u šumi nedaleko Čakovca, jer ga je smrtno ozlijedio ranjeni vepar. Na njegovo mjesto stupio je u Hrvatskoj brat mu Petar Zrinski. Petar je po Nikolinoj smrti, godine 1665., imenovan hrvatskim banom, a svečeno je ustoličen za bana tek 5. studenoga 1668. On je 5. travnja 1666. s ugarskim palatinom Franjom Wesselényem sklopio pisani ugovor za spas Hrvatske i Ugarske «na kakav mu drago zakonima i ustavom dopušteni način» (10). Naime, nedvojbeno je, da je kralj Ludovik kršio hrvatske i ugarske ustavne propise. Zbog toga njegova protuustavnoga ponašanja na nj se je imao primijeniti članak 31. Zlatne bule kralja Andrije II. od 1222., koji ovlašćuje biskupe i druge velikaše i plemiće kraljevine, ba se mogu bez ikakve povrede kraljevskoga veličanstva, zajedno ili pojedinačno, sada i ubuduće, oprijeti i protusloviti kralju i njegovim nasljednicima, ako, na primjer, ne bi jedamput godišnje i to 20. kolovoza održavao državni sabor (11). I kada su sklapali sporazum 5. travnja 1666. Petar Zrinski i Franjo Wesselény su mislili na primjenu članka 31. Zlatne bule, koji im dopušta i oružanu pobunu za zaštitu ustavnih prava tih dviju kraljevina.

Ali, Franjo Wesselény je uskoro i to 27. ožujka 1667. umro, pa je Petar Zrinski nastavio sam djelovati, bez oslonca na ugarske

Jadranskog mora sirena

velikaše. Na svoju stranu pridobio je celjskoga vlastelina Erazma Tattenbacha, a kasnije i svoga surjaka 26-godišnjega Franja Krstu Frankopana, koji do tada o cijelom ovom podhvatu ništa nije znao. U svemu tomu od početka je vrlo djelatno sudjelovala Petrova supruga Ana Katarina. Kao vrlo inteligentna, naobražena i prodorna žena, koja je poznavala strane jezike, obavljala je razne diplomatske misije, uspostavljajući i održavajući sveze s inozemnim predstavnicima. Radi podizanja oružanoga ustanka i zbacivanja Ludovika s hrvatskoga državnoga prijestolja Zrinski se je obraćao za pomoć francuskemu kralju Ljudevitu XIV. Francuski su mu predstavnici u početku davali nadu, da će dobiti tra-

ženu pomoć, ali kasnije, kad se je Ljudevit XIV. sporazumio s kraljem Ludovikom, ostavili su ga na cijedilu. Nakon toga se je obratio za pomoć Mletcima, ali je i tu bio bez uspjeha. Tada se je obratio Poljskoj, u kojoj je 19. lipnja 1669. izabran za kralja mladi Mihajlo Wiśniowiecki, ali ni tu nije bio bolje sreće. Zbog toga je Zrinski bio očajan. Od nikuda nije mogao dobiti pomoći, a Hrvatska je bila ugrožena, kako od Turaka, tako i od austrijskih Nijemaca i kralja Ludovika. Mora, da su nasilja njemačkih vojnika i časnika i Ludovikovo kršenje hrvatskih državnih prava prevršili svaku mjeru, pa su od Petra Zrinskoga stvorili ogorčenoga protivnika Austrije i nijemstva uopće. To pokazuju njegova književna djela i pis-

mo upućeno mladom poljskom kralju. Poznati su, naime, njegovi stihovi iz «Adrianskoga mora syrene»: «Ako se pak ufaš, bane, v pomoć nimšku, / Da od nje prijimaš tvou sriću Zrinsku:/ Veruj Nimcu, da znaš, kako suncu zimsku, / Od njega moć imaš kad primeš smrt tminsku» (12). U pismu, kojim želi odvratiti poljskoga kralja od ženidbe s Ludovikovom sestrom nadvojvodkinjom Eleonorom i od saveza s Austrijom, on daje poraznu sliku o kralju Ludoviku. On, naime, o njemu piše: «Kakovoj se prednosti ili olakšici može Poljska nadati od slaboumna vladara, odana samo plesovima i lakrdijama, a koji ni trenutka ne posvećuje junačkim djelima ili uopće važnijim poslovima, a onda još se daje voditi strašću ili privatnim interesima svojih ministara, pošto nikad ništa sam ne odlučuje; od vladara čija je blagajna prazna, koji nema kredita, koga susjedi preziru, prijatelji ne poštaju, a podanici mrze? K tomu dolazi još i ukorijenjena mržnja protiv Ugarske (i Hrvatske), koje bi htjeli uništiti, premda su vazda bile bedemom obrane nasljednim pokrajnjima». Iako potječe od političkoga protivnika, ovo mišljenje u potpunosti je potvrđila povijesna znanost. Austrija je za Zrinskoga utjelovljenje nemoralja. U istom pismu on o njoj piše: «Pa tako je eto austrijska vlada samo na oko toliko zauzeta za katoličku vjeru, jer je ona u istinu jedna bazilička vlada, to jest šarena kao basilisk, koja samo u nemiru drugih nalazi svoj mir, u nesreći drugih vreba svoju sreću, te u zatiranju slobode i posvemašnjem podjarmljenju Ugarske (i Hrvatske) traži svoju veličinu i slavu. Nema vlade na svijetu koja bi bila tako pokvarena i koja bi tako bestijalnih osjećaja gojila protiv Boga i međunarodnoga prava kao što austrijska, a kod svega najgore je to, što nema nade, da će se to ikada promijeniti ili popraviti. Vlada austrijska srlja ususret propasti svojoj: sve pokrajine njezine, a naročito Ugarska (i Hrvatska) vase za osvetom» (13). Nije poznato, da je itko drugi prije Ante Starčevića o Austriji ovako govorio.

Nakon svega ovoga Zrinski se je našao u bezizlaznom položaju. Zapadne sile su ga odbile, Austrija ga je mrzila i od nje se никакvu dobru nije mogao nadati, a u Hrvatsku su stizale vijesti, da će sada Turci, nakon završetka Kandijskoga rata s Mlečanima, navaliti svom silom na nju i na Zrinskoga. Zaprijetila je pogibelj, da će se nastaviti dalje osvajanje hrvatskoga područja. Da to sprječi, Zrinski se je odlučio na korenitu promjenu svoje dotadašnje politike. Do tada je slvio kao strah i trepet Turaka. Sudjelovao je u mnogim bitkama s njima i izvojevaо je mnoge pobjede nad njima.

Fran Krsto Frankopan

Zbog toga je bio hvaljen i slavljen u hrvatskomu narodu sve do Dubrovnika. Vladislav Menčetić, hrvatski pjesnik iz Dubrovnika, posvetio mu je svoju pjesmu «Trublja slovinska». Veličajući u njoj njegova junačka djela, kao i djela njegova pradjeda Nikole Šubića-Zrinskoga, i iznoseći njihove zasluge za slobodu zapadnih naroda, Menčetić je pjevao: «Od ropstva bi davno u valih / potonula Italija, / o hrvatskijeh da se žalih / more otomansko ne razbij» (14). Sada je pak, u izmijenjenim političkim okolnostima, Petar Zrinski poduzeo korake, da s Turcima sklopi savez i tako izbjegne rat, koji bi bio poguban za hrvatski narod. U tu svrhu poslao je 12. studenoga 1669. Franju Bukovačkoga, da pregovara s Turcima pod ovim uvjetima: Hrvatska i Ugarska dolaze pod sultanovo pokroviteljstvo i plaćaju godišnji danak od 12.000 talira, koji se nikad ne može povećati. Sultan je dužan očuvati Hrvatskoj i Ugarskoj njihove stare slobode i ustav. U sultanovo ime Hrvatskom i Ugarskom vladat će Petar Zrinski i njegovi potomci, a po izumreću njegova potomstva, Hrvatska i Ugarska izabrat će sebi same novu dinastiju, što sultan ima potvrditi. Gradove koje bi turska vojska otela Nijemcima predat će Turci Hrvatima i Madarima (15). Pravno gledano, državna nezavisnost Hrvatske i Ugarske, prema predloženim uvjetima, bila bi ograničena stanovitim sultanovim pravima, ali bi njihov položaj bio daleko povoljniji nego pod absolutističkom vladavinom kralja Ludovika.

Sultan Mehmed IV. i njegovo vijeće nalazili su se u Solunu i tu su 24. prosinca

1669. lijepo primili i saslušali Bukovačkoga, pa je on držao, da je savez s Turcima sklopljen i to je javio Zrinskomu, koji se je, čuvši tu vijest, sa svojim šurjakom Franom Krstom Frankopanom počeo spremati na ustanak. Svojim kmetovima u Hrvatskomu primorju i u Gorskому kotaru objavio je, da će ih osloboditi kmetstva, ako se pridruže ustanku. No, s turskim prihvaćanjem saveza sa Zrinskim stvar je bila drugčija. Ne htijući o tomu sam odlučiti, sultan je poslao Bukovačkoga k velikom vezиру Koeproeliju, koji je bio glavna ličnost u Turskomu Carstvu, a tada se je nalazio na otoku Kandiji. Koeproeli je, obzirom na njegovu prošlost, sumnjao u prave namjere Zrinskoga i nije se htio zbog njega zaratiti s kraljem Ludovikom. Zato je odpustio Bukovačkoga, rekavši mu, da će odgovor dobiti preko bosanskoga paše. Kako taj odgovor nikada nije stizao, Zrinski je uvidio, da je prevaren i izigran.

Ali, Beč je od početka znao za ovaj pokušaj tajnoga povezivanja Petra Zrinskoga s Turskom. Na turskomu dvoru bili su tumači Anastasije i Janikije Pajanoti, braća, rodom Grci. Oni su bili naznočni audijenciji Franje Bukovačkoga kod sultana i o svemu su izvjestili bečki dvor, odnosno njegove predstavnike. Za slično mađarsko konspirativno djelovanje saznao je drugim putem već prije. Saznavši za djelovanje Zrinskoga i Frankopana, kralj Ludovik i njegovi savjetnici pod vodstvom češkoga kneza Lobkovica odmah su stvorili osnovu, kako će ih domamiti u Beč, uhititi, osuditi i smaknuti. U više navrata pozivali su Zrinskoga, milo mu tepajući i nazivajući ga svojim dragim rođakom, da dođe opravdati se pred kraljem, koji će prema njemu dobrohotno postupiti i slično. Takva su mu pisma i poruke slali i Ludovik i Lobkovic. Istodobno su pripremali vojsku, koja će napasti Zrinskoga i Frankopana, pa je ta vojska čak počela i napadati i pljačkati njihova dobra. Videći da je ostavljen od sviju i da se ne može oduprijeti bečkoj ratnoj sili, Petar Zrinski odluči s Franom Krstom Frankopanom krenuti u Beč na kraljev poziv. I u doноšenju te odluke vodili su ga nacionalni probitci. Ako bi se oružjem kao hrvatski ban, koji je, doduše, već bio lišen banske časti, suprotstavio bečkoj ratnoj sili i u tomu ratu bio poražen, Austrija bi postupila s Hrvatskom, kao što je postupila s Češkom nakon bitke na Bijeloj Gori 1621. godine: Hrvatska bi izgubila svoju državnost, bila bi pretvorena u običnu austrijsku nasljednu pokrajinu i prestala bi postojati kao državni subjekt. Zato su oni krenuli u Beč na «izmirenje» s kraljem (16). U znak dobre volje Zrinski je najprije 8. travnja 1670. poslao

kao taoca u Beč svoga sina jedinca Ivana Antuna, a onda su 13. travnja iz Čakovca otišli on i Fran Krsto Frankopan. U Beču su u početku s njima lijepo postupali, a kada su vojnički učvrstili svoj položaj, zatvorili su ih, podvrgnuli ispitivanju, osudili na smrt i 30. travnja 1671. odsjekli im glave u Bečkomu Novom Mjestu. Ova smrtna osuda i njezino izvršenje najobičnije je umorstvo, jer je nije donijelo ovlašteno sudbeno tijelo.- Zrinskomu i Frankopanu sudili su knez Lobkovic i kraljevi tajni savjetnici, među kojima nije bilo nijednoga Hrvata na Mađara. U smislu kraljevskih obveza i saborskih zaključaka, donesenih za vrijeme kralja Matijaša Korpina i Vladislava II. Jagelovića, njima je, kao hrvatskim plemićima, mogao suditi samo sud, sastavljan od određanog broja domaćih prelata i baruna, koji se nalazi pod vlašću hrvatskoga sabora (17). Nezavistno o tomu, kralj Ludovik je ovom osudom počinio vjerolomstvo, jer je Zrinskoga na vjeru domamio u Beč, a kada je došao, odrubio mu je glavu. No, bečki dvor se nije ovim zadovoljio. Petrovu suprugu Anu Katarinu vojska je 15. srpnja 1670. silom odvela iz Čakovca u Graz, gdje su je, zajedno s najmlađom kćerkom Zorom Veronikom, držali u kućnomu pritvoru, pod stražom. U veljači 1672. su ih razdvojili i Anu Katarinu smjestili u samostan dominikanki u Grazu, a još uvijek mldb. Zoru Veroniku odveli u samostan uršulinki u Celovcu. Kad je Zora umrla, nama podataka, ali su obje živjele u oskudici. Shrvana tugom i svakovrsnom oskudicom, Katarina je umrla pomračena uma u samostanu dominikanki 16. studenoga 1673. u Grazu. Judita Petronila je još prije obiteljske katastrofe stupila u samostan uršulinki u Zagrebu i u njemu je ostala do kraja života koncem 17. stoljeća. Njezina starija sestra Jelena, i najstarije dijete Petra i Katarine Zrinski, nakon smrti svog prvog muža Franje Rakoczya udala se je 15. lipnja 1682. za Mirka Toekoelija, vođu mađarskih pobunjenika, koji je s naizmjeničnom srećom vodio bitke s kraljevskom vojskom. U tim bitkama isticala se je i Jelena hrabrom obranom Munkača u Ugarskoj. Na kraju je moral grad predati Leopoldovim vojskovođama, koji su je s djecom odveli u Beč i zatočili u samostan uršulinki. Nastojanjem svoga muža bila je oslobođena i umrla u progonstvu u Nikomediji, u Maloj Aziji, 18. veljače 1703. godine. Ivan Antun Zrinski, sin Petra i Katarine Zrinski, iako je bio lojalni kralju Ludoviku, jedno vrijeme je čak bio i časnik u njegovoj vojsci, stalno je bio pod paskom i sumnjičen kao kraljev protivnik. Godine 1683. bio je po drugi put zatvoren, kao zatvorenik držan u raznim

Pogubljeni Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan

tvrđavama, da bi na kraju bio premješten u tvrđavu Schlosseberg, u kojoj je nakon 20 godina tamnovanja, poludjevši, umro 11. studenoga 1703. godine. Adam Zrinski, sin Nikole Zrinskoga, također je bio lojalni kralju Ludoviku, sudjelovao je kao časnik u bitci kod Slankamena, u Srijemu, gdje je 19. kolovoza 1691. ubijen nabojem u leđa, dakle od vlastitih vojnika, ne ostavivši potomka. Potomka nije ostavio ni Fran Krsto Frankopan, koji bijaše zadnji muški potomak od roda svoga. Tako je Austrija iskorijenila ove dvije hrvatske obitelji, koje su stoljećima stajale na braniku Hrvatske.

Bilješke:

1. Lovre Katić: Pregled povijesti Hrvata, Zagreb, 1938., str.124.
2. Isto, str. 125.
3. Isto, str. 135. – 136.
4. Isto, str. 156.
5. Isto, str. 182.
6. Ferdo Šišić: Posljednji Zrinski i Frankopani na braniku domovine, Zbornik «Posljednji Zrinski i Frankopani», bez označenja godine i mjesta izdanja, str. 12., bilješka 1.
7. Mihovil Kombol: Povijest hrvatske književnosti, Zagreb 1945., str. 261.
8. Cherubin Šegvić i Ferdo Rožić: Neoteta baština, Zbornik «Posljednji Zrinski i Frankopani», str. 218.
9. Isto, str. 212.
10. Ferdo Šišić: Pregled povijesti hrvatskoga naroda, Zagreb 1962., str. 302.
11. Antun Dabinović: Hrvatska državna i pravna povijest, Zagreb, 1940., str. 192. – 194.
12. Cherubin Šegvić i Ferdo Rožić, nav. dj., str. 183. i 187.
13. Ferdo Šišić: Posljednji Zrinski i Frankopani na braniku domovine, str. 65.
14. Vladislav Menčetić: Trublja slovinska, Zbornik stihova XVII. Stoljeća, Pet stoljeća hrvatska knjižavnost, Zagreb, 1967., str. 127. – 140.
15. Ferdo Šišić: Pregled povijesti hrvatskoga naroda, str. 304., i Lovre Katić, nav. dj., str. 149.
16. Ivo Guberina: Borba Zrinskih i Frankopana za hrvatsko državno pravo, «Hrvatska smotra» br. 5, Zagreb, svibanj 1944., str. 197. – 199.
17. Antun Dabinović, nav. dj., str. 272. i 292.

PISMA IZ ISTRE

U kao ... ud !!!

U lokalnom našem glasilu, pod naslovom "Pula, grad koji tone" od 23.3.2006. izašao je članak s ovakvim početkom: "Is-crtani penis, kao vrh proustaškog mačističkog izričaja, već se tjednima kočoperi posred antifašističkog spomenika ..." I tako dalje, iako i dalje i više od ove notorne gluposti, doista ne treba ići.

A netko, netko doista neozbiljan, najblaže rečeno, crta penise, pimpeke po partizanskim spomenicima u Puli. Uostalom ... puna je Pula besmislenih, glupih, neduhovitih, idiotskih, grafita. I sve bi autore tih štupideca trabalo nekako uhvatiti na djelu, pa ako ništa drugo, tako ih papreno po džepu opaliti, da im više nikad nebi na pamet palo nagrđivati gradske fasade, spomenike i druga mjesta.

No, da se vratimo na početak. Gospodin Zoran Angeleski, autor spomenutog članka, je ne trepnuvši, taj pimpek na spomeniku na "Punti" proglašio "proustaškim izričajem"! Kakve veze ima pimpek sa ustaštvom, to sasvim sigurno ni on ne zna. No, očito je nekim stvarima ideološki opsjednut.

Kao onaj vojnik, koga je i mahanje maramicom na rastanku, asociralo na ...

O B A V I J E S T

ing. HRVOJE PEČUVČIĆ

**Javi se! Slavimo 60. g. mature.
Pošalji svoju adresu.
Otišao u Ameriku.**

Moja adresa:

PAVICA KILLER
Tolstojeva 16
21000 SPLIT
HRVATSKA

Piše:

Vlado JURCAN

pi..u! Kako? Lako! Jer samo na piz.u misli!!! Uostalom, ima tu nečega!

"U" kao ... ud! Pa da, ima logike! Ali je netko pimpek nacrtao i na onom spomeniku na rivi! Antifašističkom? Svakako! A taj je spomenik, danas svi znamo, bio namijenjen hrvatskim vojnicima strijeljanim od nacista u Francuskoj. Pa su ga kasnije komunisti uzeli i neku drugu ulogu mu mamijenili! E, pa kad bi sad netko, tko od Angeleskog drugačije razmišlja, iz činjenice nacrtanog pimpeka, htio izvući jednako glup zaključak, mogao bi reći: "Pa da, to su učinile komunjare! Znaju oni dobro da je to zapravo spomenik pripadnicima hrvatske vojske! Pimpek? Pa, da! "P" kao ... Partija!!! Ku..c, kao ... komunisti!!!"

Da bi oni koji se novinarima smatraju, pa za to i plaću primaju, morali imati i znanja i pameti i poštenja i objektivnosti, to izgleda nekim od njih baš i nije jasno. Jer Zoran Angeleski pri kraju izriče još jednu notornu laž. Prvo kaže da su partizani oslobodili Istru. Što je čista istina, pa

svidjelo se to nekom ili ne! Ali nastavlja, da je Pavelić prodao Istru (i Dalmaciju) Talijanima, što je totalna glupost, koja se vuče i vuče po govorima i člancima naših lokalnih politikanata i lokalnih listova. Kako je to Pavelić mogao prodati ono što nije ni imao? NDH je nastala raspadom stare Jugoslavije u čijem sastavu nije bila Istra! Pa zaboga, Istra je nakon prvog svjetskog rata pripala Italiji! I ta se glupost, ta laž, ponoviti će to, godinama, iz prigode u prigodu, vuče po našim (nekim našim) medijima! Zahvaljujući neukim ili tendencioznim novinarima i političarima!

Ja sam pravaš pa je moj stav prema NDH i Paveliću sasvim sigurno, drugačiji od stava gospodina Angeleskog. Ali mi ni jednog trenutka ni na kraj pameti nije bilo osporavati povijesne činjenice. Ni to da su partizani oslobodili Istru, ali ni to da su Istru Talijanima "prodali" ... jugoslavenski političari! Uostalom, tko je uopće i Pašića i Pavelića pitao za mišljenje kad se je krojila karta Europe!

I da se na kraju vratimo spornom članku, "Pula, grad koji tone". Hoće li Pula doista potonuti zbog ... nekoliko nacrtanih pimpeka????

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

Tijekom ožujka i travnja 2006. svojim su prilozima izlaženje našeg časopisa svojim nesebičnim prilozima pomogli:

Antun	Tutman	Dubrovnik	220,00 kn
Ljubo	Wolitz	Dubrovnik	70,00 kn
Marija	Pučaj	Zagreb	500,00 kn
Milka	Marković	Kiseljak	150,00 kn
Branko	Rakarić	Zagreb	300,00 kn
Ada	Vidas - Car	Zagreb	200,00 kn
Vladislav	Musa	Zagreb	120,00 kn
Ivan	Miličević	Ljubuški	200,00 kn
Ivan	Javor	Zagreb	200,00 kn
Anthony	Gojceta	New York - USA	100 USD
		u k u p n o	1.960,00 KN i 100 USD

Zahvaljujemo se darovateljima, i ubuduće se preporučujući njihovoj susretljivosti. (Ur.)

KAKO SU NAS «OSLOBODILI»

Sjećanje sina koji niti nakon 63 godine ne može prežaliti smrt, odnosno ubojstvo svoje majke i tragediju koja se dogodila obitelji terorom jugoslavenskih partizana

13. 04. 1945. godine moja majka Slavica Đaković, 34 godine, i moja sestra Nada, 15 godina, otputovali su posljednjim vlakom ondašnje NDH u 21,30 sati iz Đakova za Zagreb k mojoj teti, majčinoj sestri Danici Carević. Zbog čestih partizanskih napada iz zraka, vlak je do Zagreba putovao tri dana. U Zagrebu su boravile i nakon ulaska partizana, 9. svibnja 1945., sve do 30. svibnja 1945., kada su se morale vratiti u mjesto starnog prebivališta, Đakovo. Rekli su im da im se ondje neće ništa dogoditi i da mogu mirno ići s izdanom propusnicom.

Slavica Đaković

30. 05. 1945. godine krenule su vlakom prema Đakovu, u koji su stigle 02. lipnja, oko 21,30 sati, u subotu. Tamo sam ih dočekao ja, sin i brat Mladen, jer je otac Josip Đaković, star 45 godina, uhapšen još 25. travnja 1945., oko 1 sat u noći, bez nekog poznatog razloga. Bio je službenik, a sada se nalazio u zatvoru OZN-e u ulici JNA broj 33, današnjoj Ulici bana Josipa Jelačića. Od mene su saznale da je i otac moje majke Slavice, moj djed Andrija Jelaković, umirovljeni inženjer geometar, star 69 godina, otac osmoro odrasle djece i djed 15-oro unučadi, zajedno sa zetom Josipom Verhasom, diplomiranim pravnikom, starim 35 godina, ocem četvero malodobne djece, odveden iz svoje kuće već 17. travnja 1945., iste noći kada su partizani «oslobodili» Đakovo i s velikom kolonom Đakovčana i seljana okolnih sela otjerani prema Ruševu, selu u požeškoj

Piše:

Mladen ĐAKOVIĆ

općini, vezane žicom, gladne i žedne, mučene i putem tučene, te nakon cijelodnevног hoda ponovo mučene, likvidirane i spaljene. Tek 2005. godine održana je prva komemoracija tim hrvatskim žrtvama, čije kosti još i sada leže na nekoliko lokacija od Đakova do Ruševa. Velika grupa građana likvidirana je također bez suda, «u ime naroda», u takozvanoj Parokovoj bašći iza bivše đakovačke župne crkve, a neki su likvidirani s njemačkim i talijanskim zarobljenicima u velikom Strossmayerovom parku ispod današnje tribine Đakovačkih vezova. Oni koji su bili «samo zatvoreni» imali su «sreću» slušati dolazak novih zatvorenika i zveket lanaca. Velika većina zauvijek je nestala.

Po dolasku iz Zagreba boravak moje majke u kući trajao je samo jedan dan, jer je već 4. lipnja uhapšena i odvedena u isti zatvor gdje se nalazio i moj otac, no s njim se nikada više nije vidjela. Moj otac Josip pričao je da ju je po dolasku u zatvor prepoznao po glasu i zovnuo je: «Slava!», a njen odgovor bio je: »Joca!», jer smo ga tako svi zvali. Taj zaziv imenima bio je posljednji susret mojih roditelja. Ja sam kao dječak video moju majku živu,

skriven u susjedovoju bašći, koja je graničila sa zatvorom. Nakon toga je nisam više vidio.

Sestra Nada je otisla moliti Margitu Zubek, suradnicu partizana, da se zauzme da nam puste majku i oca, na što je ona odgovorila: »Oca će vam možda pustiti, ali majku ne.« Na blagdan svetog Petra, 29. lipnja, moja sestra je dobila dozvolu da se s majkom vidi u nazročnosti stražara. Majka je pritom rekla: »Nado, oni će mene ubiti, a možda će tatu pustiti. Držite se tate jer on vam je dobar.« To su bile zadnje riječi moje majke upućene nama, njenoj djeci. U istoj zatvorskoj celiji s njom bila je i Anica Morić iz Đakova, kojoj je moja majka rekla: »Anice, oni će mene ubiti.« Anicu su dan prije majčine smrti maknuli, vjerojatno da ne bude svjedoka mučenju koje će uslijediti, i poslali na tešku robiju. Prije majčine smrti moj otac je premješten u drugi zatvor, u bivšu kuću doktora Šalkovića u Ulici kralja Tomislava. Dana 03. srpnja 1945. godine u kuću moje bake Evice Jelaković, stare 65 godina, došao je djelatnik OZN-e i hladno priopćio da je Slavica Đaković nešto prije ponoći, 02. srpnja preminula.

Sestra i ja također smo se nalazili u kući bake Evice. O šoku koji smo svi doživjeli teško je govoriti. Također je rečeno da će škrinju s majčinim tijelom dovesti zaprežna kola s jednim konjem. Baka i ja do-

GRADSKA KOMISIJA ZBJEGA U ZAGREBU

Broj SLUŽBENO.

PROPUŠNICA

Za *Đaković Jelka Mars* iz *Đakovo*
kotar *Đakovo*, koji putuje kao izbjeglica u *Đakovo*
kotar *Đakovo* sa *1* članova.

Mole se sve civilne i vojne vlasti, da imenovanom ne prave smetnje, već mi u svemu budu pri ruci.

U Zagrebu,

1945.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

ODPUTOVAO
iz Zagreba dne *28.5.1945.*
BEZ PRAVA NA POVRATAK

ZA GRADSKU KOMISIJU ZBJEGA
U ZAGREBU:

Propusnica Slave Đaković pri povratku u Đakovo

Slavica i kći Nada

čekali smo ta kola na početku Preradovićeve ulice iza katedrale i lagano krenuli za njima do bakine kuće u Boškovićevu ulici. Majčin boravak u zatvoru trajao je 28 dana, a koliko je bio težak svjedočilo je njeni tijelo koje je tako brzo podleglo torturi. Da smrt nije bila prirodna dokazuje i slijed događaja. Moja je sestra, shrvana tugom jer je naša mlada majka bila i naša najbolja prijateljica, uvijek vesela i namijana, pa je život bez nje izgledao gotovo nemoguć, krenula liječniku da pregleda tijelo naše majke i izda potvrdu za pogreb. U ambulanti doktora Čelede dočekala ju je doktorova žena i nakon što je saznala što treba, rekla je da doktora Čelede nema, a da je i u kući ne bi došao. Sestrą je nakon toga otišla u općinu prijaviti majčinu smrt u matični ured i u hodniku je susrela doktoricu Sakač, koju je za-

molila da dođe pregledati majčino tijelo. Na upit što piše u zatvorskoj otpusnici o uzroku smrti i sestrinog odgovora da piše «angina pektoris», doktorica je rekla: »To znači ne istražuj. Ja ću ipak doći, ali je ne smijem pregledati.» To je i učinila.

Kolika je mržnja obuzela ljude koji su nas «oslobodili naših najmilijih», svjedoči i položaj tijela u kojem je majka položena u škrinju. Umjesto kršćanski sklopljениh ruku na grudima, njenu su desnu ruku podigli iznad glave u pozdrav »Za dom spremni!». Ni u smrti nije bilo milosti. Nokti na desnoj ruci bili su podliti krvlju, na lijevoj su samo dva prsta bila bijela. Isti dan kada je majka dovezena mrtva, uhapšena je njeni najmlađa sestra, moja teta Ankica Verhas, stara 32 godine, kako ne bi mogla prisustovati sahrani. Njeni četvero djece odvedeno je baki Ag-

nezi Verhas. Među ljudima je vladao takav strah od terora, da je na sahranu moje majke, osim bake i nas dvoje njezine djece, došle samo moje dvije tete Micika i Ljubica Jelaković, koje su živjele u Đakovu, Anuška Verhas, šogorica tete Ankice koja je bila u zatvoru, par odanih prijatelja i tri susjeda. Sprovod je vodio svećenik Marko Nikolin, a cijelim putem od bakine kuće do groblja na uglovima ulica stajali su oznaši. Idući dan nakon majčine sahrane otac je iz zatvora pušten kući. U zatvoru je boravio 72 dana. Otišao je s bujnom, valovitom, crnom kosom, a izašao sa sijedom.

Tako je partizanskim «oslobodenjem» obitelji Jelaković izgubila:

- glavu obitelji, inžinjera Andriju Jelakovića,

- njegovog zeta, diplomiranog pravnika Josipa Verhasa,

- kćerku Slavicu Đaković,

- sina Andriju Jelakovića, starog 42 godine, domobranskog potpukovnika u Štabu Zagreb, koji je uhapšen 18. svibnja 1945., te zatvoren u privatnoj kući, u podrumu Pantovčaka 1 i od tada mu se gubi svaki trag,

- sina Vladimira, starog 36 godina, učitelja koji je poginuo ili je ubijen u Srijemu, te vjerojatno sahranjen u masovnoj grobnici na Fruškoj gori.

Kuća naše bake dug je godina bila poligon za iživljavanje raznih milicijskih apartčika, koji su u bilo koje doba noći lupalili na vrata, upadali noću u kuću i vršili premetačine, tražeći kompromitirajući uspitaški materijal. Tomu su svjedočili i četvero djece pokojnog Josipa Verhasa, čija je majka, moja teta Ankica umrla od srca u 39. godini života. Baka se nakon svih tragedija skrbila i za njih, bez mirovine i naknade za kuću, čiju su polovicu konfiscirali i bez naknade koristili veliki podrum moga djeda, koji danas stoji napušten i devastiran. Gotovo sva djeca u toj obitelji rasla su s traumama bez ijednog ili oba roditelja i gotovo bez sredstava za život. Najveća je tragedija što i danas, nakon što imamo slobodnu i neovisnu državu Hrvatsku, mnogi tvrde da partizani i komunistička vlast, kao antifašisti, nisu činili zločine. Ovo moje svjedočanstvo o samoj jednoj obitelji je kap u moru zla, koje se dogodilo nakon što su nas «oslobodili».

RECENZIJA KNJIGE

GRADIŠĆANSKI HRVATI

– Između tradicije i suvremenosti

Krajem 2005. godine, u izdanju nakladnog društva Eduka, profesorica povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Božena Vranješ- Šoljan objavila je sintezu povijesti gradišćanskih Hrvata, pod nazivom «Gradišćanski Hrvati- Između tradicije i suvremenosti». Sintiza obuhvaća vrijeme od kraja 15. stoljeća, od kada sežu prva masovna iseljenja Hrvata iz matične zemlje pred Osmanlijama, do suvremenosti, kada u uvjetima stvaranja Europske unije manjinska pitanja, pa tako i pitanje gradišćanskih Hrvata, gube političku težinu koju su imala tokom čitavog dadesetog stoljeća, te poprimaju folklorni značaj, popustljiv pred asimilatorskim utjecajima. Sintiza manjim dijelom govori o prostoru od kuda je krenulo iseljenje, uglavnom o prostoru između Save i Velebita, a većim dijelom o prostoru koloniziranom Hrvatima u navedenom vremenu i okolnostima, koji se u početku protezao od Karpata do Bečkog bazena, da bi se do danas suzio na austrijsku pokrajinu Gradišće, zapadnu Mađarsku i nekoliko sela u Slovačkoj, gdje živi hrvatska manjina, skupnim imenom nazivana gradišćanski Hrvati.

Ovdje nije riječ o sintezi kronološki raspoređenih političkih događaja, velikim datumima koji su apstraktno utjecali na hrvatsko manjinsko društvo, nego o sintezi same društvene evolucije, konkretnom stanovništvu, koje se pod određenim okolnostima, pa i događajima, brojčano, svjetonazorski, nacionalno, klasno, gospodarski i tehnoški, dakle strukturalno mijenjalo. Zato je djelo podijeljeno na niz manjih tematskih jedinica, koje analiziraju pojedini problem, uklopljenih u četiri poglavlja.

Prvo poglavlje, «Ljudi u pokretu», govori o prostoru između Save i Velebita, ali i Slavonije te dalmatinskog zaleđa, odakle je, većinom organizirano, u režiji Hrvatskog sabora koji je privremeno evakuirao stanovništvo, zatim velikaša koji su premeštali svoju radnu snagu na vlastita imanja podalje ratnih sukoba, ili plemića koji su predvodili stanovništvo na opusnjela, ali sigurna imanja drugih velikaša,

Piše:

Stjepan KICOŠ

iseljavano hrvatsko stanovništvo. Iseljavanje se dogodilo u nekoliko valova, od kojih se onaj najveći, 1533. godine, obilježava i kao službeni datum selidbe. Nadalje, autorica potanko navodi prostor hrvatskog naseljavanja, te pravi razliku između novootemljenih hrvatskih sela, te starih sela, opustjelih uslijed osmanlijskih pljačkanja i agrarne krize u 16. stoljeću. Hrvati naseljeni na prostoru Slovačke i Donje Austrije, prvi zbog slavenskog okruženja, drugi zbog pritisaka donjoaustrijskih staleža, nisu odoljeli asimilaciji, dok je na prostoru zapadnougarskih županija, danas austrijske pokrajine Gradišće i nekoliko sela u zapadnoj Mađarskoj, do lazilo i do kroatiziranja nehrvatskog stanovništva.

Drugo poglavlje

Drugo poglavlje, «Tradicijski život između rubnosti i integracije», govori o socijalnom položaju hrvatskih kolonista, koji je određivan ugovorom s vlastelinom. Najpovoljniji položaj kolonista bio je na sjeveru, u Zadunavlju u blizini velikih gradova, koji su poticali seljake da budu okrenuti tržišnoj proizvodnji. Tu su, doduše, obvezе seljaka prema vlastelinu bile najveće, ali su bile jasno i precizno određene, te nisu dopuštale samovolju. Kao i u pradomovini, i u novoj je domovini vlaški položaj jamčio pravnu slobodu, dok vremenom i oni nisu izgubili povlastice. Srednje i niže plemstvo poteklo s hrvatskih prostora, bez zemlje u novoj domovini, u novim je okolnostima teškom mukom dolazilo do potvrde svojih titula i povlastica. Otpor je, osobito u Donjoj Austriji, dolazio od domaćih staleža koji su na taj način branili svoje interese, pa je hrvatsko plemstvo vrlo brzo asimilirano. Iz seljačkih redova rađa se nova elita bogatih seljaka, paora, koji uključeni u tržišnu proizvodnju imaju dovoljno novca školovati jedno od svoje djece za učitelja ili svećenika.

Mirom u Srijemskim Karlovциma, 1699. godine, Ugarskoj je vraćena cjelovitost, a Ugarskom pragmatičkom sankcijom vraćena joj je državnopravna zasebnost i nedjeljivost ugarske krune. Međutim, zemlja je gospodarski zaostala, trgovina ugasla, gradovi nerazvijeni, a stanovništvo prorijedeno ratovima i pljačkom. U novom gospodarskom uređenju Monarhije, ugarski dio dobiva ulogu žitnice. Seljaci su opterećeni velikim ob-

BOŽENA VRANJEŠ-ŠOLJAN

GRADIŠĆANSKI HRVATI

IZMEĐU TRADICIJE I SUVREMENOSTI

Naslovica knjige

vezama, ali i samovoljom velikaša, koja prestaje u drugoj polovici 18. stoljeća, uvođenjem Terezijanskog urbara. Tek uz važne prometnice i velike gradove stvaraju se poduzetničke inicijative, u koje se uključuju i hrvatski seljak.

Isto poglavlje govori i o duhovnim temeljima hrvatskih naseljenika, njihovom jeziku, vjeri, interesima, te obrazovanju koje je prenosilo i čuvalo stare temelje, te propušтало nova saznanja. Kako se do spomenutih migracija u 15., 16. i 17. stoljeću čakavskim narječjem govorilo ne samo u Istri i u Primorju, nego i u Lici, na

Stjepan Konzul Istranin, pop glagoljaš i protestantski propovjednik, preveo Novi Zavjet na hrvatski jezik

Kordunu i u Pounju, dakle na prostoru s koga je potekla glavnina iseljenika, to je gradičansko-hrvatski jezik uzgojen ugavnom na čakavskim temeljima, uz manje štokavske i kajkavske elemente, te strane utjecaje, dijelom donesene iz pradomovine, dijelom stecene u novoj.

Usprkos snažnom utjecaju reformacije, prihvatanju protestantizma od pojedinih veleposjednika, Zrinskih na primjer, čime je na temelju augšburškog vjerskog maura i službena religija na njihovim imanjima naseljenim hrvatskim pučanstvom bila protestantska, usprkos otvaranju protestantskih tiskara koje su postajale središta hrvatske pismenosti, vjerske književnosti na hrvatskom jeziku, napisane latinicom, cirilicom i glagoljicom, usprkos hrvatskom protestantskom svećenstvu koje je propovijedalo na hrvatskom jeziku, hrvatski naseljenici većinom su ostali vjerni Katoličkoj crkvi, te su jaču podršku dali protureformskom pokretu. Otvaranjem katoličkih škola na hrvatskom jeziku, po uzoru na slične protestantske škole, početkom 17. stoljeća, te isusovačkih sveučilišta u Grazu i Trnavi, koje pohađaju i hrvatski studenti, polako se stvara i tanak sloj hrvatske društvene elite, koja mijenja odnarođeno pleme.

Raspuštanjem isusovačkog reda 1773. godine brigu o obrazovanju preuzima država, čime se širi krug školovanih, ali i omogućuje organizirano odnarođivanje, bilo germanizaciju, bilo mađarizaciju. Pučke škole osnivaju se u svim župama na maternjem jeziku većine, naseljene u tom kraju. Od 1845. godine pučko školovanje postaje obavezno.

Treće poglavlje

Treće poglavlje nosi naziv «Prema političkim i društvenim mijenjama», a obrađuje modernizaciju gradičansko-hrvatskog društva, njegovo nacionalno integriranje u 19. stoljeću, te povjesni kontekst u kojem se to odvija.

Nakon napoleonskih ratova, unatoč konzervativnom Metternichovom režimu ništa nije moglo zaustaviti reformu društva. Već krajem 18. stoljeća dolazi do naglog porasta stanovništva, te pojave viška poljoprivrednika koji se dnevnim, sezonskim i stalnim migracijama slijevaju u gradove. Selo se počinje otvarati vanjskim utjecajima i pojavljuje se radništvo. Društvo se počinje modernizirati, prvo u austrijskom dijelu Monarhije, a potom se, u režiji ugarskih veleposjednika, liberalne reforme počinju pripremati i u ugarskom

dijelu. Uslijedili su zahtjevi za radikalnim reformama, od političkih traženja ugarske nezavisnosti, s ostalim dijelovima Monarhije povezane osobom vladara, do socijalnih zahtjeva za ukidanjem kmetstva, jednakosti svakog pred zakonom, te širenjem biračkog prava na osnovi imovinskog cenzusa. Navedene reforme stvorile su nove socijalne probleme, jer su se neki seljaci u spomenutim okolnostima bolje snašli i uključili u tržišnu proizvodnju, dok su drugi pri tomu osiromašili. Jednakost svakog pred zakonom i uvođenje upravnog jedinstva stvorio je pojам jedinstvenog podanika ugarske države, pripadnika službeno jedine postojeće, ugarske nacije, s karakteristikama dominantnog, mađarskog naroda. Osobine ostalih ugarskih naroda, pa i Hrvata, nisu dovoljno participirale u pojmu ugarske nacije. Uvođenjem nove administrativne podjele, Hrvati u zapadnoj Ugarskoj razmrvljeni su unutar devet kotara, čime je olakšano njihovo odnarođivanje. Unatoč tomu, zapadnougarski Hrvati u hrvatsko – mađarskom ratu nisu podržali bana Josipa Jelačića.

Apsolutizam koji je slijedio nakon poraza mađarske revolucije potpuno modernizira državu. Prilikom reforme školstva, zapadnougarski Hrvati do-

laze u dodir s jezičnim i pravopisnim reformama u Hrvatskoj, te počinje odvajanje od jezične tradicije iz 18. stoljeća i približavanje «ilirskom jeziku», odnosno hrvatskom književnom jeziku. Istodobno i u Hrvatskoj počinje interes za zapadnougarske Hrvate.

Austro-ugarskom nagodbom 1867. godine, kojom je dominacija u državi podijeljena između Nijemaca i Mađara, u ugarskom dijelu države nastavlja se tiha mađarizacija. Zakonom o narodnosti iz 1868. propisano je postojanje jedne, ugarske nacije za sve ugarske državljane, s tim da je ugarskim nemajuškim narodnostima dopuštena upotreba materinjih jezika u nižim sudskim stupnjevima, javnoj upravi, školstvu u nižim, srednjim i višim školama u općinama gdje sačinjavaju većinu ili privatnim školama osnovanim za potrebe određene manjine, te im je dopušteno slobodno osnivanje kul-

Rasprostranjenost hrvatskih sela u Gradišću

Austrijski savezni parlament 1918.

turnih i političkih društava. Međutim, vrlo brzo su se ovi liberalni zakoni prestali poštivati i ustupili mjesto otvorenoj mađarizaciji.

Jezik postaje glavni čimbenik nacionalnog grupiranja Hrvata u zapadnoj Ugarskoj. Početkom sedamdesetih godina hrvatsko školstvo u zapadnoj Ugarskoj prihvata jedinstven književni jezik na temelju čakavsko – ikavske varijante. Biće je pokušaja da hrvatski književni jezik postane i književni jezik zapadnougarskih Hrvata, međutim ti su se pokušaji razbili o bedem mađarske nacionalne ideje, koja je uvođenjem mađarskog jezika kao obavezognog u pučkim i nastavnog na učiteljskim akademijama intenzivirala mađarizaciju. Uz određene poteškoće i otpor konzervativnih elemenata, usvojena je i upotreba novog hrvatskog pravopisa s dijakritičkim znakovima, a u književnost zapadnougarskih Hrvata u većoj su se mjeri počele uvlacići i riječi iz hrvatskog književnog jezika.

U političkom smislu zapadnougarski Hrvati su pojavom masovnih političkih stranaka oštro podijeljeni između Katoličke narodne stranke, koja je kritizirala vladinu nacionalnu politiku, te Socijaldemokratske stranke, koja se nije obazirala na državno nacionalno pitanje, nego isključivo na društveno-gospodarsko.

Tokom ovih procesa, od druge polovice 19. stoljeća do početka 20. stoljeća, broj Hrvata u ukupnom broju zapadnougarskog stanovništva opada, a opada i u ukupnom broju stanovnika Ugarske, što upućuje na asimilaciju i iseljavanje. Najveći broj Hrvata u tom razdoblju bio je uposlen u poljoprivredi, gdje dominiraju mali zemljoposjednici. Građanski sloj ne postoji. Ipak, 1910. godine počinje izlaziti prvi list na hrvatskom jeziku zapadnougarskih Hrvata, «Naše novine», tjednik koji postaje sredstvo nacionalnog povezivanja. Politički, list je simpatizirao s Ka-

toličkom narodnom strankom, kasnije Kršćansko – socijalnom, što zbog uredničkog vijeća poteklog iz svećeničkih krugova, što zbog zalaganja navedene stranke na pravednjem rješenju nacionalnog pitanja u Ugarskoj. Iako se list klonio članaka posvećenih Hrvatskoj, njegov najznačajniji suradnik i urednik, Mate Meršić Miloradić, nastojao je jezik korišten u novinama što više približiti hrvatskom književnom jeziku.

Četvrto poglavlje

U četvrtom, zadnjem poglavljju, pod nazivom «Gradičanski Hrvati između tradicije i svremenosti», analizirane su političke, socijalne, kulturne i gospodarske promjene zapadnougarskih ili gradičanskih Hrvata u 20. stoljeću, višestruke promjene državnog okvira, njihovo izbijanje na svjetsku političku scenu, uvlačenje u političke igre, te sudbina koja im se spremila u novim političkim i gospodarskim okolnostima ujedinjene Europe.

Raspadom Austro-Ugarske države, 1918. godine, dio zapadnougarskih Hrvata, okupljenih oko «Naših novina», priželjkivao je kulturnu autonomiju hrvatskog naroda unutar mađarske države. Drugi dio, koji je gospodarski gravitirao prema razvijenim austrijskim gradovima, priželjkivao je pripajanje Austriji. Neznatan dio težio je pripajanju Državi SHS, odnosno Kraljevini SHS. Ideju o podjeli zapadnougarskog područja, gdje je živjelo oko 50 000 Hrvata i oko 600 000 Nijemaca, između Češke, odnosno Čehoslovačke i Hrvatske, odnosno Kraljevine SHS, koja se javila među istaknutim češkim i hrvatskim političarima, među zapadnougarskim Hrvatima nije naišla na simpatije. Pitanje državne pripadnosti hrvatske manjine rješila je Pariška mirovna konferencija, koja je, vođena načelom prirodног prava naroda na samoodređenje, tri zapadnougarske županije, Mošon, Šopron i Vas, naseljene Nijemcima i Hrvatima, prepustila Austriji, pri čemu se tamo našlo oko 40 000 Hrvata, a oko 10 000 Hrvata ostalo je u susjednoj Mađarskoj, odvojeni državnom granicom od svojih sunarodnjaka.

Novopripojeno područje postalo je deveta austrijska savezna jedinica, pokrajina Burgerland ili Gradišće, gdje su Hrvati kao povlaštena manjina uživali vrlo široke povlastice. Stara hrvatska elita, stvorena u okrilju ugarskog društva, u novim okolnostima izgubila je utjecaj i

smisao. «Naše novine» prestale su izlaziti, a umjesto njih hrvatski intelektualci i bečki studenti pokrenuli su novo hrvatsko glasilo, «Hrvatske novine». Pokušaj stvaranja prve hrvatske političke stranke propao je na prvim pokrajinskim izborima, pa se hrvatski birački korpus ponovo podijelio između Kršćansko – socijalne i Socijaldemokratske stranke, ovaj put austrijske. «Hrvatske novine» postale su glasilo kršćanskih socijala, koji su se fokusirali na zaštitu nacionalnih interesa hrvatske manjine. Hrvatski socijaldemokrati pokrenuli su list na hrvatskom jeziku, «Naš glas».

U dvadesetim godinama Austrija se privremeno oporavlja od ratnih stradanja, prilikom čega velik dio njenih državljanina, u velikom omjeru Hrvata, seli u prekomorske zemlje. Svjetska gospodarska križa početkom tridesetih godina pogoda i Austriju, no tokom te krize Hrvati se, dotad mahom poljoprivrednici, približavaju socijalnoj strukturi većinskog njemačkog stanovništva. Počinju participirati u obrtu, industriji, prometu, novčarstvu i trgovini. U to vrijeme osnivaju i krovnu organizaciju u očuvanju hrvatskog identiteta, Hrvatsko kulturno društvo, blisko «Hrvatskim novinama» i kršćanskim socijalima, povezanu i sa Zagrebom. Prvi predsjednik Društva bio je svećenik, književnik i novinar Ignac Horvat, koji se zalaže za nadregionalan jezik gradičanskih Hrvata, blizak hrvatskom književnom jeziku.

Od 1922. – 1937. godine izvršena je mirna integracija hrvatskih, velikom većinom vjerskih osnovnih škola u austrijski školski sustav, koji je poznavao isključivo osmogodišnje državne škole. Hrvati su u malom broju pohađali srednje škole, a niti u jednoj hrvatskoj općini nije ni bilo srednje škole, pa se hrvatski jezik ni na jednoj srednjoj školi predavao ni kao obvezni predmet. Podržavljenjem osnovnih škola, škole sa više od 70% hrvatske djece nastavu su održavale na hrvatskom, od 30 – 70% hrvatske djece na hrvatskom i njemačkom, a manje od 30% samo na njemačkom.

Tokom gospodarske, društvene i političke krize Republike Austrije, prilikom koje je ukinut savezni parlament i uvedena staleška država, a zemlju potresali incidenti prokomunističkih i pronacističkih paravojnih skupina, Hrvati oko Hrvatskog kulturnog društva, bliski kršćanskim-socijalima, podržali su ustavne pro-

Željezno, glavni grad pokrajine Gradišće

mjene predsjednika vlade Dolfussa iz 1934., te dobili svoje predstavnike u parlamentu Gradišća. Hrvati koji su u nacističkoj Njemačkoj vidjeli izlaz iz gospodarske krize, te razočarani pripadnici politički uništene Socijaldemokratske stranke pristupili su Nacionalnog socijalističkoj njemačkoj radničkoj partiji i pripremali Hitlerov Anschluss, u ožujku 1938.

Dolaskom nacista na vlast započinje agresivna germanizacija, uzrokovanu što cenurom, zabranama, a što stvorenom psihozom. «Hrvatske novine» se 1942. zabranjuju, a oko 70 % školske djece prešlo je s hrvatske na njemačku nastavu. Gradišće se, kao dio njemačkog Reicha, administrativno dijeli na dvije pokrajine. Sjeverni dio pripojen je postojecoj pokrajini Donji Dunav, a južni Štajerskoj, čime je hrvatska manjina razdrobljena i utopljena u germanskem moru. U takvim okolnostima, vlasti Nezavisne Države Hrvatske planirale su preseljenje gradišćanskih Hrvata u pradomovinu, što među samim gradišćanskim Hrvatima nije našlo na oduševljenje.

Nakon rata Austrija je podijeljena na okupacijska područja, a vrhovnu vlast imalo je Savezničko vijeće. Gradišće je pripalo sovjetskoj okupacijskoj zoni. Josip Broz Tito, tada Staljinov saveznik, od Austrije je tražio Korušku i Štajersku, od kuda je namjeravao protjerati njemačko stanovništvo i na prazan prostor naseliti gradišćanske Hrvate. Nakon raskida sa Staljinom, 1948., takvi zahtjevi su utihнули. Potpisivanjem Državnog ugovora

1955. godine, četiri velesile su se povukle iz Austrije, uz austrijsko jamstvo da se neće pripojiti Njemačkoj, te da će ostati neutralna u hladnom ratu. Isti ugovor precizirao je i manjinska prava, koja je slovenska manjina u Austriji realizirala u puno većoj mjeri nego hrvatska.

Realizaciju hrvatskih manjinskih prava preuzeila je središnja hrvatska kulturna institucija, Hrvatsko kulturno društvo, koja obnavlja «Hrvatske novine», prvo pod imenom «Naš tjednik», a od 1960. pod starim imenom. Novine izlaze do danas, a bliske su Austrijskoj narodnoj stranci. Osim ove institucije i njenog glasila, austrijski Hrvati su nakon rata osnivali čitav niz institucija i publikacija na hrvatskom jeziku od specijaliziranih časopisa za poljoprivrednike, glazbenih, književnih, zabavnih, omladinskih, do političkih pa i komunističkih glasila na hrvatskom jeziku. Jedna od novih institucija je Hrvatski akademski klub, organizacija studenata i srednjoškolaca osnovana 1948. godine, čiji značajniji utjecaj počinje pokretanjem lista «Glas – časopisa za kulturu i politiku», 1957. godine.

Suradnja gradišćanskih Hrvata s Hrvatskom obnovljena je 1951. godine osnutkom Matice iseljenika Hrvatske, a znatno se produbila u vrijeme hrvatskog nacionalnog pokreta sedamdesetih godina. Tada s gradiš-

ćanskim Hrvatima uspostavljaju veze mnoge hrvatske institucije, kao što su Povijesni muzej u Zagrebu, JAZU, Zavod za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu, a do danas su Hrvatski državni arhiv i Institut za etnologiju i folkloristiku prikupili arhivsku građu iz austrijskih, mađarskih i slovačkih, te privatnih i crkvenih arhiva, kao i etnološku i folklorističku literaturu o gradišćanskim Hrvatima, fotografije, kazivanja i tonske zapise narodnih pripovijesti, pjesama i melodija.

Pri kraju knjige autorica navodi poteskoće pri procjeni kretanja broja zapadnougarskih, gradišćanskih Hrvata kroz povijest, no konstantira stalni pad brojnosti. To objašnjava migracijama, ali i assimilacijom, za što navodi više razloga, od prisilnih do dobrovoljnih. Također navodi i popis 49 hrvatskih naselja u Gradišću koja su se održala do danas. Ovi podaci podgrijavaju crne slutnje o budućnosti hrvatske manjine u austrijskoj pokrajini Gradišće, zapadnoj Mađarskoj i malom dijelu Slovačke, no autorica naglašava i integrativne elemente koji bi, uz potporu austrijskih vlasti, mogli zaustaviti ovaj negativan trend. Naime, više od trideset župa nalazi se u nadležnosti hrvatskog dušebrižništva, kulturne veze s Hrvatskom su nesmetane i vrlo dobre, Hrvati danas nisu neobrazovan seljački puk, bez političkog i financijskog zaleda, njihova povijest je znanstveno obrađena, a njihov društveni život bogat je raznim institucijama, udrugama i njihovim listovima. Također, sami gradišćanski Hrvati spremni su uz njemački jezik njegovati i hrvatski. Uz sve to, autorici preostaje vjerovati da će se povijest gradišćanskih Hrvata još dugo pisati i nadopunjavati, te da će tu povijest, i u budućnosti, svjedočiti sami gradišćanski Hrvati.

Dvojezična škola u Gradišću

Odgovor mr. Ivanu Fumiću, objavljeno u listu "Bjelovarac", 31. III. 2006.

JASENOVAC JE BIO USTAŠKI, PARTIZANSKI I LOGOR ZA INFORMBIROOVCE

U tjedniku "BJELOVARAC" od 16. III. 2006. na 3. stranici objavljen je dopis mr. Ivana Fumića *Neke tvrdnje profesora Vladimira Horvata o Jasenovcu spadaju u rubriku "vjerovali ili ne"*. Na brojne autore napade moram čitateljima bar kratko odgovoriti, pa molim uredništvo da čitav moj odgovor objavi u narednom broju.

O g. Fumiću nisam našao nikakve podatke, a ima i tajni telefonski broj. Znadem samo da se smatra glavnim antifašistom, i to sigurno od 22. VI. 1941., kad je Hitler napao Staljinu. Ne znam je li i on bio u Sisačkom partizanskom odredu koji je formiran te večeri, po očitom nalogu iz Moskve, i već sutradan krenuo u diverziju pod parolom "*Ho-ruk hrvatska prugo!*". No, vjerojatno se držao partizanskih stihova koje sam sa zaprepaštenjem slušao kao dijete:

"Ja i kapa od tri roga, borimo se protiv Boga, protiv popa i oltara i časnih sestra!" Očito je da u tim stihovima nema "antifašizma", nego samo komunistički a(anti)teizam i bespoštedna borba protiv vjere i vjernika, naročito intelektualaca, i protiv predstavnika Crkve.

I moj otac Ivan Horvat "kao vjeran katolik i iskren Hrvat", strijeljan je u Bjelovaru 7. XI. 1945. Kao župni orguljaš 1941. bio je prognan s obitelju iz Međimurja, kao i svi učitelji i orguljaši, da ne bi sprječavali mađarizaciju. (Samu su župniči ostali, zaslugom nadb. Stepinca što nije dao crkvenu jurisdikciju vojnemu biskupu Mindsentiju, koji je planirao i čistku klera.)

Slavko Goldstein piše: "O koncentracionim logorima Jasenovac i Stara Gradiška do 2001. godine objavljeno je 1.106 knjiga, 1.482 memoarska zapisa i studijskih članaka, 108 zbirki dokumenata. Iako među tim djelima ima i vrijednih i vjerdostojnjih, još je uvijek u javnosti vrlo rašireno mišljenje da objektivna slika o jasenovačkom logorskom kompleksu nije uspostavljena." (Predgovor knjizi Nataše Mataušić, Jasenovac 1941-1945., 2003., str.7.)

Piše:

Prof. dr. sc. Vladimir HORVAT

Umjesto svađa o novom postavu, treba reći istinu: bio je ustaški, partizanski i logor za informbiroovce!

Na ulazu u Jasenovac Srbin Lazo Bašić organizirao je industrijsku zonu s 4 pogona: ciglana i crepana, pilana, lančara i ljevaonica zvona. Kad je vlasnik početkom travnja 1941. sve napustio, ustaše su tu formirali sabirni i radni logor, dodavši još pogon avio-dijelova i pogon naoružanja u kojem se proizvodila i *hrvatska strojnica*. Prijatelj koji ju posjeduje, *dao mi je tehničke podatke: izrađena je po modelu Steier, koji ima zrno 9mm i čahura 19mm, a u hrvatskoj strojnici čahura je dulja, ima 25mm, pa je više baruta i veći domet i snaga.*

Hrvati su radosno dočekali stvaranje NDH, ali su mnogi bili razočarani njezinim ostvarenjem pod okriljem fašizma i nacizma. Takvi su bili poslati u Jasenovac. Nacionalni sastav zatvorenika jasno pokazuje i činjenica da je tamo bio *zatvoren i dr Vlatko Maček, predsjednik HSS, najbrojnije hrvatske političke*

stranke. (Antun Miletić, *Koncentracioni logor Jasenovac, III svezak, str. 614-617.*) Isti autor donosi dokumente iz ženske kaznione Stara Gradiška. Šefica je vodila dnevno brojno stanje po vjerskoj pripadnosti, i dnevno je najveći broj katolikinja, tj. Hrvatica. Po analogiji, i u Jasenovcu je mogao biti najveći broj Hrvata.

Tzv. "oslobođenje" bio je zapravo samo preokret, jer 8. V. 1945., kad je ostvarena "smrt fašizmu", nije došla "sloboda narodu". Nažalost, nastali su masovni progoni i zatvaranja vjernika i Hrvata, i kravne likvidacije na Bleiburgu i križnim putovima, u brojnim masovnim grobnicama i u svim starim i novim logorima.

Logor Jasenovac sigurno je postojao kao partizanski nakon pobjede "narodne vlasti". Kad sam jednom pitao g. Milana Bulajića, je li nova vlast osnivala nove logore, odgovorio je:

"Dakako, trebali su joj." Upitah dalje, znači li to da je upotrebljavala i sve stare logore. Opet je potvrdio. Tada sam upitao što je bilo s logorom Jasenovac? "E, to ne znam," reče i osta živ.

Kad sam to priopovjedao g. Josipu Manoliću, nasmiješio se i rekao, da je nemoguće da Bulajić ne zna da je logor Jaseno-

Spomenik u Jasenovcu

Unutrašnjost logora Jasenovac

vac djelovao bar do 1948., kad je otvoren Goli otok.

Dakle, partizanski logor Jasenovac nije "prepostavka bez utemeljenja", kako piše g. Fumić.

Postoje brojni dokazi. Meni su dvije umirovljene Zagrepčanke poklonile mali ukoričen džepni kalendarić iz 1946. koji je njihov pokojni otac ing. šumarstva Matija Helman imao u logoru Stara Gradiška. Od početka lipnja 1946.on je u nj zapisao, kako slijedi po datumima:

"1. 6. 1946. Išli u Jasenovac za uređenje konačišta.

2. 6. 1946. Kopanje poljskog zahoda. Zidanje privremenog štednjaka za kuhanje hrane. Čišćenje, priprema za gradnju krušne peći i donos materijala. ...

3. 6. 1946. Zidanje krušne peći i štednjaka, početak. Izmjena uske pruge i stojećih obodnih zidova bivšeg logora.

4.6.1946. Dovoz cigle i ilovače za gradnju peći i zidanje iste. Popravak rešetki na prozorima osuđeničke nastambe. ... Konačno 9. 6. piše: "Odlazak . Gradiška."

Nisu li te bilješke jasan dokaz opstojnosti i trajanja, odnosno obnavljanja logora ?

Postoji jedna velika zagonetka. Iz razdoblja ustaškog logora postoje brojni dokumenti iz 1945. oko 29.000 preživjelih logoraša. A iz razdoblja partizanskog logora preživjeli svjedoci su jako rijetki, i boje se govoriti, kao da im je netko utjerao strah u kosti, a dokumentarne građe nema. Ja sam prošle godine dvaput posjetio Jasenovac radi istraživanja. Od najstarijih stanovnika doznao sam neke zanimljive pojedinosti, ali sam u Upravi Spomen-područja bio jako razočaran. Dobio sam na poklon knjigu Nataše Mataušić, ali je i ona nedorečena, a u citiranom predgovoru g. Slavko Goldstein priznaje da je jako malo stručnih tekstova. Osim toga baš ništa nisam video od eksponata, a kad sam pitao za dokumentarnu građu,

rekoše da nemaju, jer je odvučena u Beograd.

To zapravo znači da su jedino još ostala grobišta, koja su se uočila na avionskim snimkama. Ali kad su počela iskapanja, umjesto očekivanih tijela logoraša, pronađeni su ostaci domobrana, Nijemaca, ustasha i seljaka. A najveća je zagonetka u onom što je zapisao dr. Srboljub Živanović: "Tokom iskopavanja na jasenovačkom terenu članovi komisije su *nalazili znatne količine zlatnog nakita i novca. .. Članovi ekipe su sve zlatne predmete skupili i nakon završetka radova predali u zapisnik SUBNORU-u Hrvatske*". Sve to citira prof. Ljubica Štefan u knjizi *Mitovi i zatajena povijest*, Zagreb, 1999., str. 185-186. Na temelju toga zapisnika ona je naslovila svoj članak *Gospodine Fumiću, gdje je jasenovačko zlato?*

Ali nije doživjela vaš odgovor. Mene zanima pitanje što zapravo znači izraz "zlatni nakit i novac"? Meni se nameće odgovor da su to *zlatni dukati slavonskih snaša koje su bježale pred partizanima*. Ing. Ivan Ruševljan opisao je povlačenje iz Zagreba 8. V. 1945.: "Ispred nas deset kilometarska kolona civila, mahom Šokača iz Srijema i Slavonije. Oko 600 kola s konjskom zapregom. U kolima u prosjeku dva unuka, snaša, baka i djed. U svakim kolima, reče mi jedan dida, bilo je najmanje 50 šokačkih dukata. ... Zlatnici su, ... bili ušiveni u odjeću.... Koliko je bilo takvih kolona...?" (Lj. Štefan, navedeno djelo, str. 186.) Očito, u Jasenovcu su ih krvnici dočekivali samo na nož, jer bi do dir ruke osjetio dukate i odnio ih kao ratni plijen.

Cini se da su do 1948. bila likvidirana većina zatvorenika, pa je malo svjedoka. A tad je nastala paradoksalna promjena, kad su *1948. najžešći staljinisti bili osuđeni kao opasni informbirovci*. O njima je Ivo Banac napisao knjigu *Sa Staljinom protiv Tita* (Globus, 1990.) U njoj on piše da su brojni jugoslavenski oficiri, uglavnom Hrvati, bili osuđeni kao staljinisti i informbirovci, te bili zatvoreni u logoru Jasenovac, gdje su im čuvari bili Srbi i Crnogorci, još donedavni četnici, koji su se tek potkraj rata pridružili partizanima. Stoga se u Jugoslaviji, pod krinkom "bratstva i jedinstva", zapravo vodila srpska politika i provodile čistke protiv Hrvata, kako bi se ostvario plan "velike Srbije".

Logor Jasenovac funkcionirao je do 1951., koliko je trajalo "raščišćenje logor-

skog prostora" (A. Miletić, navedeno djelo , str. 718.). Poslije su prebačeni na Goli otok, koji je prve uznike počeo primati krajem 1948. Ali i odande ipak ima preživjelih svjedoka, od kojih su neki čak i dvaput bili ondje zatočeni, a još su živi.

Na kraju ću opširnije citirati g. Fumića: "Izjava o tzv. hrvatskoj strojnici spada u ono 'vjerovali ili ne', kao i cijelo predavanje prof. Horvata, koje je puno neistina i proizvoljnosti. To se, ipak, ne bi trebalo očekivati od uvaženog katolika, i to isusovca - svećenika."

Zahvaljujem gospodinu Fumiću na tako dirljivom završetku, i obećajem da ću još pisati o jasenovačkim istinama i hrvatskoj strojnici, kojom je bila naoružana hrvatska vojska, i koja se čak izvozila. Zbog te strojnica partizani su od Anglo-Amerikanaca, protiv dotadašnje prakse, naručili bombardiranje logora, pa je Lisak na sudu posvjedočio da je tada poginulo stotinjak pomilovanih logoraša koji su se spremali kući. Da obradujem sve istinoljubive i znatiželjne čitatelje, te dokažem da ne pišem "neistine i proizvoljnosti", uskoro ću fotografiju te strojnice i objaviti. Možda će i g. Fumić progledati i početi priznavati istinu, premda je netko rekao da je najteže priznati krvavu istinu, dok su još živi krvnici i njihovi sinovi, kao i djeca nevinih žrtava. Dao Bog da pomešane kosti i prepaćene boli procvjetaju pomirenjem.

Crtež logora Jasenovac

U IME FANTOMSKE UDRUGE

U ime fantomske udruge «Goli Otok» oglasio se Rado Pejić njemačkoj udruzi političkih zatvorenika slijedećim pismom (prijevod s njemačkog):

«Sa žaljenjem javljamo vam, da je bivši predsjednik Hratskog društva političkih zatvorenika i predsjednik Inter-Assa gosp. Jure Knezović raskrinkan kao aktivni suradnik bivše jugoslavenske tajne policije SDB ili UDBA-e.

Dosadašnje aktivnosti gosp. Knezovića bile su nam sumnjive, jer je pisao u «Stacheldrahtu» da je Hrvatska najbolje rješila socijalni status političkih zatvorenika, što ni na koji način ne odgovara istini, jer Hrvatska još nije donijela lustracijski zakon što bi značilo rehabilitaciju. Žrtve komunizma još danas se progone. Cijeli aparat gonjenja

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

je netaknut. Ima puno znakova da je rat, koji se ovdje odigrao, bio projekt jugoslavenske tajne policije, kako bi se komunisti održali na vlasti. Taj projekt zvuči za neke visoko paranoidan, nažlost previše je znakova koji tu tezu potvrđuju.

Nadam se da ćete preispitati vaše odnose s Jurom Knezovićem i obavijestiti druge članice Inter-Assa.

Rado Pejić»

Plod srpsko-hrvatskog braka, Rade Pejić, počinje svoj pamflet bizantskim žaljenjem (krv nije voda), ali eto

javlja da je Jure Knezović raskrinkan kao aktivni suradnik bivše udbe, te strancima javlja da je konačno našao argumente koji dokazuju moju navodnu udbašku suradnju.

Ja sam, po njemu udbaš:

- jer sam u njemačkom časopisu «Stacheldraht» (bodljikava žica) objavio članak i ustvrdio da je Hrvatska najbolje rješila socijalni status bivših političkih zatvorenika,

- jer Republika Hrvatska još nije donijela lustracijski zakon koji da bi značio rehabilitaciju (sic!),

- jer da se žrtve komunizma još i danas progone,

- jer da je cijeli aparat gonjenja netaknut,

Prikaz rješavanja socijalnog statusa bivših političkih zatvorenika

Država	Mirovina	Naknada štete po mjesecu	Način isplate naknade štete
Hrvatska	Staž: priznat u dvostrukom trajanju. Zarada: državni prosjek uvećan za 40%, te tako dobiven iznos uvećan prema duljini izdržane kazne za najmanje 25% a najviše 100%.	Iznos: 225 eura	isplata u gotovini u četiri obroka
Njemačka	Staž: priznat u jednostrukom trajanju. Zarada: državni prosjek bez povišice	Iznos: 307 eura	isplata u gotovini u dva obroka
Češka	Staž: priznat u jednostrukom trajanju. Zarada: prema plaći radnog mjesta s kojega je uhičen. Dodatak na mirovinu: ako je u zatvoru radio teški posao: 0,50 eura, ako je radio lakši posao: 0,37 eura Mirovina nije mogla prijeći granicu iznad 190 eura	Prvi iznos: 125 eura Drugi iznos: 312 eura	Prva isplata u gotovini do maksimalno 1500 eura, ostatak u dionicama koje moraju mirovati najmanje 10 godina, tako je ostatak skoro svima propao (slično našim dionicama) Druga isplata u gotovini limitirana na maksimalno 3750 eura
Slovačka	Staž: priznat u jednostrukom trajanju. Zarada: prema plaći radnog mjesta s kojega je uhičen. Dodatak na mirovinu: ako je u zatvoru radio teški posao: 0,50 eura, ako je radio lakši posao: 0,37 eura Mirovina nije mogla prijeći granicu iznad 190 eura	Prvi iznos: 125 eura Drugi iznos: 180 eura	Prva isplata u gotovini do maksimalno 1500 eura, ostatak u dionicama koje moraju mirovati najmanje 10 godina, tako je ostatak skoro svima propao (slično našim dionicama) Druga isplata u gotovini limitirana na maksimalno 2162 eura

- jer rat koji se po njemu «odigrao» da je projekt jugoslavenske tajne policije, zašto on ne navodi niti jedan dokaz, štoviše priznaje da je to «visoko paranoidna» teza.

Premda su ne samo te njegove teze paranoidne i besmislene, htio bih poštovanom čitateljstvu podastrijeti stvarnost kako bi svaki mogao donijet svoj vlastiti sud.

Može biti da je on Zakonom nezadovoljan, ali da je Hrvatska najbolje riješila socijalni status bivših političkih zatvorenika, kako je iz prikaza u okviru vidljivo, nepobitna je istina.

Dakle nitko nema mirovinu uvećanu za najmanje 105% do najviše 240%, a to se dobiva svaki mjesec. Jest da su njemačke kolege dobile 82 eura po mjesecu veću naknadu, ali u mirovini smo to već davno dobili izravnano i još više. Hrvatskim političkim zatvorenicima nije stavljen limit na isplatu naknade i najpravednije je određena, jer se ravna po danu. Nismo dobili kupone, koje bi nam za sitne novce odkupili direktori iz prošlih vremena ili bi nakon deset godina mirovanja bili bezvrijedan papir, kako je to u nekih drugih. Dok dionice nisam ni spominjao. Hrvatski zakon o pravima političkih zatvorenika zanimljiv je materijal za druge udruge koje se bore za svoja prava, pa tako i za njemačke kolege, koji su me i zamolili da o zakonu, u čijem stvaranju i provođenju sam sudjelovao, napišem u Stracheldratu. Svatko Zakon o političkim zatvorenicima može naći na internetu: www.nn.hr i uvjeriti se.

Znano je da se HDPZ i ja kako dopredsjednik odnosno predsjednik zalagao da Republika Hrvatska doneće lustracijski zakon kao što su ga donijele mnoge druge države. Nedostatak političke volje i proklamirana sveopća pomirba, te ratni uvjeti razlog su zbog čega nije donesen lustracijski zakon a ne Jure Knežević. Radosavova tvrdnja da bi donošenje lustracijskog zakona

značilo rehabilitaciju je absurdna. Njegova predstava o rehabilitaciji govori da on ne zna da rehabilitaciju provodi sud i to na zahtjev i pojedinačno. Ni Crkva u Hrvata nije tražila rehabilitaciju za bl. Alojzija Stepinca. Hrvatski politički zatvorenici rehabilitirani su činjenicom da je konačno ostvarena samostalna Hrvatska država zbog čega su u 99% slučajeva i postali zatvorenici. Zakon o pravima političkih zatvorenika i Statut HDPZ-a jasno govore da je politički zatvorenik «osoba koja je radi borbe za hrvatsku državnu samostalnost bila lišena slobode». To što jugoslaven Rade Pejić nije zbog toga bio lišen slobode, pa se ne osjeća rehabilitiran je njegov problem a ne dokaz da sam ja udbaš.

Dovoditi mene u svezu s današnjim navodnim progonom žrtava komuniz-

ma je tvrdnja koju bi možda mogli riješiti psihijatri Rade Pejića.

I tvrdnja da je cijeli jugoslavenski aparat gonjenja netaknut je nestvarna i uvredljiva za one hrvatske snage koje su danas u tim aparatima, a nemaju ništa zajedničkoga s ostacima jugoslavenskog aparata gonjenja.

Tvrđnja Rade Pejića da se «ovdje rat odigrao» govori o tome koliko on cijeni krvave žrtve Domovinskog rata koji je bio obrambeni, a koji je on promatrao iz sigurne Njemačke. On rehabilitira Miloševića i velikosrpsku agresiju na Hrvatsku. Zašto? To vjerojatno najbolje znade on, ali bih htio opisati moje susrete s njim, pa prosudite sami zašto.

U HDPZ u Masarykovoj došao je dva puta. Jednom u pratinji bivšeg političkog zatvorenika K.M. koji bio suradnikom i udbe i stranih obavještajnih

UOKG e.V.
Genslerstraße 66
Raum 315
13 055 Berlin-Hohenschönhausen
BR Deutschland

HDPZ „Goli Otok“
Visica Put 20

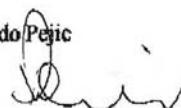
23452 Karin
Kroatien
mail:pejicr@lycos.de
www.politicki-zatvorenici.de

21.02.2006

Sehr geehrte Damen und Herren,

mit Bedauern teilen wir Euch mit dass der ehemalige President des kroatischen Verein des ehemaligen politischen Gefangenen und Präsident der Inter-Asso Herr Jure Knežević, wurde enttarnt als aktives Mitglied des ehemaligen jugoslawischen Geheimdienstes SDB oder UDBA-e.
Die bisherigen Aktivitäten von Herrn Knežević kamen uns Verdächtig vor, da er im „STACHELDRAHT“ geschrieben hat, das Kroatien am besten den sozialen Status der politischen Gefangenen geregelt hat, was auf keiner Weise der Wahrheit entspricht. Abgesehen davon das Kroatien noch keinen Lastrationsgesetz hat, was würde eine Rehabilitierung bedeuten. Opfer des Kommunismus in Jugoslawien wurden noch Heute verfolgt. Der ganze Verfolgungs Apparat ist noch intakt. Es gibt viele Beweise das den Krieg der sich hier abgespielt hat ein Projekt des jugoslawischen Geheimdienstes gewesen war, um Kommunisten an der Macht zu erhalten. Diese Projekt klingt für manche hochparanoid, leider es sind zu viele Merkmale die diese These beweisen.
Ich hoffe Sie werden überprüfen Ihre Beziehung zu Jure Knežević und benachrichtigen andere Mitglieder Inter-Asso.

Mit freundlichen Grüßen

Rado Pejić

Faksimil Pejićevog pisma njemačkoj udruzi političkih zatvorenika

služba, a živio je u Njemačkoj u blizini izbjegličkog logora. Drugi put je došao sam i žalio se da Zakon ne predviđa prioritetno zapošljavanje, da djeca nemaju besplatne dječje vrtiće i sl. Rekao sam mu da je većina u mirovini i da većina ima unuke, a da se zakon ne radi po želji pojedinca.

Onda je počeo prigovarati da Društvo podržava navodni šovinizam i da je ekstremno desničarsko. U toj polemici ispljunuo je argument šovinizma, jer da se Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti preimenovala u Hrvatsku akademiju znanosti i umjetnosti a da je to isto napravila ustaška vlast. Na to sam ga zamolio da napusti prostorije HDPZ-a i da više ne dolazi.

Eto, to je Rade Pejić dijete, s-h braka, koji je strancima poslao otrovni list pun izmišljotina i laži, čime je nanio štetu nama kao narodu, jer tko drži do sebe ne rješava svoje probleme kod susjeda. To što je učinio govor o čovjeku bez nacionalne svijesti i nacionalnog ponosa, a za to treba imati ljudskog, nacionalnog i državotvornog dostojanstva što taj jugović očito nema.

Na 11. sjednici predsjedništva Inter-Assa izvjestio sam Predsjedništvo o objedama na moj račun od liste u Hrvatskom listu do pisma Rade Pejića. Predsjedništvo mi je iskazalo povjerenje i o tome donijelo sljedeći Zaključak:

Predsjednik Jure Knezović izvjestio je o napadima na nj. Odbacio je ove napade kao neodržive, neutemeljene i objede. Već je po zakonu o tisku iznio protustav koji je neizmjenjen objavljen. Protiv začetnika ove objede poduzeti su pravni koraci.

Predsjedništvo je suglasno primilo izjavu predsjednika Jure Knezovića na znanje.

SLAVONIJA

*ta zemlja
čije se nebo
na poljubac
zemlji svija*

JUNAK DOMOVINSKOG RATA (MARKU VULETIĆU)

*ta zemlja
čija duša
iz crnice
stidljivo klija*

*ostavila ga je
žena*

*ta zemlja
u čiju brazdu
želim se
prosut i ja*

*ostavio ga je
sin*

Slavonija

*ostavio je
ženu*

Mario Bilić

*ostavio je
sina*

NAŠA KUĆA

*ruši se
stara kuća
ka da je
od pruća*

*razmišlja
koga da ubije*

*ruši se kuća
za nova svanuća*

*razmišlja
da se ubije*

*al' diže se
iznova nova
ona
iz naših snova*

*prošao je
sva ratišta*

*ta kuća
paput gnijezda
narast će
sve do zvijezda*

*prošla su ga
sva ratišta*

*t a kuća
naša sreća
jer je
i od srca veća*

*ranjavao je
i ranjen je*

Mario Bilić

*ubijao je
i ubijen je*

*Hrvatska mu je
dala sebe*

*dao je sve
za Hrvatsku*

ZATVORENIK

KATA NJEGOVAN

23. ožujka o.g. uslijed teške bolesti (lječenje redovitom dijalizom), preminula je naša članica KATA NJEGOVAN (rođ. Vukić), kći Stipe. Rođena je 11.XI 1927.g. u Tribnju- Krušcici. Njezino političko uznišvo i stradanje počinje po svršetku po svršetku Drugog svjetskog rata.

Okružni sud u Zadru presudom od 10.VII 1947.g. (Posl.br. K 94/47), osudio ju je na kaznu zatvora sa prisilnim radom u trajanju od 3 godine te na 3 godine gubitka političkih i građanskih prava.

Optužba je glasila, da je Kata skupa sa Zorkom, Marijom i Ankom (sve prezimena Vukić) sredinom 1946. godine pomagala skupinu donedavnih hrvatskih vojnika koji su se nalazili na Velebitu i koji se nisu željeli predati u ruke jugokomunističkim i partizanskim zlotvorima.

U presudi stoji da su «dogovorno se sastajale sa odmetnicima s Velebita Vukić Antonom, Matak Ivanom, Šarić Milom i Došen Ivanom i to na raznim mjestima nedaleko Tribnja dajući im obaviještenja o stanju u svom selu te o jačini i pokretima vojske i nosile im svaki put po nekoliko litara mljeka te tako davanjem obaviještenja i dostavljanjem hrane pomagale osobe koje su se odmetnule od vlasti, čime su također ometale državne organe u njihovom otkrivanju i hvatanju».

Kao otežice sud je mladim Hrvaticama našao to da su hrvatske borce pomagale s upornošću. Stroža kazna izrečena je Kati i Zorki jer da «su posebno isticale držanje iz kojega se vidi da se za svoje djelovanje ne kazu te da su rđavog karaktera...», dakle hrabro i dostojanstveno su se držale pred neprijateljskim sudom koji milost nije poznavao i za kojega je hrvatsko domoljublje «rđava» osobina. Kata Njegovan je robijala od 5. lipnja 1947. do 21. rujna 1949. godine, kada je puštena na uvjetni otpust.

Nažalost, Providnost kao da je Kati namijenila patnju, zbog komunizma je prošla životnu kalvariju i mladosti, a u starosti se morala hrvati s teškom i neizlječivom bolešću.

Neka joj je laka hrvatska zemlja!

Bruno Zorić, prof.

AMALIA BOBINAC

Smrt nam je otela našu dragu supatnicu iz KPD-a Požege, u nedjelju prije podne, 5. ožujka 2006. Sahranjena je bez pompe i uobičajenog vijenca HDPZ-a, jer nismo bili obaviješteni, prehitro se je sve odvijalo. Ovo pišem da se ne zaboravi jedno pošteno srce koje je kucalo za Hrvatsku, Boga, obitelj i branilo čast naših supatnica i prijateljica. Od prvog našeg susreta u čeliji u Novoj Vesi 1946. godine, do njenog odlaska u vječnost, ostala je između nas čvrsta povezanost. Uvijek je bila spremna saslušati jude i rješavati probleme svojih supatnica u svomu toplom i gospodljubivom domu.

Sa zanimanjem je pratila sva zbiranja u HDPZ-u i Hrvatskoj.

Nikad se nije tužila na gorku sudbinu iz prošlosti.

Živjela je skromno, boreći se hrabro za svoj opstanak.

Bila je brižna majka, baka i prabaka.

Umrla je svjesno. Ponosno je nosila svoj križ do kraja.

**BILA JOJ LAKA
HRVATSKA GRUDA!**

Višnja Sever

IZLAZAK

1951.

*VLAKOVI JURE POLJIMA
I SREBRE SE PRAZNE PRUGE*

*KIŠE NATAPAJU UVREDE.
SNJEGOVI PREKRILI TUGE.*

JESEN JE DONJELA PLODOVE.

*PATNJE SU SKUPLJALE BODOVE.
VRIJEME JE RANE VIDALO,
OKOVE STRAŠNE SKIDALO.*

Višnja Sever

U SPOMEN ANĐELKA FRANIČEVIĆ

Laka joj bila hrvatska zemlja!

HDPZ

ZLATKO ČUBAKOVIĆ

Zlatko Čubaković

Na Veliki petak primio sam poziv od predsjednika Zlatka Čubakovića za izbornu skupštinu Hrvatskog društva političkih zatvorenika – Podružnica Krapina, a pola sata nakon poziva stigla je obavijest da je gospodin Čubaković preminuo. Gotovo u istom trenu vijest i potvrda o aktivnosti jednog od vrlih članova naše udruge, da bi sve bilo zbrisano neminovnošću koja znači da na Zlatka više ne možemo računati.

Iako u visokoj životnoj dobi vodio je Podružnicu u Krapinsko-zagorskoj županiji s elanom i lakoćom kao da se radi o mladom čovjeku. Da je to doista tako govori i podatak da Podružnica Krapina nikada nije bila na dnevnom redu udruge po problemima, već samo kao primjer uzorne podružnice.

Upoznali smo se dobro surađujući, a zbližilo nas je podizanje spomen obilježja u Lepoglavi, jer je kao bivši robijaš iz kaznionice Lepoglava bio posebno senzibiliziran, iako se baš u vrijeme izgradnje spomenika nije mogao sav posvetiti zbog bolesti.

Zlatko Čubaković rođen je 6. svibnja 1926. godine u Hrvatskoj Kostajnici gdje je završio i osnovnu školu. Gimnaziju je pohađao u Sisku, nakon čega se upisuje na studij veterine u Zagrebu. S obzirom da

potječe iz obitelji koja je po političkoj orijentaciji pripadala HSS-u, kao student piše plakate i letke «Dolje Titova diktatura», «Živjela slobodna Hrvatska» dijeleći ih po fakultetima i sveučilišnoj knjižnici. Jasno, otkrivaju ga i 20. listopada 1946. godine je uhićen, osuđuju, da bi točno nakon pet godina 20. listopada 1951. godine bio otpušten iz kaznionice u Lepoglavi.

Vraća se u rodnu Kostajnicu pokušavajući osigurati egzistenciju i nastaviti život običnog građanina. No, s reputacijom bivšeg političkog zatvorenika i označenog «narodnog neprijatelja» u nacionalno miješanoj sredini, gdje su Hrvati bili građani drugog reda, nema nikakve sanse, te napušta Hrvatsku Kostajnicu i 1957. dolazi u Krapinu u kojoj će provesti veći dio života, sve do posljednjih trenutaka.

U Krapini je uz posao diplomirao pravo i u pravnim poslovima našao svoj životni poziv. Stvaranjem demokratske i neovisne Republike Hrvatske uključuje se u politiku, osniva ponovno HSS u Krapini i okolici, te kao takav izabran u Gradsko vijeće u Krapini.

Zlatka sam upoznao kao suptilnog, vedrog, uvijek optimističnog čovjeka kojega sve životne nedaće i teškoće nisu slomile, dapače kao da su u njemu probudile sve životne rezerve. U pitomo Hrvatsko Zagorje stigao je s obala Une, gdje se stoljećima događao sukob civilizacija, gdje su se u novijoj povijesti vodili ratovi uz masovna stradanja tamošnjeg stanovništva zaključno s nedavno okončanim Domovinskim ratom. No, veoma brzo po dolasku u Krapinu saznao je, da idilični zagorski brežuljci poput Macelja skrivaju tajnu isto takve okrutnosti i surovosti kao i kutak LIJEPE NAŠE od kuda je doselio. Kao politički uznik osjetio je na vlastitoj koži dio patnje i stradanja hrvatskog naroda, a kao vjernik doživljavao je Uskrs kao čudesnu neuništivu nadu u najtežim i najbeznadnijim trenucima života.

Dragi Zlatko, stoga ne sumnjam da će Ti biti lahka hrvatska gruda!

Alfred Obranić

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA (XXXV.)

3075. **ŠEGOTA, ANA** (Vučko) - rod. 17.03.1927. u Vrbovcu. Osuđ. 1960. presudom Okr. suda Zagreb po KZ čl. 174. na 7 mjes. zatvora.

3076. **ŠEGOTA, Ruža** (Antun) - rod. 03.07.1928. u Karlovcu. Osuđ. 1945. presudom Vojn. Suda. VIII. Udarne Divizije po ZPND čl. 3. t. 1, čl. 9. na 5 god. zatvora.

3077. **ŠEHOVIĆ, Mira** (Mirtua) - rod. 04.03.1934. u Zagrebu. Osuđ. 1954. presudom Kot. Suda Zagreb po KZ čl. 303. na 1 god. zatvora.

3078. **ŠEJATOVIĆ, Slavka** (Ivan) - rod. 31.08.1917. u Jazavici, Novska. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 6 mjes. zatvora.

3079. **ŠEMBER, Veronika** (Ivan) - rod. 06.06.1922. u Brezinama, Varaždin. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14, na 6 mjes. zatvora.

3080. **ŠEMPER, Mara** (Đuro) - rod. 02.08.1903. u Hlebinama, Koprivnica. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po PROKAZIVANJE na 2 god. zatvora.

3081. **ŠEPIĆ, Julija** (Josip) - rod. 12.06.1899. u Maloj Bukovici. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb zbog DUŽNOS. USTAŠKE MLADEŽI na 6 god. zatvora.

3082. **ŠESOVIĆ, Katica** (Franjo) - rod. 06.12.1928. u Farkaševcu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. na 10 god. zatvora.

3083. **ŠESTAN, Marija** (Mijo) - rod. 28.03.1919. u Tuzli. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Za Grad Zagreb po ZPND čl. 3. t. 3. i 6. na mjes. zatvora.

3084. **ŠETKA, Ljuba** (Ivan) - rod. 15.04.1920. u Cisti, Imotski. Osuđ. 1945. presudom Div. Vojnog suda Split po ZPND čl. 3. t. 3. na god. zatvora.

3085. **ŠETKA, Mara** (Ivan) - rod. 01.01.1922. u Šestanovcu, Imotski. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Split po ZPND čl. 3. t. 3. na god. zatvora.

3086. **ŠETKA, Vinka** (Stjepan) - rod. 15.03.1925. u Šestanovcu, Imotski. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Split, Div. Vojnog Suda Split po ZPND čl. 3. t. 3. na 8 mjes. zatvora.

Priredio:

Jure KNEZOVIĆ

3087. **ŠEVROVIĆ, Fanika** (Mijo) - rod. 08.02.1921. u Skradniku. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Karlovac po ZPND čl. 3. t. 14. na 3 god. zatvora.

3088. **ŠIKIĆ, Anka** (Frane) - rod. 04.11.1925. u Otoku. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 13. na god. 5 g. zatvora.

3089. **ŠIKIĆ, Marija** (Bozin) - rod. 01.01.1919. u Gračacu. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Sl. Brod po ZPND čl. 9. ST, 1. na 6 god. zatvora.

3090. **ŠIKIĆ, Matija** (Petar.) - rod. 01.01.1922. u Ričicama, Gračac. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Gospić po ZPND čl. 3. t. 14. na 6 god. PRISILNOGA RADA.

3091. **ŠIKIĆ, Nada** (Mile) - rod. 29.02.1920. u Karlobagu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Gospić po UVŠ čl. 14, na 6 god. zatvora.

3092. **ŠILJEG, Marija** (Petar) - rod. 21.11.1925. u Novim Selima. Osuđ. 1946. presudom Okružnog suda Za Dalmaciju -Split po ZPND čl. 3. t. 14, na 6 god. zatvora.

3093. **ŠIMAC, Ilonka** (Kristijan) - rod. 27.09.1903. u St. Petrovom Selu. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 14. na 8 god. zatvora.

3094. **ŠIMAC, ?** (Mile) - rod. 01.01.1898. u Gospiću. Osuđ. 1945. presudom Vojn. Suda. II. Voj. Oblasti zbog USTAŠA na 20 god. zatvora.

3095. **ŠIMETIĆ, Marija** (Franjo) - rod. 13.04.1922. u Gašincima. Osuđ. 1948. presudom O.S. Sl. Brod po ZPND čl. 4, na 2 god. zatvora.

3096. **ŠIMIĆIĆ, Mara** (Mato) - rod. 01.01.1912. u Ušticama, Novska. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Daruvar po ZAK. O POS. KAZ. čl. 1,2 i 5. na 1 god. zatvora.

3097. **ŠIMIĆ, Jela** (Mladen) - rod. 15.12.1926. u N. Gradiški. Osuđ. 1945. presudom Div.Voj. suda Sl. Požega u Osijeku po ZPND čl. 3. t. 14 na 6 god. zatvora.

3098. **ŠIMIĆ, Terezija** (Đuro) - rod. 05.09.1922. u Babskoj. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda XII. Udarne Divizije po ZPND čl. 11. na 15 god. zatvora.

3099. **ŠIMUMAK, Josipa** (Franjo) - rod. 01.01.1890. u Šušnjarima. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Bjelovar po ZPND po čl. 3 i 14. na 18 mjes. zatvora.

3100. **ŠIMUN, Ružica** (Imro) - rod. 01.01.1920. u Andrijaševcima. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 3. na 3 god. zatvora.

3101. **ŠIMUNČIĆ, Kata** (Miško) - rod. 14.09.1907. u Peseku. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3 i 14. na 10 god. zatvora.

3102. **ŠIMUNIĆ, Dragica** (Ivan) - rod. 29.01.1929. u Ludenici. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.

3103. **ŠIMUNIĆ, Janja** (Mijo) - rod. 30.10.1909. u Kutini. Osuđ. 1956. presudom Okružnog suda Zagreb po KZ čl. 100, 117 u svež čl. 120 na 1 g. i 4 mjes. zatvora.

3104. **ŠIMUNIĆ, Milka** (Jakob) - rod. 01.01.1894. u Ludenici. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.

3105. **ŠIMUNIĆ, Terezija** (Marko) - rod. 03.08.1919. u Polju - Krapina. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

3106. **ŠIMUNOVIĆ, Ana** (Stjepan) - rod. 13.08.1906. u Pribiškom, Karlovac. Osuđ. 1949. presudom Okr. suda Karlovac po PRPTIV JAVNOG PORETKA FNRJ na 10 mjes. zatvora.

3107. **ŠIMUNOVIĆ, Barbara** (Stjepan) - rod. 01.01.1922. u Krapini. Os. 1946. presudom Okr.Nar.suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

3108. **ŠIMUNOVIĆ, Ivka** (Mijo) - rod. 01.01.1900. u Tisovcu. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 6 mjes. zatvora.

3109. **ŠIMUNOVIĆ, Manda** (Stjepan) - rod. 18.03.1903. u St. Petrovom Selu. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 13, i 11. na 18 mjes. zatvora.

3110. **ŠIMUNOVIĆ, Marija** (Franjo) - rođ. 12.08.1922. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 12 god. zatvora.
3111. **ŠINKOVIĆ, Jelka** (Vinko) - rođ. 06.11.1927. u Opatiji. Osuđ. 1951. presudom Kot. suda Opatija po KZ čl.303, na 1 god. zatvora.
3112. **ŠIPAK, Ana** (Imbro) - rođ. 16.10.1900. u Kloštru. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 5 god. zatvora.
3113. **ŠIPAK, Juliana** (Stjepan) - rođ. 15.02.1929. u Koprivnici. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 5 god. zatvora.
3114. **ŠIPEK, Slava** (Stjepan) - rođ. 23.12.1923. u Budančevici. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZKDPND čl. 3. t. 14. na 7 god. zatvora.
3115. **ŠIPRAK, Ana** (Nikola) - rođ. 13.06.1913. u Gredi, Dugo Selo. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 18 mjes. zatvora.
3116. **ŠIPRAK, Mara** (Stevo) - rođ. 19.01.1911. u Maloj Ludini. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.
3117. **ŠIPUŠ, Marica** (Josip) - rođ. 01.01.1922. u Kutini (Ludenci). Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 4. t. 1. na 6 god. zatvora.
3118. **ŠIRJAN, Jela** (Ivan) - rođ. 01.01.1915. u Gregurovcu, Križevci. Os. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 15 mjes.. zatvora.
3119. **ŠIVAK, Margareta** (Valent) - rođ. 13.07.1886. u Crkvani. Osuđ. 1947. presudom O.S. Bjelovar po ZPND čl. 3. i 14 na 4 god. zatvora.
3120. **SIVEC, Vilka** (Franjo) - rođ. 01.01.1903. u Grtovcu, Zlatar. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZPND čl. 3. t. 14. na 5 god. zatvora.
3121. **ŠKALABRIN, Kata** (Mate) - rođ. 21.11.1890. u Prvić Luki. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Šibenik po ZPND čl. 3. t. 4. na 5 god. zatvora.
3122. **ŠKARLAK, Marija** (Marko) - rođ. 19.10.1922. u Fratrovčima, Karlovac. Osuđ. 1952. presudom Kotorski suda Ljubljana po KZ čl. 303. na 9 mjes.. zatvora.
3123. **ŠKILJIĆ, Marija** (Joso) - rođ. 10.05.1903. u Selinama. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Zadar po ZPND čl. 3. t. 14. na 7 god. zatvora.
3124. **ŠKLEBEK, Ruža** (Luka) - rođ. 01.01.1912. u Suhopolju. Osuđ. 1946. presudom Okružnog suda Daruvar po ZPND čl. 3. t. 3 na 5 god. zatvora.
3125. **ŠKORIJANEĆ, Kata** (Miško) - rođ. 01.01.1894. u Petričku. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 4. st. 4. na 3 god. zatvora.
3126. **ŠKOT, Anka** (Martin) - rođ. 17.05.1929. u Batini Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZPND čl. 3. t. 14. na 14 mjes. zatvora.
3127. **ŠKOTA, Marija** (Šime) - rođ. 21.05.1889. u Šibeniku. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Šibenik po ZPND čl. 4. na 20 god. zatvora.
3128. **ŠKREBLIN, Josipa** (Antun) - rođ. 01.01.1894. u Pregradi, Varaždin. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 18 mjes.. zatvora.
3129. **ŠKRINJAR, Danica** (Juro) - rođ. 01.01.1912. u Kapelcu, Varaždin. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 14, mjes. zatvora.
3130. **ŠKRINJAR, Slava** (Tome) - rođ. 01.01.1902. u Beletovcima. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Bjelovar po ZPND čl. 11. na 3 god. zatvora.
3131. **ŠKRINJARIĆ, Paula** (Janko) - rođ. 20.06.1910. Osuđ. 1946. presudom Okr. Narodnog Suda Zagreb na 3 god. i 6 mjes. zatvora.
3132. **ŠKRLEC, Ivka** (Andrija) - rođ. u Petrinji. Osuđ. 1945. presudom na god. zatvora.
3133. **ŠKRLEC, Jaga** (Marija) - rođ. Osuđ. 1945. na 10 mjes. zatvora.
3134. **ŠKRGETIĆ, Ljerka** (Milan) - rođ. 29.10.1921. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Okr. Narodnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.
3135. **ŠKVORC, Olga** (Josip) - rođ. 07.09.1914. u Podsusedu, Zagreb. Osuđ. 1946. presudom po ZPND čl. 3. t. 14, na 2 god. zatvora.
3136. **ŠKVORC, Terezija** (Pavao) - rođ. 13.10.1919. u Ivancu. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 20 mjes. zatvora.
3137. **ŠLAJHER, Anica** (Nikola) - rođ. 15.02.1910. u Zagrebu. Osuđ. 1949. presudom O.S. Zagreb po čl. PROTIV PORETKA na 2 god. zatvora.
3138. **ŠLJOKIĆ, Ljubica** (Martin) - rođ. 30.05.1928. u Daranovcima. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Sl. Brod po čl. 3, i 4, na 2 god. i 6 mjes. zatvora.
3139. **ŠMIT, Marija** (Luka) - rođ. 01.01.1902. u Pakračkim Vinogradima. Osuđ. 1959. presudom Okružnog suda Bjelovar po KZ čl. 303. st. 3, na 8 mjes. zatvora.
3140. **ŠMOLCELJ, Katica** () - rođ. 12.12.1921. u Lažama. Osuđ. 1953. presudom Okr. suda Novo Mesto po čl. PROTIV NARODA I DRŽAVE na 10 god. zatvora.
3141. **ŠNAJDER, Ana** (Josip) - rođ. 22.06.1920. u Trojeslavu. Osuđ. 1946. presudom Div. Voj. suda Osijek po ZPND čl. 3, t. 14, na 18 mjes. zatvora.
3142. **ŠNAJDER, Kata** (Ivan) - rođ. 01.01.1909. u Češljakovcima. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 6 mjes. zatvora.
3143. **ŠNUR, Karolina** (Antun) - rođ. 28.07.1901. u Vinkovcima. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Osijek po UVS čl. 14. na 3 god. zatvora.
3144. **ŠOJAT, Francika** (Marko) - rođ. 01.01.1922. u Sojatskom Dolcu. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Sušak po ZPND čl. 3. t. 11 na 1 god. zatvora.
3145. **ŠOKEC, Bara** (Mato) - rođ. 04.12.1924. u Kalinovcu. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.
3146. **ŠOLJIĆ, Antun** (Ivo) - rođ. 13.04.1923. u Sremski Čakovci. Osuđ. 1968. presudom Općinski suda Vinkovci po KZ čl. 119 st. 3 na 3 mjes. zatvora.
3147. **ŠOPOT, Marija** (Mato) - rođ. 13.04.1924. u Zagrebu. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl. 3 t. 8, na 3 god. zatvora.
3148. **ŠORE, Mira** (Ivan) - rođ. 31.08.1925. u Zagrebu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. na 10 mjes. zatvora.
3149. **ŠOŠ, Marija** (Ivan) - rođ. 12.10.1907. u Vlatkovcu. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.
3150. **ŠOŠTAR, Slava** (Vjekoslav) - rođ. 07.09.1922. u Petrinji. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Bihać po ZPND čl. 9 i 11. na 9 god. zatvora.
3151. **ŠOŠTARIĆ, Jalža** (Petar) - rođ. 01.01.1907. u Adamovcu. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.

(nastavit će se)

IN THIS ISSUE

Article «The Hague Process Against the Six...» clarifies the real purpose of the ICTY indictment against the so-called Herzegovina six: **Prlić, Praljak, Čorić, Petković, Pušić and Stojić**, civilian and military leaders of the Croatian Republic of Herceg-Bosna, as well as the consequences to Croatia and the Croatian people, which may result from the undermining of their defence in Croatian press.

Father Nikola Mate Roščić, on the occasion of awarding ceremony for Lieutenant **General Ante Gotovina**, reveals the satanic policy of the international community related to the war in Croatia and Bosnia and Herzegovina, which is founded on lies and equalising of guilt, due to which Croatian heroes languish in prisons. However, Croatian history shows that judgement of history surmounts the

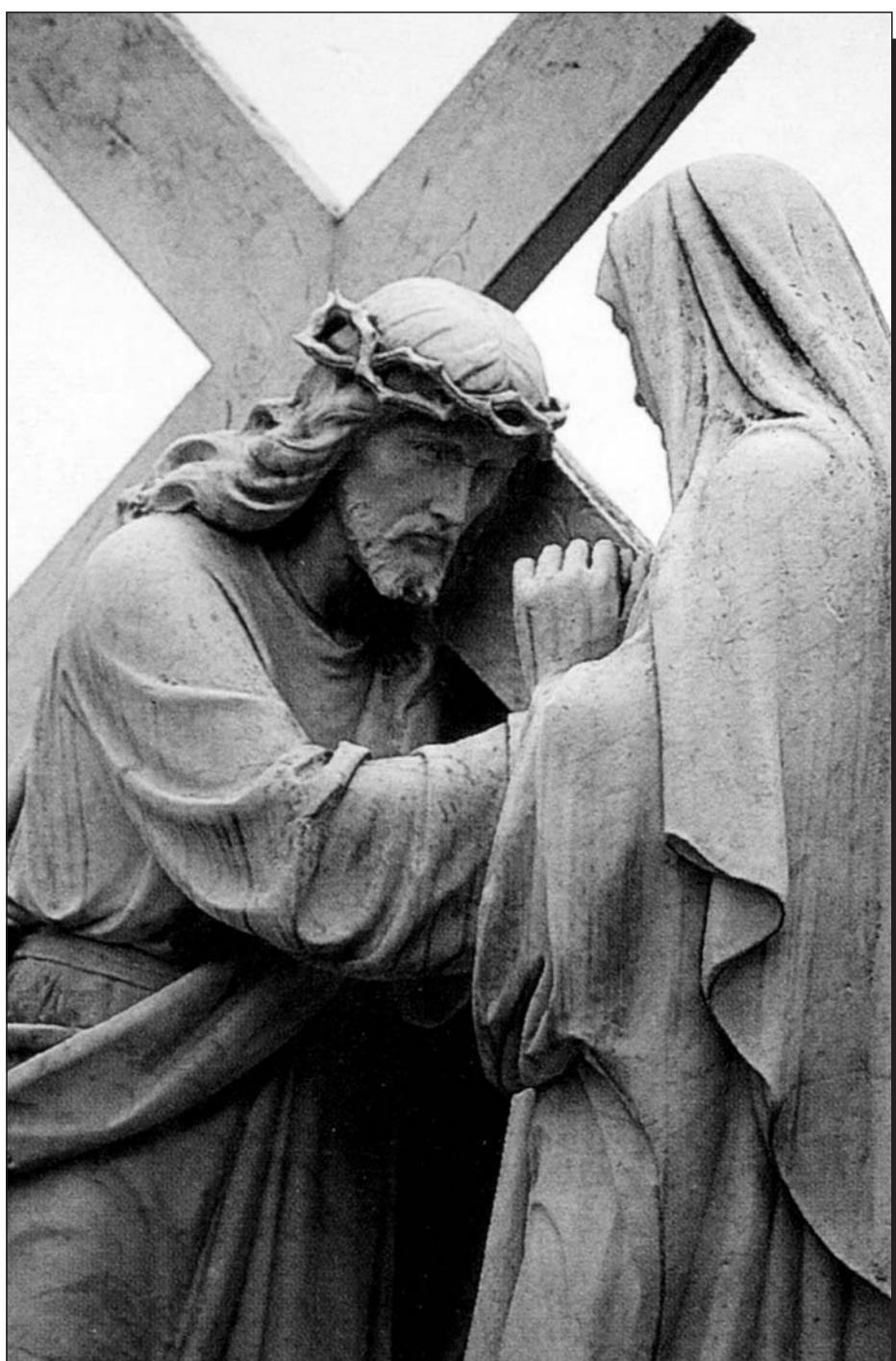
biased, ideologically and politically coloured judgements.

One of such trials took place 335 years ago in Vienna. The defendants were Croatian **Vice-Roy Petar Zrinski** and his brother-in-law **Fran Krsto Frankopan**. Their crime was the attempt to separate the Croatian state, a part of Hungary, from the perfidious Habsburg dynasty. Frustratedly looking for allies in Western Europe, the Christian world, in France, Venice and Poland, those Croatian noblemen sought help from Turkish sultan. The negotiations at first seemed to be successful, but finally failed, and the attempted rebellion of Vice-Roy Petar and his brother-in-law Fran Krsto was punished in 1671 with death sentence, which was executed in Wiener Neustadt.

Franjo Talan writes about the unveiling of monuments erected in memory of the victims of the first war crime in the Second World War in Croatia, when the Yugoslav army killed 11 unarmed Croatian peasants in the village of Donji Mosti, some twenty kilometres from Bjelovar, on 10 April 1941, as a reaction to the proclamation of the Croatian state on 8 April 1941.

Vlatko Ljubičić also writes about the first war days in 1941, but he analyses the beginning of the war in the area around Virovitica. In early April, in southern Hungary, near Nagykanisza, there was stationed 46th Motorised Corps of the German army, which consisted of three divisions, and was preparing to penetrate, through Virovitica, into the territory of the Kingdom of Yugoslavia, where the pro-Nazi government was overthrown in a military coup. The military manoeuvres were accompanied by intensified activities of German secret agents, who were contacting **Maček** as well as Croatian revolutionary circles.

This issue also presents memories of persecutions, imprisonments and killings of Croats in Yugoslav communist scaffolds, as well as reactions to the texts in our and other papers.

Križni put

IN DIESEM HEFT

Der Artikel „Der Haager Prozess der sechs Angeklagten...“ enthüllt das wahre Ziel der Anklage gegen sog. Herzegowinische Sechser, die Zivil- und Militärführende der Kroatischen Republik Herzeg-Bosnien, **Prlić, Praljak, Čorić, Petković und Stojić**, verdeutlicht zur welchen Folgen die Untergrabung ihrer Verteidigung durch die kroatische Zeitung für Kroatien und das kroatische Volk führen könnte. **Pater Nikola Mate Roščić** enthüllt, anlässlich der Vergabe der Anerkennungskarte dem **General Ante Gotovina**, Satanistische Politik der internationalen Gemeinschaft bezüglich der Kriegsgeschäfte auf dem Gebiet Kroatiens und Bosnien und Herzegowina die auf der Lüge und Schuldangleichung gegründet ist und deswegen die kroatischen Helden in den Gefängnissen sitzen. Die Beispiele aus der kroatischen Geschichte beweisen jedoch, dass das Gericht der Geschichte die einseitige, ideologisch und politisch gefärbte Urteile übwendet.

Eines von solchen Gerichte fand vor 335 Jahren im Wien. Verurteilte waren kroatischer **Bonus Petar Zrinski** und sein Schwager **Fran Krsto Frankopan**. Deren Schuld war es der Versuch das kroatische Staat, gemeinsam mit Ungarn, von Vertrauenbrüchige Habsburger Monarchie zu trennen. Nach der erfolglosen Suche der Verbündete in Westeuropa – dem christlichen Welt, Frankreich, Venedig und Polen, wandten sich kroatische Adelige an den osmanischen Sultan um Hilfe. Anfangs Hoffnungsvorschende Gespräche blieben jedoch ohne Erfolg und Bonus Petar Zrinski und sein Schwager Fran Krsto Frankopan zahlten den Aufstandsversuch mit ihren Leben 1671 in Wiener Neustadt.

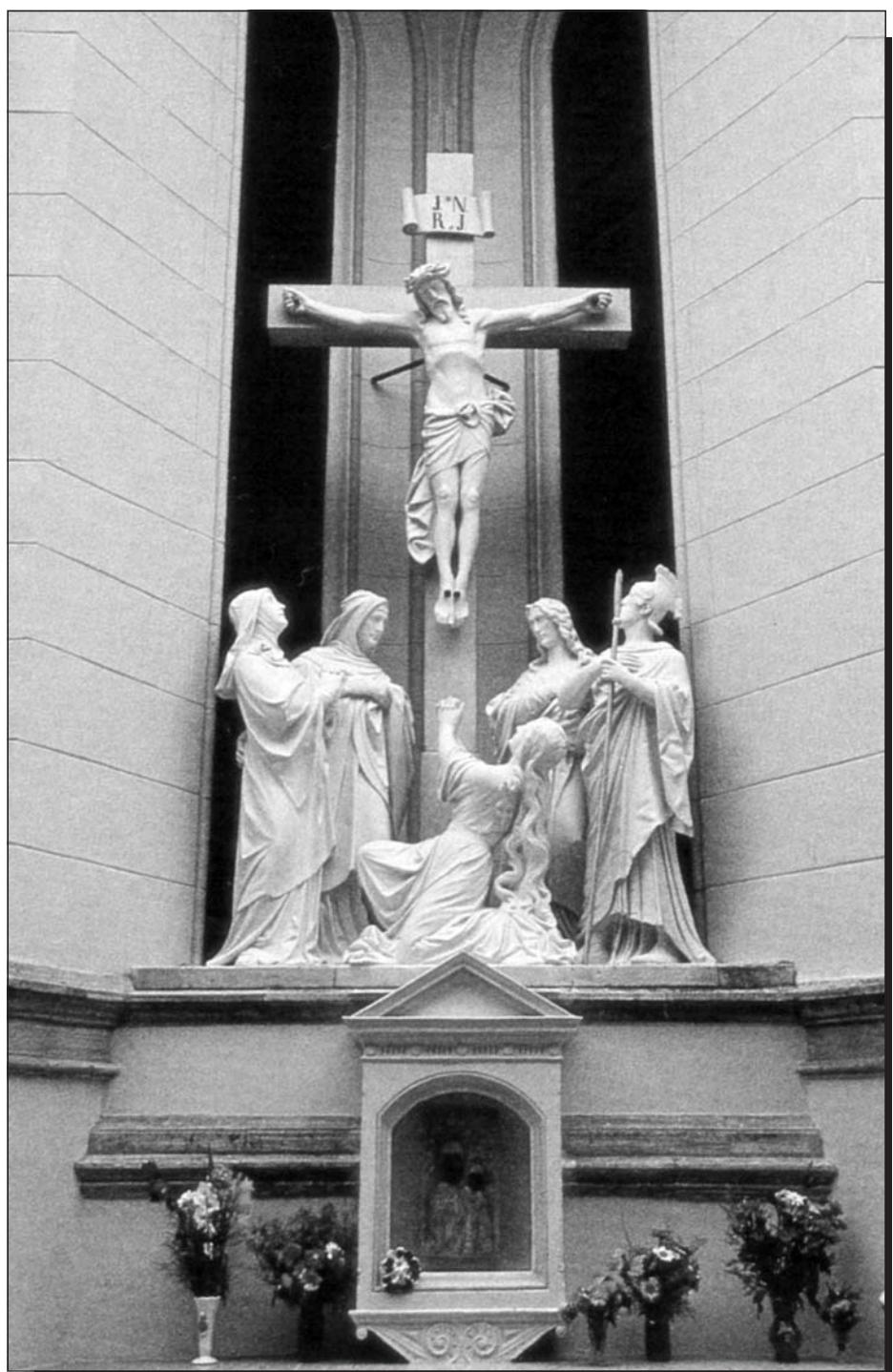
Franjo Talan schreibt über Enthüllung des Erinnerungsdenkmals an den ersten Kriegsverbrechen auf dem Gebiet des kroatischen Staates im Zweiten Weltkrieg. Auf die Ausrufung des Unabhängigen kroatischen Staates durch die Bürger von Bjelovar am 8. April 1941 reagierte Jugoslavische Armee mit Erschießung von 11 unbewaffneten kroatischen Bauern am 10. April 1941.

Vlatko Ljubičić schreibt auch von ersten Kriegstagen 1941. Er analysiert den Anfang des Krieges in dem Gebiet

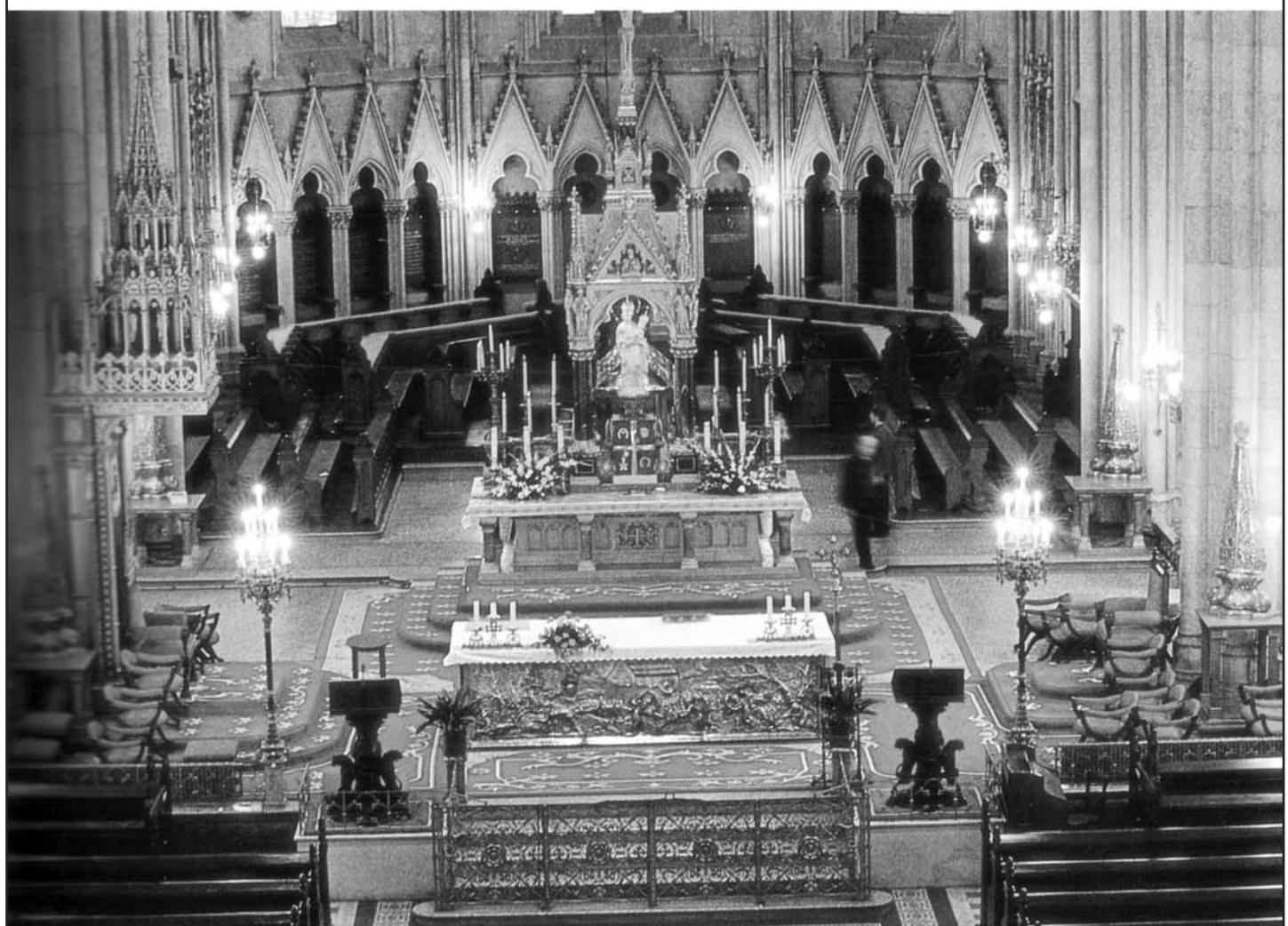
um Virovitica. Anfangs April war in Südungarn, bei Nagykanisza, 46. Motorisierte Korps des Deutschen Wermacht – Drei Divisionen – stationiert und in der Vorbereitung über Virovitica an das Gebiet des Königreichs Jugoslawien, in der pronazistische Regierung gestürzt war, vorzudringen. Die Militärmanever begleiteten die Aktivitäten der deutschen Geheimdienste die nahmen Kontakte zum

Bauernführer **Maček** und kroatischen revolutionären Kreisen auf.

In diesem Heft bringen wir auch Erinnerungen an die Verfolgungen und Hinrichtungen der Kroaten an jugo-kommunistischen Hinrichtungsstätten, sowie Reaktionen auf Veröffentlichungen in unserem Zeitschrift und anderen Zeitschriften.

Isus - raspeće

Unutrašnjost zagrebačke katedrale

Uskrsnuće